كـــــردي

ڕاکردن لە ئیلحاد بەرەو ئیسلام

بەپێنووسی:

د. هـــيثـــم طلـــعت

Islamhouse.com

جمعية
خدمة المحتوى الإسلامي
باللغات

جمعية
الدعوة والإرشاد وتوعية
الجاليات بالربوة

بسم الله الرحمن الرحيم

ڕاکردن لە ئیلحاد بەرەو ئیسلام

(پرسیار و وەڵام)

نووسینی:

د. هیـــثـم طلعـت

شركاء التنفيذ:

دار الإسلام

جمعية الربوة

رواد الترجمة

المحتوى الإسلامي

يتاح طباعة هذا الإصدار ونشره بأي وسيلة مع الالتزام بالإشارة إلى المصدر وعدم التغيير في النص.

Telephone: +966114454900

ceo@rabwah.sa

P.O.BOX: 29465

RIYADH: 11557

www.islamhouse.com

بەناوی خوای گەورە ومیهرەبان

پێشەکی

بسـم الله والحمد لله والصـلاة والسـلام على رسـول الله وعلى آله وصـحبه ومن والاه؛ پاشان:

ئەم نـامیلکەیە (ڕاکردن لە ئیلحـاد بەرەو ئیسـلام). ئەم نـامیلکەیە ڕوونکردنەوەیەک پێشـکەش دەکات سـەبارەت بە (سـروشـتی ئیلحاد) ولایەنە جێی پرسـیارەکانی، وچۆن ئیلحاد دژی ئەقڵ وفیترەتە، ونامیلکەکە هەندێك بەڵگە باسدەکات سەبارەت بە بوونی پەروەردگار -سبحانە وتعالی-.

ونامیلکەکە هەندێک بەڵگە باسدەکات لەسەر بوونی پەروەردگار -سبحانە وتعالی-.

ئێمە خوای گەورە دەناسین بە ئەقڵ، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَـيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِـقُونَ * ئایا ئەوانەبەبێ هیچ شـتێک، هیچ هۆیەک، هاتوونەتەکایەوە؟! یان هەر خۆیان دروستکارن؟!﴾ [الطور: ٣٥].

بە بەکارهێنانی ئەقڵ وهۆکارەکان ؛ سێ ئەگەر هەیە چوارەمیان نیە:

یەکەم: خەڵکی پەروەردگارێك -دروستکارێك- دروستیانی نەکردووە ؛

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَـيْءٍ * ئـایا ئـەوانـەبـەبێ هیچ شـتێـک، هیچ هۆیـەک، هاتوونەتەکایەوە؟!﴾، وئەمە مەحاڵە، چۆن بەبێ دروستکارێک ؛ دروست بووین؟

دووەم: ئێمە خۆمانمان دروست کردووە ؛

﴿أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * یان هەر خۆیان دروستکارن؟!﴾،

وئەمەیش مەحاڵە، چۆن خۆم دروست دەکەم؛ پێش ئەوەی دروست ببم؟

بۆیە هەر بە ئەقـڵ تەنهـا ئەگەری سـێیەم دەمێنێتەوە کە لە ئـایەتە پیرۆزەکەدا نەهاتووە چونکە زانراوە، ئەویش ئەوەیە کە پەروەردگارێک ئێمەی دروست کردووە.

ئێمە خوای گەورە دەناسین بە ئەقڵ.

هەروەها ئەو زاتە مەزنە دەناسین بە فیترەت وسروشتی مرۆڤایەتیمان.

وئێمە بە فیترەتمان دەزانین کە بتەکان وسـروشـت هیچ توانایەکیان نیە لەسـەر دروسـتکردنی گەردوون ودروسـتکردنی بەکتریا ومرۆڤ، وناتوانن فەرمانەکانی لاشـەی مرۆڤ بەو شـێوە ڕێک و وردە ڕێکبخەن و لەسـەر ئەم ڕواڵەتە جوانە دروسـتی بکەن وناتوانن بەدیهێنراوەکان بەم وردی وجوانیە دروسـت بکەن هەر لە گەردیلەیەکەوە هەتاوەکو گەلەئەستێرەکان.

ئەو بتانەی کافرەکان دەیانپـەرستن، وئەو سـروشـتەی کە مولحید باوەڕی پێیەتی هەردوویان پێویستیان بە دروستکارێکە بۆئەوەی بیانهێنێتە بوون.

بۆیە ئەو بتانە وسـروشـت هیچ ڕکێفێکیان بەدەسـت نیە سـەبارەت بەخۆیان، چ جای دروسـتکراوەکانی تر، وتوانای ئەوەیـان نیە کە هۆرمۆنەکان لە لاشـەت بەو ئاسـتە سـەرسـوڕهێنەرە ڕێک بخەن، وتوانای ئەوەیان نیە کۆدی بۆماوەیی دابنێن کە ئەمیش ملیۆنەها زانیاریە لە نێو هەر یەکێک لـە خانە زیندووەکان، وتوانای ئەوەیان نیە هیچ شتێک بهێننە بوون تەنانەت توانای دروست کردن وبەرگری کردنیان نیە لەخۆیان.

خوڵقێنەری ئەم جیهانە بەم هەموو شـتە سـەرسـوڕهێنەرەوە پەروەردگارێکی مەزنە کە زانایە بەتوانایە ودانایە -سبحانە وتعالی-.

پاشـان نـامیلکەکە بـاسـی گومـانەکـانی مولحیـدەکـان دەکـات، وهەوڵـدانیـان بۆ پوچەڵکردنەوەی بەڵگە ئەقڵی وفیتریەکانی بوونی پەروەردگار.

لەبەنـاوبـانگترین هەوڵـدانیـان دەڵێن: (گەردوون بەڕێکەوت دەرکەوتووە)، وئەمیش بەهۆی ئەوەیە کە تێنـاگەن ونـازانن سـەبـارەت بە بنچینەکـانی ئەگەرەکـان؛ چونکە ڕێکەوت -سودفە- دوو مەرجی هەیە کە لەیەک دانابڕێن.

ئەوانیش: کات وشوێن.

بۆ ڕێکەوت مەرجە کاتێک هەبێت بۆئەوەی کاریگەری لەسەر ڕووداوەکان هەبێـت.

ومەرجە شوێنێکی مادی هەبێت کە سەرەنجامی کاریگەریەکانی تێدا دەربکەوێت.

چۆن بڵێین ڕێکەوت -سودفە- کاریگەری هەبووە لە دروستکردنی گەردوون، لەکاتێکدا کە گەردوون هاتە بوون نە کات هەبوو و نە شوێن، بۆیە بیرۆکەی ڕێکەوت بوونی نیە !

پاشان نامیلکەکە هەندێک بەڵگەی ئەقڵی پیشان دەدات سەبارەت بەپێویستی بوونی ئـاین، ومـانـای ئـاین بریتیە لە گرنگی ملـــــکەچبوون بۆ پەروەردگـاری جیهـانیـان وگوێڕایەڵیکردنی -سـبحانە وتعالی-، ملکەچبوون بۆ اللە وگوێڕایەڵیکردنی فەرمانەکانی: ئەمە هەقیقەتی ئاینە.

تۆ ملکەچیت بۆ اللە، وپەروەردگارت دەپەرستیت کە خوڵقێنەر وڕۆزیدەری تۆیە ومنەتی زۆری هەیە لەسەرت لە زۆری فەزڵ ونیعمەتەکان وهیدایەتدان.

پەرستن مافی خوای گەورەیە لەسەر بەندەکانی، چونکە خوای گەورە -سبحانە وتعالی- کە ئێمەی دروســتکردووە وژیـانی پێبەخشــیوین وڕۆزی داوین وهیـدایەتی داوین وپەیـامبەرانی بۆ نـاردوین بۆئەوەی تـاقیمـان بکەنەوە کـاممـان کردەوەمـان جوانتر وباشترە، کەواتە پەرستن مافی خوای گەورەیە لەسەر ئێمە ؛

﴿ الَّـــــذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَــنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴾ واتە: ﴿هەر ئەو خۆی مردن و ژیانی بەدیهێناوە، تا تاقیتان بکاتەوە، کێتان کردەوەی چاکترو پەســەندترە، هەر ئەویش زاتێکی باڵادەســتە بەســەر بێ باوەڕاندا، وە لێخۆشــبووە بەرانبەر ئیمانداران﴾[الملك : ٢].

پاشــان لە قۆناغێکی تر لەم نامیلکەیە هەندێک بەڵگە باس دەکەین لەســەر ڕاســتی ئاینی ئیســلام، وڕوونکردنەوەی ئەو ڕاســتییەی کە خوای گەورە هیچ ئاینێک لە مرۆڤ قبوڵ ناکات مەگەر ئیسلام نەبێت، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْــلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِــرِينَ﴾ واتە: ﴿و هەرکەســێک ئاینێکی تر پەیڕەو بکات جگە لە ئیســلام هەرگیز لێی قبوڵ ناکرێت لە قیامەتیشدا لە دۆڕاوەکان دەبێت﴾[آل عمران: ٨٥].

ئاینی ئیســلام ئەو ئاینەیە کە خوای گەورە لەڕێگای هەموو پێغەمبەرانەوە ناردوویەتی بۆ خەڵکی.

وســەرەکیترین تایبەتمەندی ئیســلام : مانای ملکەچبوون وتەســلیم بوونە بۆ خوای گەورە وپەرستنی تەنها ئەو زاتەیە.

ئیسـلام کامڵترین شــەریعەتە ڕێنمونی وئامۆژگاری مرۆڤ دەکات بۆ ملکەچبوون تەنها بۆ اللە.

تاکە ئاینە کە بانگەواز دەکات بۆ بەتاکدانانـــی اللە -توحيد اللە-، و ئەم تەوحیدەیە کە خوای گەورە هەموو پێغەمبەرانی پێ ڕەوانە کردووە.

هەموو پێغەمبەران لەسەر بیروباوەڕی تەوحیدن ئەگەرچیش شەریعەتەکانیان جیاواز بێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَـٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ واتە: ﴿ئێمە پێش تۆ هیچ پێغەمبەرێکمان ڕەوانە نەکردووە، کە وەحیمان بۆ نەناردبێت بەوەی کە: بێگومان هیچ خوایەک -پەرستراوێک بەهەق وڕاستی- نیە جگە لە من و دەبێت هەر من بپەرستن﴾ [الأنبياء : ٢٥].

وتەنها ئاینی ئیسلام لەسەر ئەم تەوحیدە ماوەتەوە لەسەر زەوی، شوێنکەوتووی شەریعەتەکانی پێشوو تووشی شیرک وهاوبەشدانان بوون بۆ اللە ئەگەر زۆر یان کەم بێت، پاش مردنی پێغەمبەران ودوای ئەوەی خەڵکی پشتیان کردە تەوحید لەگەڵ تێپەڕبوونی کات تووشی شیرک بوون، ئەمڕۆش تەنها ئاینی ئیسلام لەسەر تەوحیدی پاک ماوەتەوە کە پێغەمبەران پێی هاتوون.

پاشان نامیلکەکە کۆتایی پێدێت بەڕوونکردنەوەی ئەوەی چۆن مرۆڤ مسوڵمان بێت، وڕوونکردنەوەی واتای ئیسلام، وگرنگی ئاینی ئیسلام.

ئاینی ئیسلام وەڵامی هەموو پرسیارەکانی بوونی داوەتەوە کە دێت بە مێشکی مرۆڤدا: لەکوێوە هاتووین، و بۆچی لێرەین لەم جیهانە، وبۆ کوێ دەچین؟

ئاینی ئیسلام وەڵامی هەموو ئەمانەی داوەتەوە لە یەک ئایەتدا، پەروەردگار -سبحانە وتعالى- دەفەرموێت:

﴿وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واتە: ﴿جا ئەوە بۆچی من ئەو زاتە نەپەرستم کە بەدی هێناوم، ئێوەش خەڵکینە هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە﴾ [يس: ٢٢].

لەکوێوە هاتووم؟ خوای گەورە منی دروست کردووە.

وبۆ کوێ دەچم؟ دەچمەوە بۆ لای پەروەردگار بۆئەوەی لێپرسینەوەم لێبکات لەسەر کردەوەکانم؛

﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واتە: ﴿هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە﴾.

بۆچی هاتم بۆ ئەم جیهانە؟ بۆئەوەی تەنها اللّٰه بپەرستم و بۆئەوەی تاقی بکرێمەوە.

بۆچی اللّٰه بپەرستم؟ سروشتیە اللّٰه بپەرستم کە منی خوڵقاندووە، ئەمە سروشتی پەیوەندیە لەنێوان بەندە وپەروەردگاری ئەویش ئەوەیە: بەندە پەروەردگار وخوڵقێنەری بپەرستێت؛

﴿وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي﴾ واتە: ﴿جا ئەوە بۆچی من ئەو زاتە نەپەرستم کە بەدی هێناوم﴾.

یەک ئایەت وەڵامی سێ لە گرنگترین پرسیارەکانی بوونی تێدایە کە مرۆڤەکانی تووشی شڵەژاوی کردووە؛

﴿وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واتە: ﴿جا ئەوە بۆچی من ئەو زاتە نەپەرستم کە بەدی هێناوم، ئێوەش خەڵکینە هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە﴾ [یس: ٢٢].

ئیسلام شەریعەتی اللّٰه یە بۆ هەموو جیهان.

ئیسلام واتای ئەوەیە بەندە نەفسی خۆی تەسلیم بە اللّٰه بکات، تەنها ملکەچی اللّٰه یە، وگوێڕایەڵی فەرمانەکانی پەروەردگارە، فەرمانبەرداری بەدیهێنەرەکەیەتی.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾ واتە: ﴿ئەو کەسەی ڕوو بکاتە پەروەردگاری و کارەکانی هەمووی بگێڕێتەوە بۆ لای ئەو، لە کاتێکدا ئادەمیزادێکی چاکەخوازە، ئەوە بەڕاستی مانای وایە کە دەستی بە بەهێزترین هۆکارەوە گرتووە (کە دەیگەنێت بەڕەزامەندی خوای گەورە وبەهەشتەکەی)﴾ [لقمان: ٢٢].

ئیسلام مانای بەندایەتیە بۆ اللّٰه لەهەموو بچووک وگەورەیەک لەژیانتدا، پەروەردگار دەفەرموێت:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّـــهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * (ئەی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم)، ئەی ئیماندار) بڵێ: بەڕاستی نوێژو حەج و دروشمەکانی و (سەرجەم چاکە و بەندایەتیم) هەروەها ژیان و مردنم تایبەتە بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان (١٦٢) لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ * ئەو زاتە هیچ هاوەڵ و هاوبەش و شەریکێکی نیە و مــن بەوە فەرمانم پێدراوە و من یەکەم کەسی موسوڵمانم (١٦٣)﴾ [الأنعام].

﴿صَــلَاتِي وَنُسُــكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّـــــهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * بەڕاســتی نوێژو حەج و دروشمەکانی و (سەرجەم چاکە و بەندایەتیم) هەروەها ژیان و مردنم تایبەتە بۆ خوای پـەروەردگـاری جیهـانیـان﴾ : واتە هەموو کردەوەیەکم بۆ الله یە، من نوێژ دەکەم، وگوێڕایەڵی دایـک وبـاوکم دەکەم لەپێنـاو خوای گەورە، ودەخوێنم بۆئەوەی ســوود بەخەڵکی بگەیەنم، ودەخەوم ودەخۆم بۆئەوەی ئەوە شـــتانە ئەنجام بدەم کە الله فەرمانی پێکردووم.

ئەمە بەنـدایەتیە بۆ الله لە هەموو کردەوەیەکـدا، وئەمە لە گرنگترین نیشـــانەکـانی تەسلیم وملکەچبوونە بۆ الله.

هیچ شــتێک جگە لە ئیســلام ناتوانێت ئەو برســێتیەمان لابدات بۆ زانینی گرنگترین زانست وپرسیارەکانی بوون، لەکاتێکدا ئیلحاد -باوەڕ بەنەبوونی الله- زانستی پێویستی نیە بۆ کەسێک کە تەنها دەزانێت لەدایکبووە بۆئەوەی بمرێت وتەواو.

ئەم نـامیلکەیە: ژەمێکی زانســتی وئەقڵیە بۆ وەڵامـدانەوەی کێشــەکـانی ئیلحـاد، وهەندێک بەڵگەی تێدایە سەبارەت بە دروستێتی ئیسلام.

وەڵامدانەوەی کێشــە وگومانەکان بە شــێوازی شــێوازی پرســیار و وەڵامە ؛ بۆیە بە بەرەکەتی خوای گەورە ؛ با دەستپێبکەین:

١- مانای ئیلحاد چیه؟

و: ئیلحاد بریتیه له: ڕه‌تكردنه‌وه‌ی باوه‌ڕبوون به هه‌موو هێزێكی نه‌بینراو -غه‌یبی-.

بۆیه مولحید نكۆڵی ده‌كات له بوونی الله وپێغه‌مبه‌ره‌كان وزیندووبوونه‌وه.

٢- چی عه‌یب وڕه‌خنه‌یه‌ك ده‌گرن له ئیلحاد؟

و: ئیلحاد پێویستی به باوه‌ڕێكی زۆر زیاتره له باوه‌ڕی ئاینی.

به‌ڵام باوه‌ڕێ كه بنیات نراوه له‌سه‌ر ئه‌گه‌ری خه‌یاڵی هه‌ڵه، به‌پێچه‌وانه‌ی باوه‌ڕی ئاینی كه بنیات نراوه له‌سه‌ر شتی سه‌ره‌تایی فیتری وشتی بێگومان ویه‌كلایی كه به‌چاوه‌كانمان ده‌یانبینین، وبه بیركردنه‌وه‌یه‌كی سه‌ره‌تایی ئه‌قڵی هه‌ستی پێده‌كه‌ین، وبه به‌ڵگه شه‌رعیه‌كان دركیان پێده‌كه‌ین وتێده‌گه‌ین.

بۆئه‌وه‌ی مولحید بیت پێویسته خه‌یاڵت به‌م شێوه‌یه بێت:

ا- هیچ هاته پاڵ هیچ سه‌رئه‌نجام بووه شتێكی مه‌زن.. بوو به گه‌ردوونێكی سه‌رسوڕهێنه‌ر، گه‌ردونێک كه به جوانترین شێوه دروستكراوه به‌و ئه‌زانده ورد وسنووره دیاریكراوانه‌وه.

ب- ڕێكه‌وت ئه‌و سنووره دیاریكراوانه ویاسا جێگیره‌كانی فیزیای دروستكردووه كه له گه‌ردووندا هه‌یه؛ له‌كاتێكدا مه‌رجی ڕێكه‌وت بریتیه له بونی كات وشوێن، وگه‌ردوون به‌بێ بوونی كات وشوێن هاتووه‌ته بوون بۆیه له ناڕێكه‌وته‌وه هاتووه‌ته بوون !

ت- هه‌ڕه‌مه‌كی وژینگه‌ی سه‌ر زه‌وی یه‌كه‌مجار بووه هۆی دروستبوونی ژیان وبه‌كتریا ومرۆڤه‌كان، له‌كاتێكدا ئه‌قڵی مرۆڤ له ئه‌وپه‌ڕی توانای له‌ئێستادا ناتوانێت ساده‌ترین شێوه‌ی ژیان دروست بكات بۆ بوونه‌وه‌رێكی بچووک.

پ- هه‌موو بنه‌ما ڕه‌وشتیه‌كان كه هه‌موومان یه‌كده‌نگین له‌سه‌ر دروستیان وزۆرینه‌یان به‌ئاراسته‌ی پێچه‌وانه‌ی ژیانی ماددین -كه ڕه‌وشته‌كان ده‌بنه بارقورسیه‌كی ماددی وخه‌سارۆمه‌ندی له‌ئاستی به‌رژه‌وه‌ندیه دونیاییه‌كان- ؛ له ده‌ره‌نجامی مادده وبه‌رهه‌مه‌كانیه‌تی، ئه‌مه مه‌حاڵه ئه‌قڵیه‌كانه كه ده‌بێت باوه‌ڕت پێی هه‌بێت هه‌تاوه‌كو ببیته مولحید.

ج - لە ئیلحاددا، هیچ دەسەڵاتێکی ئەقڵی وماددی نیە بۆ ڕێگرتن لە لەناوبردنی هەموو سەر زەوی.

ژیانی ماددی ڕاست وهەڵە نازانێت؟!

بۆیە لەناوبردنی هەموو سەر زەوی یەکسانە بە زیندوویێتیان؛ لەڕوانگەی ئیلحادەوە.

ئیلحاد لەســەر باوەڕ بنیات نراوە، بەڵام باوەڕێک کە هیچ بنەما وبەڵگەیەکی زانســتی یان گێڕدراوە یان ئەقڵی یان ڕەوشتی لەسەر نیە.

٣- ئایا بەڵگە چیە لەسەر بوونی پەروەردگار؟

و: بەڵگەکان زۆرن بەڵام تەنها دوو بەڵگە باس دەکەین:

١- بەڵگەی هێنانە بوون.

٢- بەڵگەی بەڕێوەبردن -گرنگیپێدان- و وردی.

٤- مانای بەڵگەی هێنانە بوون چیە؟

و: بەڵگەی هێنانە بوون واتا:

هەموو شــتێک هاتۆتە بوون لەپاش ئەوەی کە بوونی نەبووە، ودەبێت دروســتکارێکی هەبێت کە دروستی کردبێت.

بۆیە بەڵگەی بێ سنوورمان هەیە لەسەر بوونی خوڵقێنەر -سبحانە وتعالی-.

هەموو گەردیلەیەک لە گەردوون بەڵگەیە لەســەر بوونی پەروەردگار، چونکە هەموو بەدیهێنراوێک کە هاتۆتە بوون بەڵگەیە لەســەر : بوونی خوڵقێنەرێک کە دروســتی کردووە.

وئەگەر ســەیری بوون بکەیت بۆت دەردەکەوێـــت کە دەگۆڕێت وبەردەوام نیە بۆ هەتاهەتایی ولە ئەزەلەوە -ڕابردوو بێ سـنوور- بوونی نەبووە، بەڵکو سـەرەتا وکۆتایی هەیە، بۆیە پشــتی بەخۆی نەبەســتووە بۆ دروســتکردنی خۆی، بۆیە هەر بە ئەقڵ زۆر

بەئاســـانی درک بەوە دەکەیت کە پەروەردگارێکی هەیە، و هەر کەســـەیری گەردوون وســـەر زەوی بکەیت ؛ بیر دەکەیتەوە لەوەی پـــــەروەردگارێک هەیە کە جیهانی دروستکردووە.

بۆیە ئەو ئایەتانە زۆرن لە قورئاندا کە سەرنجمان ڕادەکێشن بۆ سەیرکردن وتێڕامان لە بوونەوەرەکانی دەوروپشتمان وجیهان، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿قُلِ انظُرُوا مَاذَا فِي السَّـــمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ﴾ واتە: ﴿پێیان بڵێ: تەماشـــا بکەن و ســـەرنج بدەن: خوا چی دروســـت کردووە لە ئاســـمانەکان و زەویدا، کەچی بەڵگە و نیشـــانە و ئاگاداریەکان ســـوودیان نیە بۆ ئەو کەسانەی کە باوەڕ ناهێنن و (ڕێبازی ئیمان ناگرنەبەر)﴾ [یونس: ١٠١].

وخوای گەورە دەفەرموێت:

﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِم مَّا خَلَقَ اللَّـهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَـــمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ﴾ واتە: ﴿ئایا ئەوە لە ناخی خۆیاندا بیریکیان نەکردۆتەوە، کە خوا ئاســـمانەکان و زەوی و هەرچی لە نێوانیاندا هەیە تەنها بە حەق و سنووردار نەبێت دروستی نەکردوون؟ لە ڕاستیدا زۆربەی خەڵکی بێ باوەڕن بە گەیشتنە خزمەتی پەروەردگاریان﴾ [الروم: ٨].

وپەروەردگار دەفەرموێت:

﴿أَوَلَمْ يَنظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّـــهُ مِن شَيْءٍ﴾ واتە: ﴿ئایا بۆ سەرنجیان نەداوە لەو هەموو دەسەڵاتە گەورەیەی خوا لە ئاسمانەکان و زەویدا و ئەو هەموو شـتانەی کە خـــوا بەدی هێناون؟ (بۆ ئەوەندە بێئاگان؟) خۆ بەڕاسـتی نزیک بۆتەوە ئاکامیان، جا بـــــە چ گوفتارێکی تر لە دوای قورئان باوەڕ دەهێنن؟﴾[الأعراف: ١٨٥].

هەموو شتێکی دروستکراو: بەڵگەیە لەسەر ئەوەی دروستکارێکی هەیە!

٥- مـانـای بەڵـگەی بەڕێـوەبـردن -گـرنـگـیـپـێـدان- و وردی -کـامـڵـی- لەدروستکردندا چییە؟

و: بەڵگەی بەڕێوەبردن و وردی لەدروستکردندا واتا:

هەموو شـتێک لە بووندا لە بچووکترین بەشـی ماددەوە هەتاوەکو گەلەئەسـتێرەکان، هەڵدەستێت بە فەرمانی زۆر ئاڵۆز.

واتا کاری تایبەت وئەرکی دیاریکراو ئەنجامدەدەن.

هەموو فەرمانێکی ئاڵۆز لە سروشتدا ڕێکخراوە زیاتر لە تەنها بوونی.

بۆ ڕوونکردنەوە، بوون ڕێکخراوە پلە بەپلە.

وئاڵۆزی لەناو شتە بەدیهێنراوەکاندا، پلەیەکی زیاترە لە تەنها بوونی ئەو شتە.

هەموو شـتێک لەدەوروپشـتت بەشـێوەیەکی دیاریکراو بەدیهێنراوە بۆئەوەی فەرمان وئەرکی تایبەت جێبەجێ بکات.

بۆیە هەموو شتێک لە دەوروپشتت فەرمانی ئاڵۆزی پێدراوە.

وفەرمانی ئاڵۆز بەڵگەیە لەسەر دروستکار وهێنانە بوون.

بۆیە دەبێت دروستکارێک هەبێت.

بۆ نمونە (گڵۆپ): ئەمە نمونەیە بۆ فەرمانێکی ئاڵۆز.

گڵۆپی کارەبایی پێکهاتووە لە:

١- فتیلە.

٢- وایەرێک لە قورقۆشم : کارەبا دەگەیەنێت بە فتیلەکە.

٣- گازێکی ناچالاک: فتیلەکە دەپارێزێت وکاریگەی نابێت لەسـەری ونە لەسـەر کارەباکەش.

٤- شوشە: ڕێگر دەبێت لەوەی هەوا بچێتە نێوی یان دەرچوونی گازە ناچالاکەکە ئەگەر نا فتیلەکە دەسوتێت.

٥- بنچینەی گڵۆپ: کە گڵۆپەکە دەگەیەنێت بە هەڵگرەکەی وشـــوێنی هاتنی تەزووی کارەبایی.

لێرەدا گڵۆپە کارەباییەکە ڕێکخســـتەیە وئاڵۆزی تێدایە ونابێت ســـادە بکرێتەوە، بۆیە بەڵگەیەکی ئەقڵی ســـەرەتایی هەیە لەســـەر ئەوەی دروســـتكارێكی شـــارەزا و وردبین دروستی کردووە.

ئەو کەســـەی نکۆڵی دەکات لەوەی دروســـتكارێكی وردبین هەبێت بۆ گڵۆپەکە یان پێی وابێت بە ڕێکەوت هاتووە ئەوا داواکراوە کە بەڵگە بهێنێت!

ئەوەی گڵۆپەکەی دروســـت کردووە بەتەواوی زانســـتی هەیە ســـەبارەت بە کارەبا وچۆن ئاراســـتە دەبێت وســـوودی گڵۆپ وهەســـتیاری فتیلە، بۆیە بوونی گڵۆپ بەڵگەیەکی ڕاســـتەوخۆیە لەســـەر بوونی دروســـتكارێكی وردبین، وبە هەڕەمەکی دروســـت نەبوون تەنها بەهۆی ئەوەی گڵۆپی تر هەیە بەتەواوی شێوەی جیاوازە!

بەهەمان پلە بە بەڵگەهێنانەوەی ئەقڵی ؛ دەبینین شتی ئاڵۆز لە فەرماندا وەکو مرۆڤ بەڵگەیە لەسەر بوونی دروستكارێک کە دروستی کردووە.

گڵۆپ پێکهاتووە لە پێنج بەش...

لەکاتێکدا لەمرۆڤدا ٤ ملیار پێکهاتە هەیە لە هەر خانەیەک لە خانەکانی.

٤ ملیار پێکهاتە (پیت) کە فەرمانەکانی ئەندامەکانی زیندەوەر پێکدەهێنن، وپێیان دەووترێت: کۆدە بۆماوەییەکان یان جینۆم یان DNA وئەو پیـــتانە لە هەموو ناوکێکی خانەکانی مرۆڤ هەن.

ئەگەر پێت وابێت گڵۆپ لە پێنج بەش پێکهاتووە ودروســـتكارێكی هەیە، وتۆ هیچ دروستكارێک دروستی نەکردوویت ئەوا ئەمە کێشەی خۆتە.

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَـــيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * ئایا ئەوانەبەبێ هیچ شـــتێک، هیچ هۆیەک، هاتوونەتەکایەوە؟! یان هەر خۆیان دروستکارن؟!﴾[الطور: ٣٥].

وهەموو شـــتێک لە دەوروپشـــتت ئاڵۆزی تێدایە، و بەڕەهایی هیـــــچ شـــتێک نیە لە سروشتدا ونە لە گەردیلە ونە لە ئەستێرەکان ونە لە نێو لاشەت کە بـەشێک لە ئاڵۆزی فەرمانی تێدا نەبێت.

بۆیە ئاڵۆزی فەرمانی وفەرمان وئەرک بوونی هەیە لە هەر گەردیلەیەک لە گەردووندا.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّــمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنزَلَ اللَّـهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْــرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّــحَابِ الْمُسَــخَّرِ بَيْنَ السَّــمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ واتە: ﴿بەڕاستی لە دروستکردنی ئاسمانەکان و زەوی و ئاڵو گۆڕی شەوو ڕۆژدا و لەو کەشــتیانەدا کە دەگەڕێن بە دەریادا و بەهۆیەوە ســوود بە خەڵکی دەگەیەنن و لەو ئاوەی کە خوا لە ئاســمانەوە دەیـــــبارێنێت و ئینجا بەهۆیەوە زەوی پێ زیندوو دەکاتەوە دوای وشك بوون و مردنی، هـــەروەها جۆرەها زیندەوەر و گیانلەبەر و مارو مێرووی لەســـەر ڕووکاری زەویدا بڵاو کردۆتەوە و گۆڕاندن و هاتووچۆ پێکردنی باو شـــەماڵ و ڕاگیر کردنی هەورەکان لە نێوان ئاســمان و زەویدا، ئەمانە هەموو بەڵگەو نیشانەی بەهێزن بۆ ئەوانەی کە عەقڵ و بــیروهۆشیان دەخەنەکارو بیر لە دەسەڵاتی بێ سنووری خوا دەکەنەوە﴾[البقرة: ١٦٤].

وئـایەتەکـان لەســـەر ئەم بـابەتە زۆرن؛ کەس بەهۆش خۆی نـایەتەوە مەگەر ئەوانە نەبێت کە ئەقڵ وژیریان دەخەنە گەڕ:

﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ واتە: ﴿(لەڕاستیدا) بێجگە لە خاوەن بیر و ژیرەکان یاداوەری وەرناگرن و بیرناکەنەوە (لەم قـورئانە)﴾[آل عمران: ٧].

هەرکەسێک ئەقڵی بەکاربهێنێت وسەیری بوون (بەڵگەی هێنانە بوون) بکات وسەیری ڕێکخســـتن وفەرمانەکانی بوونەوەرەکان بکات (بەڵگەی بەڕێوەبردن و وردبینی) ئەوا بێگومان بوونی دروستکارێک بە ڕاست ودروست دادەنێت!

٦- بۆچی ناکرێت مرۆڤ وزیندەوەرەکانی تر ســەرچاوەیان لە بوونەوەری بچووکی سادە وسەرەتایی پێکهاتبێت ودروست بووبن؟

و: لێرەدا دوو کێشە هەیە:

کێشەی یەکەم: تەنانەت یەک بەڵگەیش نیە لەسەر تێپەڕبوونی بوونەوەرە زیندووەکان لە جۆرێکەوە بۆ جۆرێکی تر، چ جای ئەم بازدانە هەڕەمەکیە ســەرســوڕهێنەرانە کە دەڵێن مرۆڤ لە بوونەوەری تاک خانەی سەرەتاییەوە دروست بووە.

چۆن مولحید باوەڕی بەم هەڕەمەکیانە هەیە کە هیچ بەڵگەیەکی ڕاستەوخۆی لەسەر نیە ونکۆڵی دەکات کاتێک ئێمە بەڵگەی ئەقڵی ودینی باس دەکەین؟

کێشــەی دووەم: بەپێی بیردۆزی (کەمترین ســنووری بۆماوەییەکان -جینەکان- Minimum gene set concept) بوونەوەری زیندوو هەرچەندێک سادە بێت ناکرێت لە ٢٠٠ جین کەمتری هەبێت.

وکەمترین سـنووری جینەکان: واتا ئەگەرلەم سـنوورە کەمتر بێت ئەو بوونەوەرە ژیانی نابێـت ودەمرێت!

بۆیە هیچ بوونەوەرێک ناژی ئەگەر ژمارەی جینەکانی کەمتر بێت لەو ئـاستە ئەگەر بە یەک جینیش بێت.

جین شریتێکی زانیاریە ژمارەیەکی زۆر کۆدی بۆماوەیی شاراوەی لەسەرە کە زانیاریەکانی تێدایە.

بۆیە کەمترین ئاســتی جینەکان هەیە کە بۆ بوونی ژیان پێویســتە: بەشــێوەیەک کە زانیاری تێدایە بۆ وزە -چونکە ژیانی زینـــدەوەر بوونی نابێت بەبێ وزە-، وکۆمەڵێکی تر لە جین بۆ خواردن، وکۆمەڵێکی تر بۆ زۆربوون، وئەوانی تر بۆ فەرمانە ســەرەکیەکانی ژیان وبەو شێوەیە!

زانایان کەمترین ژمارەی جینیان ژماردووە کە پێویسـتە بۆ ژیان، وبڕیاریان داوە لەسـەر ئەوەی نابێـت لە دوو سەد جین کەمتر بێت.

وپەیمـانگـای کرینج ڤینتەر Craig Venter گەیشـــتووە بە ئەو بڕیـارەی کە کەمترین ژمارەی جینەکان بۆ ژیان نابێت لە سێ سەد وهەشتاو دوو جین کەمتر بێت[١].

زانـایـان دۆزویـانەتەوە کە میکۆپلازمـا Mycoplasma ئەمیش وردترین زینـدەوەرە لە بووندا لەسەر زەوی، ٤٦٨ جینی هەیە.

ئەگەر بابەتەکە تەنها سـەبارەت بە ماددە بوایە، وجیهان تەنها ڕێکخسـتەیەکی مادی بوایە، ئەوا دەبوایە لە جینی سفرەوە دەستمان پێبکردایە لە هایدرۆجینەوە هەتاوەکو مرۆڤ !

بەڵام زانست پێمان دەڵێت هیچ شتێک نیە ناوی جینی سفر بێت، یان یەک جین، یان تەنانەت سـەد جین، زانسـت دەڵێت: ئێمە پێویسـتیمان بە کۆمەڵێکی زۆر لەزانیاری هەیە بەلایەنی کەمەوە، ئەگەر نا ئەو بوونەوەرە زیندووانە دەرنەدەکەوتن لە سەرەتاوە!

بۆیە لە سـروشـتدا شـتی سـەرەتایی نیە، بەڵکو هەموو ڕێکخسـتەیەک بەجوانی وسەربەخۆیی دەستیان پێکردووە!

وئەم جوانیە لە ڕێکخسـتنی زانیاریەکان کە سـەرەتای زیندەوەرەکان دەشـارێتەوە پێش ئەوەی دەربکەون، وئەمە کۆسپ وتەگەرەیە دژی مولحیـدەکان ودژی ئەوانەی نکۆڵی لە خولقێنراوی پەروەردگاری دەکەن!

تۆ لە پێش ٤ ملیار زانیاری تـایبەتیت -ئەو زانیـاریـانە کە هەن لەنێو نـاوکی خـانەکـانی لاشـەت- بۆ بەرهەمهێنانی فەرمانی زیندەیی ورد.

مولحید پێی وابوو کە هەندێک بونەوەر لە سـفر جینەوە دەسـتیان پێکردووە، بەڵام کاتێک بیردۆزی کەمترین سنووری جینەکان هات ؛ ئەم خەیاڵانەی لەناوبرد.

بوونەوەرە زیندووەکان بەشـێوەی فەرمانی ئاڵۆز دەرکەوتن لە یەکەم سـاتەوە، ئەگەر نا هەر لەسەرەتاوە دەرنەئەکەوتن.

---

[١] J. Craig Venter Institute (JCVI) conducted a study to find all the essential genes of M. genitalium through global transposon mutagenesis. As a result they found that 382 out of 482 protein coding genes were essential.

٧- ئایا نمونەکان چین لەسـەر بەڵگەی بەڕێوەبردن -گرنگیپێدان- و وردی کاملّی- لەدروستکردندا؟-

و: نمونەکان سـنووریان نیە، ولەوەیە لە تێنووسـەکانی سـەر زەوی جێیان نەبێتەوە ؛ ﴿وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِن شَـجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِن بَعْـــدِهِ سَـبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّـهِ إِنَّ اللَّـهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ واتە: ﴿خۆ ئەگەر بەڕاستی هەرچی درەخت هەیە لە زەویدا ببنە پێنووس، دەریاش چەندەیە ببێتە حەوت ئەوەندە و (ببێتە مرەکەب و زانسـت ونهێنی دروسـتکراوەکانی خوا بنووسـنەوە)، ئەوە هێشـتا زانسـت و زانیاری و فەرمانەکانی خوا هەر تەواو نابێت، بەڕاسـتی خـــوای گەورە بەدەسـەڵات و دانایە﴾ [لقمان: ٢٧].

هەموو گەردیلەیەک لە گەردوونـدا بەڵگەیە لەســەر گرنگیـدان وبەڕێوەبردن ؛ ئەگەر ئیمڕۆ یان سبەی بزانین سەبارەت بەم ڕاستیە.

أ- ئەنسـۆلین -هۆرمۆنی هەرسکردنی گلوکۆز- پەنکریاس دەری دەدات بەهێندەی بڕی شەکر کە تۆ دەیخۆیت.

ب- هێزنی پاڵنانی دڵ بۆ خوێن یەکسـانە بەو وزەیەی ماسـولکەکان پێویسـتیانە بەپێی کۆششی ئیشکردنیان.

ج- دەرچەگر هەیە لەســەر گەدەکـانت بۆئەوەی خواردن نەگەڕێتەوە بۆ نێو دەمـت وتووشی زیان نەبیت.

د- دەرچەگر لەلای کۆم بۆئەوەی جلەکانت پیس نەبن هەموو کاتێک.

هـ - ئێسکەکانی ئێسکەپەیکەری لاشەت پێکەوە نانووسێن هەتاوەکو لە سکی دایکت دەردەچیت بەسـەلامەتی وئاسـانی، چونکە ئەگەر پێکەوە بنووسـێن و یەک پارچە بن ئەوا کاتێک دەردەچیت لەسکی دایکت ؛ دەشکـێن، وگەشە ناکەن بەتەواوی هەتاوەکو مێشکت بەتەواوی پێدەگات.

و- هەموو تەوەر وشـوێنەکانی کۆئەندامی دەمار -ئەعسـاب- کە نیشـانە کارەباییەکان دەگوازنەوە داپۆشــراون بە چینێکی جیاکەرەوە -هەروەکو ئێمە ئێســتا لەگەڵ وایەرە کارەباییەکان بەکاریدەهێنین-، بۆئەوەی نیشـــانە کارەباییەکان پەرش وبڵاو نەبن ونەفەوتێن ونەبنە هۆی بێزاری بۆ مرۆڤ.

ز- ئەلیکترۆن کە لە دەوری ناوک دەســـوڕێنەوە بە خێرایی هەزار کم لە چرکەیەکدا ئەگەر نا دەکەوێتە نێو ناوەکەوە بەهۆی هێزی ڕاکێشانەوە لەگەڵ ناوکی موجەب وبەم شێوەیە گەردوون وێران دەبوو پێش ئەوەی دروست ببێت، وئەم خێراییە گونجاوە بۆ دروستبوونی گەردیلە.

ح- کاتێک دوو گەردیلەی هایدرۆجین تێکەڵ دەبن ئەوا ٠٫٠٠٧% لە بارســـتایی هایدرۆجین دەبێتە وزە، ئەگەر ئەم بارســـتاییە ٠٫٠٠٦% بوایە لەجیاتی ڕێژەکەی تر ئەوا پرۆتۆن لەگەڵ نیوترۆن یەکی نەدەگرت، وگەردوون تەنها هایدرۆجین دەبوو، وپێکهاتەکانی تر دەرنەدەکەوتن، ئەگەر بارســـتاییەکە ٠٫٠٠٨% بوایە لەجیاتی ڕێژەی یەکەم، ئەوا یەکگرتنی ماددەکان زۆر خێراتر دەبوو، ئەمیش دەبووە هۆی نەمانی هایدرۆجین بەخێرایی لەگەردوون، وئەمیش مـــەحاڵ بوو بۆ ژیان لەسەر زەوی، بۆیە دەبێت ژمارەکە لەنێوان ٠٫٠٠٦% و ٠٫٠٠٨% بێت.

خ- بارســـتایی ئەلیکترۆن Electron mass لە ٠٫٢% ی بارســـتایی نیوترۆن Neutron mass پێکدەهێنێت وئەمیش بارستاییەکی گونجاوە بۆ دروستبوونی گەردیلە.

ی- قەد وگەڵا وبەشـــەکانی تری ڕووەک ڕاســـتەوخۆ پاش گەشـــەکردن بەرەو ســـەرەوە دەڕۆن بۆ سوود وەرگرتن لە سەرچاوەی خۆر و ڕەگ ڕاستەوخۆ بەرەو خوارەوە دەڕوات، بۆئەوەی گەڵا وقەد وبەشـــەکانی تر ســـوود وەربگرن لە وزەی خۆر، وهەموو زانیاریەکان کە ڕووەک پێویســـتیەتی لەناو تۆودا هەیە، وهەروەها هۆرمۆنی هەیە کە ڕکێفی گەشـــەکردنی بەشـــی ســـەرەوە ولایەکانی ڕووەکەی تێدایە وهەروەها ئاراســـتەکردنی هەموو ڕەگەکان هەموو ئەمانە لەنێو تۆوەکەدا هەن بەشێوەی کۆد وشاراوەن.

ك- کاتێک میوەیەکی خۆش دەخۆیت وتۆوە وشـــکەکەی فڕێ دەدەیت کە نیازی خواردنی لەســـەر نیە، بەمە تۆ ڕێگا دەدەیت کە ئەو خواردنە بەردەوام جینەکانی ببەخشـێت ئەگەر جارێکی تر بڕوێنرێت وخۆراکێکی تر بەتۆ ببەخشـێت لەکاتێکدا ناوکە وشکەکە هیچ تامێکی لەسەر نیە وهەموو جینەکانی ئەو خواردنە لەنێو دڵی ئەو تۆوە وشـــکە بێ تامەیە -بنچینەی ژیانیەتی-، کاتێک تۆوەکە دەچێتە نێو زەوی ئەگەر بارودۆخی گونجاو بێت ئەوا دارێکی بەرهەمدار دروســـت دەکات کە لق وگەڵا وڕەگی لەخۆگرتووە، هەموو ئەمانە ڕوودەدات لەڕووەکدا لەکاتێکدا درک بە هیچ شـــتێک ناکات.

ل- ئایا کێ ئەم زانیاریانەی ڕێکخســتووە بۆ ئەو میوە کەرٍ ولاڵە، ورِێژەی شـەکری تێیدا بەو ڕێژەیە دیاریکردووە بۆئەوەی سەرنجڕاکێش بێت لەلات؟

پاشـان: ئایا کێ وایکردووە تۆوەکە سـەرنجڕاکێـــش نەبێت وقووت نەدرێت، بۆئەوەی حەزی لێنەکەیت وفڕێی بدەیت وجارێکی تر دارێکی پڕ بەرهەم دروست ببێت؟

پاشـان: ئایا کێ ئەو تۆوانەی پڕ کرد لە زانیاری بۆماوەیی پێویســت بۆئەوەی ڕووەکێکی تر دروست ببێت بەهەموو وردەکاری وفەرمانەکانی؟

م- لەم دواییانە بـــۆمان دەرکەوت: سـستی فیزیکی Inertia کە نیعمەتێکە بۆ ئێمە ئەمیش سەرەنجامی هەموو بارستایی گەردوونە.

سستی فیزیکی چیە؟

ئەگەر تۆ سواری ئۆتۆمبێلەکەت بیت ولەناکاو بوەستێت، چی ڕوودەدات؟

تۆ بەرەو پێشەوە دەچیت! ئایا وایە؟

ئەمە بریتیە لە سستی فیزیکی.

ئەگەر سـستی فیزیکی لە جیهاندا کەمتر بوایە لە ڕادەی ئێستا ئەوا کەمترین شنەی با دەیتوانی بەردە گەورەکان بجوڵێنێت، ولەسـەر زەویدا بەردەوام لەمەترسی ئەوە بووین شتێک بەرمان بکەوێت لە ئاسمانەوە یان لە شوێنێکی ترەوە!

وئەگەر کەمتر بوایە لەم بڕەی ئێســتا ئەوا نەمان دەتوانی تەنانەت پەنجەکانیشـــمان بجوڵێنین.[٢]

هێزی سستی فیزیکی پەیوەستە بە بارستایی.

ئەمیش بووەتە جێی سەرسوڕمانی فیزیاناسـەکان کە بارسـتایی گەلەئەستێرەی دەرب ئەلتبانە، ئەو گەلەئەسـتێرەی کە ئێمە تێیداین، تەنها بەڕێژەی ٠/١ ملیۆن بەشـداره لە ڕێکخسـتنی سـستی فـــیزیکی، لەکاتێکدا بارسـتایی سـەر زەوی تەنها بەڕێژەی ٠/٠٠١ ملیۆن سستی فیزیکی ڕێکدەخات.

---

[٢] Nature's Destiny: How the Laws of Biology Reveal Purpose in the Universe, Michael Denton

ســـســـتی فیزیکی گونجاو کە گونجاوە بۆ ژیانمان، وبەهۆیەوە هەموو چالاکیەکان دەکەین، سەرەنجامی هەموو وزەی گەردوونە.

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّـمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾ واتە: ﴿ئێمە ئاسـمان و زەوی دروسـتکراوانی نێوانیان بێ هودە و بە هەڕەمەکی دروست نەکـردووە، ئەوە بیرو باوەڕی ئەوانەیە کە بێ باوەڕبوون، هاوار و ناهونالە بۆ ئەوانەی کە کافر و بێ بڕوان لە سزای ئاگری دۆزەخ﴾ [ص : ٢٧].

هەتاوەکو زانسـت فراوان وزۆر بێت، حیکمەتی سـەرسـوڕهێنەر و وردی لە خوڵقاندا ؛ زیاتر دەردەکەوێت![٣]

ن- پاشا ئەگەر بڕۆین بۆ باسی چاو:

ئەو نیعمەتەی کە هیچ نرخ وبەهایەک شوێنی ناگرێتەوە ؛

﴿أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ﴾ واتە: ﴿ئایا جووتێک چاومان پێـنەبەخشیووە؟﴾ [البلد: ٨].

چاو: زۆر گرنگترە لە دوو دەزگای کامێرای ئەلەکترۆنی خودکار لە هەر چرکەیەکدا هەزاران وێنەی ڕەنگاو ڕەنگ دەگرێت و دەینێرێت بۆ مێشـک، ئەویش هەندێکی هەڵدەگرێت.

توانای وردی بینینی چاو یەکسانە بە: پێنج سەد وحەفتا وپێنج مێگا پێکسل.

وچاو پاکترین هاوێنەی -عەدەسەی- پێوەیە لە جیهاندا.

قەبارەی وەرگری ڕووناکی لە تۆڕی چاودا زیاتر نیە لە نیو ملیمیتەری چوارگۆشـە، وبەهۆی ئەمەوە چاو جیـاوازی دەکات لەنێوان دە ملیۆن پلەی ڕەنگی بەدووری جیاوازەوە، ئەمە موعجیزەیە وخوڵقنراوێکی سەرسوڕهێنەری پەروەردگارە.

کاتێک سەیری شتێک دەکەیت لەپێشـەوەت وڕووناکیەکەی دەکەوێتە سەر تۆڕی چاو، لەم کاتەدا چەندەها کارلێکی کیمیایی ئاڵۆز ڕوودەدات لەکۆتاییدا دەبێتە هۆی بەرهەمهێنانی تەزوویەکی کارەبایی، ئەمە تـەزووە لە تۆڕی چاوە دەچێت بۆ مێشکت لەڕێگەی وایەری دەمارەکانە -دەماری عەسـەبەکان-، ومێشـک شـەپۆلی ئەم تەزووە

[٣] ئەم مەسەلەیە بە وردی لەلایەن مایکل دانتون باسکراوە لە کتێبەکەی (چارەنووسی سروشت:The Fate of Nature:قدر الطبيعة)، وکتێبەکە وەرگێڕدراوە بۆ زمانی عەرەبی کە لە بەرهەمی (دار الكتاب)دا.

لێک دەداتەوە کە ئەمە بینینی شـــتێکە ودەیناســـێتەوە، هەروەکو ئەوە وابێت کە مێشــک فەرهەنگێکی کامڵی تێدا بێت کە تـــــەزووە کارەبابییەکان وەردەگرێت کە پێی دەگات بەهۆی بینینی ئەو شتەی لەپێشیەتی.

شتێکی سەرسوڕهێنەرە ئەگەر بیری لێبکەنەوە!

بیربکەرەوە: ئەم مێشـــکە لەناو ســـندوقێکی ئێســـکی تاریکە -کە بریتیە لە ئێســـکی کەلەسەر-.

تەنها تەزووە کارەباییەکان دەگەن بە مێشک.

ئەی چۆن مێشــک ئەم تەزووە کارەباییانە لێک دەداتەوە بەوەی ئەمە بینینی شــتێکە کە مێشک دەیناسێـتەوە؟

چۆن توانای بینینت پێدەدات؟

ئەمە موعجیزەیەکە ڕوودەدات هەر کە چاوت دەکەیتەوە وسەیر دەکەیت!

وهەمان شت سەبارەت بە بیستن:

کاتێک شـــەپۆلەکانی دەنگ دەچنە نێو تەپڵی گوێت، تەپڵی گوێ دەیکاتە شـــەپۆلی جوڵاوی میکانیکی، پاشـــان ئەم جوڵە میکانیکیە لەڕێگای ســێ ئێســـکەوە بەرەوگوێی ناوەڕاست دەڕۆن وئەمانیش دەیکەن بە تەزووی کارەبایی.

ئەم تەوژمە کارەباییە لە گوێی ناوەوە بەرەو مێشـــک دەڕوات، بۆئەوەی مێشـــک لێکـدانەوە بکـات بۆ ئەو تەوژمە کـارەبـاییـانە وبیـاننـاســـێـت کە دەنگە بۆیە تۆش دەیبیستیت.

هەموو ئەمانە کەمتر لە یەک چرکە یان بەشـــێک لە چرکە ڕوودەدەن، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَاللَّـــــهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَـيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّـمْعَ وَالْأَبْصَـارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْــكُرُونَ﴾ واتە: ﴿خوا ئێوەی لە ســـکی دایکتان دەرهێناوە بێ ئەوەی هیچ شـــتێك بزانن، ئینجا دەزگای بیســـتن و بینین و دڵی -تێگەیشـــتنی- بۆ دابین کردوون، بۆ ئەوەی سوپاسگوزاری بکەن﴾ [النحل: ٧٨].

بیربکەرەوە مێشک لە هەموو ساتێکدا هەزارەها نیشانەی کارەبایی بۆ دەڕوات لەڕێگای چاو وگوێ وبەرکەوتن وتامکردن وبۆنکردن، ولە هەموو ئەندامەکانی تری لاشەوە وجیاوازی دەکات لەنێوان ئەم نیشانانە بە وردیەکی زۆر سەرسوڕهێنەر، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿هَـٰذَا خَلْقُ اللَّـهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ واتە: ﴿ئا ئەمەیە دروستکراوانی خوا، وەرن نیشانم بدەن بزانم ئەوانی ترجگە لەوزاتە، چیان دروست کردووە، نەخێر هیچیان دروست نەکردووە، بەڵکو ستەمکاران هەمیشە لە گومڕاییەکی ئاشکرادان﴾ [لقمان: ١١].

هەروەها پەروەردگار دەفەرموێت:

﴿صُنْعَ اللَّـهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ﴾ واتە: ﴿ئەمەیە دەستکردی ئەوخوایەی کە هەموو شتێکی بەئەوپەری ڕێکوپێکی دروستکردووە، بەڕاستی ئەوزاتە زۆر بە ئاگایە لەو کاروکردەوانەی کە ئەنجامی دەدەن﴾ [النمل: ٨٨].

کێ هەیە بتوانێت بەتەواوی سوپاسگوزار بێت بەرامبەر یەک نیعمەت لە نیعمەتەکانی خوای گەورە؟

بیر بکەرەوە لە هەر جومگەیەک لە جومگەکانی لاشەت ولە هەر ئێسکێک لە ئێسکەکانی لاشەت کە بەپێی پێویسیت توانای جوڵەت پێدەدەن!

بیربکەرەوە لە جومگە لوسەکان کە ڕێگات پێدەدەن بجوڵێیت بەبێ ئەوەی بەریەککەوتن هەبێت لەنێوان ئێسکەکان وبێ ئەوەی بڕزێن بەهۆی بەریەککەوتنەوە، وئەم جومگانە کە خوای گەورە شلەیەکی تێدا دروستکردووە وەکو بەز وایە لەنێوان جومگەکانی ئامێرەکان دادەنرێت!

بیر بکەرەوە لەنیعمەتەکانی خوای گەورە وتێڕامان بکە وسوپاس وحەمدی پەروەردگارت بکە لەسەر نیعمەتەکانی -سبحانه وتعالى-.

نیعمەتەکانی خوای گەورە لە بژاردن نایەن.

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّـهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّـهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ﴾

واتە: ﴿ئایا سەرنجتان نەداوە کە بەڕاستی هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا هەیە هەر هەمووی خوا بۆ خزمەتی ئێوەی دروست کردووە و ملکەچی کردووە، هەروەها بەفراوانی نازو نیعمەتی ئاشکراو پەنهانی بەسەردا ڕژاندون، (لەگەڵ ئەوەشدا) هەندێک لە خەڵکی موجادەلە و گفتوگۆی نابەجێ دەربارەی خوا وبەرنامەکەی دەکەن، بێ هیچ بەڵگەیەکی زانستی و ڕێنموویەکی پێغەمبەران و کتێبێکی ڕوونکەرەوەی خوایی﴾[لقمان: ٢٠].

٨- هەندێک لە مولحیدەکان ڕەخنە دەگرن لە بەڵگەی بەڕێوەبردن -گرنگیپێدان-، دەڵێن: هەندێک کەموکورتی هەیە وەکو نەخۆشیەکان وبومەلەرزەکان؟

و: کاتێک دەڵێن کەموکورتی هەیە لەناکاملی هەندێک شت لە گەردووندا ؛ ئەمە دانپێدانانە لەلایەن مولحیدەکان بەوەی کە وردی وکاملی هەیە لە خولقێنراوەکاندا.

بەمە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە وردی هەیە لە دروستکردنی گەردووندا.

ئەگەر وردی وڕێکی لەدروستکراوەکاندا نەبوایە ئەوا مولحید درکی نەدەکرد بە بوونی کەموکورتی و ناوردی لەهەندێک شتدا لەسەر بانگەشەی خۆیان.

چۆن ڕەخنە دەگریت لە عەیبێک لە دروست کردنی جیهانێکی ڕێک وڕێکخراو لەکاتێکدا پێت وایە ئەو جیهانە ڕێکخراو نیە؟

کاتێک بانگەشەی ئەوە دەکەن شتێک کەموکورتی یان ناوردی تێدایە لە دروستکردن ئەمە بەهۆی کەمی زانستیانە یان کەمی تێگەیشتنیانە لە زانینی حیکمەت ودانایی لە شتەکاندا.

ئیمانداران ناڵێن گەردوون بەوردی دروستکراوە بۆیە هیچ کارەساتێکی تێدا ڕوونادات، بەڵکو دەڵێن: گەردوون بە وردی دروستکراوە وهەرشتێک تێیدا ڕوودەدات بەهۆی مەبەستێکە.

هەڵوێســتی مولحید وەکو ئەو کەســە وایە کە نکۆڵی دەکات لە وردی لە دروســتکراوی کەشـــتی ئاســـمانی بەهۆی ئەوەی بڕێک زۆر لە ئەندامی پترۆڵی تێدایە کە لەوەیە لە هەرساتێک ببێتە هۆی تەقینەوەی کەشتیەکە![٤]

وجیهان دروســـت نەکراوە بۆئەوەی ببێتە جیهانێکی هەتاهەتایی یان ئەزەلی، ئێمە دروست نەکراوین بۆئەوەی ببینە خوا !

بەڵکو ئێمە دروست کراوین بۆئەوەی بە خێر وشەڕ تاقی بکرێینەوە،

﴿وَنَبْلُوكُم بِـالشَّــرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَـةً وَإِلَيْنَـا تُرْجَعُونَ﴾ واتە: ﴿بێگومـان ئێمـە ئێوە تـاقی دەکەینەوە بەشەڕ و ناخۆشی و بەڵاو بەخێرو خۆشی و دارایی و توانایـــی، سەرەنجام هەر بۆ لای ئێمە دەهێنرێنەوە﴾ [الأنبياء: ٣٥].

خێر وشـــەڕ وهەموو فیتنەیەک دەســـوڕێنەوە لە چوارچێوەی حیکمەت و ویســـتی خودایی.

---

[٤] کتێبی (ظاهرة نقد الدين في الفلسفة الحديثة)، د. سلطان العميري، توێژینەوەی دکتۆرا.

٩- ئایا چی ڕێگرێک هەیە لەوەی هۆکارێکی ماددی هەبێت کە گەردوونی دروستکردبێت؛ بۆ نمونە : شارستانیەتێکی تر یان شتێکی تر؟ بۆچی تەنها دەبێت خودای ئەزەلی دروستی کردبێت بەدیاریکراوی؟

و: بنچینەیەکی سـەرەکی هەیە کە زانایانی ئیسـلام دایان ناوە لەپێش زیاتر لە هەزار سـالّ، ئەم بنچینەیە دەڵێت: (زنجیرەی یەک لەدوای یەک لە بکەرەکاندا واپێویسـت دەکات کە کردەوەکان ڕوو نەدەن)[٥].

زنجیرەی یەک لەدوای یەک لە بکەرەکان: واتا بوونی زیاتر لە یەک خوڵقێنەر، هەروەکو لەم پرسیارەدا هاتووە شارستانیەتێک هەیە ویەکێکی تر پێشی ئەمانی دروستکردووە ویەکێکی تر لەپێش ئەمەی کۆتا دروسـتی کردووە وبەو شـێوەیە، ئەمە زنجیرەیە لە خوڵقێنەرەکاندا.

ئەم زنجیرەیە دەبێتە هۆی ئەوەی کە کردەوەکان هەر ڕوونەدەن لەبنچینەدا.

کردەوەکان هەر ڕوونەدەن: مەبەسـت ئەوەیە خـولقێنراوەکان دەرنەکەون وەکو گەردوون ومرۆڤ وهتد.

ئەم زنجیرەیە لە بکەرەکاندا دەبێتە هۆی دەرنەکەوتنی گەردوون وبوون.

ئەگەر یەکێک لە شارستانیەتەکان دەرکەوتنی پەیوەست بێت بە شارستانیەتێکی ترەوە کە دروسـتی کردووە وئەمەی کۆتا پەیوەسـت بێت بە یەکێکی تر کە دروسـتی کردووە وبەم شێوەیە هەتا بێ کۆتایی، ئەوا ئەم شارستانیەتە دەرنەدەکەوت وئەوەی پێشی دەرنەدەکەوت بۆیە بوون وهیچ شتێکی تر نەدەبوو ودەرنەدەکەوتن.

چونکە هەموو شـارسـتانیەتێک دەرکەوتنی بەسـتراوەتەوە بە ئەوەی پێش خۆی بۆیە هیچ شارستانیەتێک دەرناکەوێت وهیچ شتێکی تریش دەرناکەوێت.

بۆیە دەبێت خوڵقێنەرێک هەبێت لەسـەرەتادا ئەزەلی بێت کە هەموو شـتێکی دروسـتکردووە! (مەبەسـت لە ئەزەلی، واتا هەربوونی هەبووبێت لەڕابردوودا بێ سـەرەتا)، ئەگەر زنجیرەکە بێ کۆتا بێت وهەموو ئەڵقەیەک بەسـترابێتەوە بەئەوەی پێشـی، ئەوا خوڵقێنراوەکان بوونیان نەدەبوو، چونکە بکەر بوونی بەسـتراوەتەوە بە

[٥] کتێبی: (ظاهرة نقد الدين في الفلسفة الحديثة)، د. سلطان العميري، توێژینەوەی دکتۆرا.

بکەرێکی پێش خۆی وئەوەی پێش خۆی بەئەوەی پێشـووتر وبەو شـێوەیە، بۆیە هیچ شتێک بوونی نەدەبوو.

چونکە دەبێت زنجیرەکە لە شوێن وسنوورێک بوەستێت.

ولێرەدا جەخت دەکەینەوە کە لەسـەرەتادا خوڵقێنەرێک هەبووە کە لەپێش ئەو هیچ شتێک نەبووە!

١٠- ئێمە یاســاکان دەزانین کە ڕکێف بە گەردوون دەکەن وهۆکارەکانی بومەلەرزە دەزانین، ئیتر چ پێویســتیەکمان بە خوڵقێنەر هەیە ؛ چونکە ئێمە هەموو یاساکان دەزانین؟

و: مولحید پێی وایە کە یاســاکان بۆ دروســتکردنی گەردوون ودەرکەوتنی بەســە، هەندێک لە مولحیدەکان دەڵێن بیرۆکەی (یاســای هێزی کێشــکردن) بەســە بۆ دەرکەوتـنی گەردوون، ئەم بـیرۆکەیە پـوچەڵ دەبـێـتەوە هەر بە بـیرکـردنەوە لە سـەرچاوەکەی -کێ دروسـتی کردووە-، یـــان کێ ڕێکی خســتووە یان کێ سـیفەتی دەستێوەردان و کاریگەربوونی پێ بەخشیووە؟

با باسـی ئەم شـتە سـەرەتاییانە نەکەین، یاسـای هێزی کێشـکردن نابێتە هۆی ئەوەی تۆپی بلیارد بەو شێوەیە بڕوات.

یاســاکە بەتەنها خۆی ناتوانێت هیچ بکات ئەگەر شــتەکە بوونی نەبێت کە کاریگەری لەسەری هەیە.

بۆ نمونە ئەم یاســایە نابێتە هۆی بەرهەمهێنانی تۆپی بلیارد بەڵکو تەنها دەیجوڵێنێت ئەگەر هەبوو وبلیاردەکە بە دارێک لێی درا.

یاساکە شتێکی سەربەخۆی نیە بەڵکو وەسفێکە بۆ ڕووداوێکی سروشتی.

یاســاکە ناتوانێت تۆپەکە بجوڵێنێت مەگەر کاتێک هێزێک لە تۆپەکە دەدات بە دارێک ودەیجوڵێنێت لێرەدا تۆپەکە دەجوڵـــێت وکاریگەری یاســای هێزی کێشــکردن دەردەکەوێت.

بەڵام مولحید پێی وایە کە یاسـای هێزی کێشـکردن بەسـە بۆ خوڵقاندنی تۆپی بلیاردە ودارەکەی وڕۆشتنی تۆپەکە!

کـامیـان نزیکترە لە ئەقـڵ وژیربێژی -مەنتیق- لە هۆکـاری دەرکەوتنی ئەم گەردوونە: خوڵقێنەر یان یاساکان؟

وبەهەمـان شـــێوەیە یاســـاکانی ســـوتـانـدنی نێو مەکینەی ئۆتۆمبێـل نـابێتە هۆی دروستبوونی مەکینەی ئۆتۆمبێلەکە.

ئەگەر یاسـاکانی سـووتانی نێوەکی بخەینە سـەر مەکینەی ئۆتۆمبێلەکە ئەوا مەکینەکە کار ناکات، چونکە دەبێت بەنزین هەبێت کە وزەی پێدەدات، ودەبێت پریشـــکەی ســـوتاندن هەبێت ودەبێت پێش ئەمـــــانە مەکینەکە هەبێت، وتەنها لەم حاڵەتەدا یاسای سوتاندنی نێوەکی دەردەکەوێت ومەکینەکە کاردەکات!

بۆیە ئەقڵ وژیری نیە کە مرۆڤ پێی وابێت یاســاکانی ســـوتاندنی نێوەکی بەســـە بۆ دروستکردنی مەکینە وپریشکەی سوتاندن وبەنزین وشۆفێر وڕێگاکە !

بیرۆکەی: یاسا بەسە بۆ لێکدانەوەی چۆنیـەتی دەرکەوتنی گەردوون ؛ ئەمە بەتەواوەتی دوورە لە ئەقڵ وژیری وبیرکردنەوەی دروست.

پاشـــان ئەم بیرۆکەیە ئەگەر گریمانەی ئەوە بکەین دەمانباتە نێو مەســـەلەی زنجیرە بکەرەکانەوە کە پێشتر شیمان کردەوە لە وەڵامدانەوەی پرسیاری پێشوو، ئایا کێ ئەم یاسـایەی دروسـتکردووە وهێناویەتیە بوون، ئەگەر بانگەشـەی ئەوە بکەین یاسـایەکی ترە ئەوا دیســانەوە دەچینە نێو بابەتی زنجیرە بکەرەکان کە ســەرەنجامی ئەوە دەبێت هیچ یاسایەک یان شتێک بوونی نەبووە.

١١- ئايا چی ڕێگرێک هەیە لەوەی سەرچاوەی گەردوون ؛ ڕێکەوت -سودفە- بێت؟

و: وتنی ڕێکەوت نەزانینە ســـەبـارەت بە بنچینەی ئەگەرەکـان؛ چونکە ڕێکەوت دوو مەرجی هەیە کە جیا نابنەوە لەیەک.

ئەوانیش: کات وشوێن.

بۆ ڕێکەوت مەرجە کاتێک هەبێت کە ڕووداوەکان کاریگەری تێدا دەربکەوێت.

ومەرجە شوێنێکی ماددی هەبێت کە بەرهەمی کاریگەری ڕووداوەکانی تێدا ڕووبدات.

ئیتر چۆن بڵێین کە ڕێکەوت کاریگەری هەبووە لە دروســـتکردنی گەردوون، لەکاتێکدا گەردوونی ئێمە بەبێ بوونی کات وشوێن هاتووەتە بوون؟

چۆن دەکرێت کاریگەری ڕێکەوت دەربکەوێت ئەگەر ڕێکەوت خۆی دەرنەکەوێـت؟

چۆن دەڵێیت ڕێکەوت کاریگەری هەیە پێش ئەوەی ڕێکەوت خۆی هەبێـــــت وپێش ئەوەی کات وشوێن هەبن کە دوو مەرجی سەرەکین بۆ ڕێکەوت؟

١٢- چۆن ڕەدی مولحید بدەینەوە کە دەڵێت :گەردوون لە ئەزەلەوە -لە ڕابردووی بێ سەرەتا- بوونی هەبووە؟

و: بەپێی یاســای دووەمی گەرمی دینامیک Second Law of Thermodynamic ، مەحاڵە گەردوون ئەزەلی بێت.

بۆ باســکردنی ئەم یاســایە بەســادەیی ؛ ئەم نمونەیە دەهێنینەوە بۆ شــیکردنەوەی: ئەگەر کوپێک ئاوی گەرمت هەبێت لە ژووریـکدا، ئەوا گەرمیەکە لە ئاوەکە دەچێتە نێو ژوورەکە هەتاوەکو پلەی گەرمی ژوورەکە وئاوە گەرمەکە یەکســان دەبن، ئەمە یاســای دووەمی گەرمی دینامیکە، وزە لە بەرزترەوە دادەبەزێت بۆ خوارتر بەدرێژایی کات.

وئەم یاسایە لە هەموو شتێک ڕوودەدات لە گەردووندا لە هەموو ساتێک لەو کاتەوەی گەردوون هەیە، هەتاوەکو پلەی گەرمی هەموو شـتێک یەکسان دەبێت لە گەردووندا، وکاتێک یەکســان بوونی پلەی گەرما ڕوودەدات لە گەردوندا ڕوودانی ئەو حاڵەتەی پێی دەوترێت: مردنی گەرمی گەردوون Thermal Death of Universe ڕوودەدات، ئەگەر گەردوون ئەزەلی بوایە ئەوا دەبوو ئێسـتا بوەسـتایە -مردنی گەرمی ڕووی بدایە-، بەڵام لە ڕاســتیدا ئێســتا کەمترە لە ئاســتی بەرزترین ئینترۆپی، ونەگەیشـتوەتە پلەی مردنی گەرمی، بۆیە گەردوون ئەزەلی نیە بەڵکو ســـەرەتـایەکی هەیە کە جێگیرە لەگەڵ ئەو سەرەتایەدا کات وشوێن دەرکەوتن.

سـەلمێنراوە بەپێی هەمان یاسا کە گەردوون لە کەمترین ئاسـتی ئینترۆپییەوە دەسـتی پێکردووە، ئەمیش مـانـای ئەوەیە کە ڕوودانی لەســـەر نمونەی پێشـــووتر نەبوو -لە هیچەوە دروستکراوە-.

ئەمە یاسایەکی زانستیە لە لایەکدا لەکاتێکدا ئیلحاد لە دیوی بەرامبەرە بەتەواوی.

١٣- بۆچی یاسـای هۆکارگەرایی لەسـەر خولڵقێنەر جێبەجێ نابێت؟ یان بەشێوازێکی تر : ئایا کێ خوڵقێنەری دروست کردووە؟

و: یەکەم: خوڵقێنەر یاسـای خوڵقێنراوەکانی لەسـەرجێبەجێ نابێت، وئەمیش شـتێکی سەرەتایە وتێگەیشتنی ئاسانە.

ئەگەر نا دەڵێین: ئایا کێ چێشت لێنەرەکەی لێناوە؟

کێ بۆیاخچیەکەی بۆیاخ کردووە؟

خوڵقێنەر ڕوونە کە ئەو کات وشـوێنی دروسـتکردووە بۆیە ئەو یاسـایانەی بەسـەردا جێبەجێ نابێت کە خۆی دروستیانی کردووە -سبحانە وتعالی- !

دووەم: هەموو دروسـتکراوێک دەبێت دروسـتکارێکی هەبێت، ئەمە ڕاسـتە؛ بەڵام خوڵقێنەر؛

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَــيْءٌ﴾ واتە: ﴿ هیچ شـتێك نیە لە وێنەی ئەوزاتە، هیچ شـتێك لەو ناچێت (چونکە خوایە و بەدیهێنەرە، چۆن لە بەدیهێنراوەکانی دەچێت)﴾ [الشورى: ١١].

سـێیەم: خوڵقێنەر دروسـت نەکراوە بەڵکو ئەو ئەزەلیە -بوونی هەبووە لەڕابردووی بێ سەرەتا-، ئیتر چۆن بڵێین کێ دروستی کردووە؟

چوارەم: دەبێت خوڵقێنەر ئەزەلی بێت وپێویسـتە هەر هەبوو بێت ئەگەر نا دەچینە نێو بابەتی (زنجیرەی بکەرەکان کە سـەرەنجام دەبێتە هۆی ئەوەی کردەوەکان ڕوویان نەدابێت)، وئەمە پێشـتر باسـمان کرد بەوردەکاریەوە، بۆیە پێویسـتە خوڵقێنەر هەر هەبوو بێت لە ئەزەلەوە -سبحانە وتعالی-.

١٤- گەردوون مەزنە ؛ ئەی چۆن ئێمە بەم قەبارە بچووکەوە دەبینە چەقی ئەم گەردوونە مەزنە؟

و: مولحیـد ئەگەرێکی بێ مـانـا لێکـدەداتەوە دەڵێت: چونکە گەردوون هێنـدە مەزنە، کەواتە مرۆڤ چەقی ئەم گەردوونە نیە!

ئەمە ئەگەرێکە بنیات نراوە لەســەر پێشــمەرجێک: چونکە کێڵگەکە هێندە گەورەیە وخاوەنەکەی بچووکە کەواتە ئەو کەسە خاوەنی نیە!

لەڕاستیدا، بابەتەکە پەیوەندی بە قەبارەوە نیە.

وڕەوشــتەکان کە قەبارەی مادییان نیە گەورەترین پێوەرن بۆ دیاریکردنی پلەوپایەی خەڵکی لە ڕێزدارترین مرۆڤەوە بۆ بێ نرخترین مرۆڤ.

خەڵکی لەڕاستیدا بە ڕەوشتیان لەسەر تەرازوو دەکێشرێن.

قەبارەکان پێوەر نین!

با ئەم نمونەیە بهێنینەوە: ئەگەر پاشــایەک هەبێت وهەندێک وەســیەت وئامۆژگاری کوڕەکەی بکات، وکتێبێکی بۆ بنووســێـــــت لەمبارەیەوە، ئایا دەکرێت یەکێک ڕەخنە بگرێت وبڵێت: چۆن دەبێت پاشــایەک کە خاوەنی هەزارەها دۆنم زەوی فراوان وبێ سنووره ؛ گرنگی بدات بە کوڕەکەی کە کێشی ناگات بە یەك لەسەر ملیۆنی زەوی وزاری پادشا؟

وبەرزترین نمونە بۆ پەروەردگارە.

ئایا ئەم ڕەخنە گرتنە ؛ شتێکی ئاقڵانەیە لەڕاستیدا؟

بابەتەکە پەیوەندی بە قەبارە وکێشەوە نیە.

پاشــان ئایا ئەم گەردوونە لەخاڵێکی بچووکەوە دەســتیپێکرد کە بچووکترە لە ســەری دەرزی بە ملیارەها جار هەروەکو زانایانی فیزیای جیهان دەڵێن؟

بۆیە قەبارە ڕێژەییە.

ئـایـا بۆچی مولحیـد ڕەخنە دەگرێت وپێی قبوڵ نیە ئەگەر خوای گەورە چی بیەوێـت دروستی بکات بەو چۆنیەتیەی خۆی دەیەوێت؟

ئایا پەروەردگار سـەرچاوەکانی کەم دەبێتەوە لەو شـتانەی دەیکات ؛ هەتاوەکو بەپێی پێویست بەکاریان بهێنێت؟

خوای گەورە لەوە بەرز وبڵندترە.

بەڵام ئایا ئێمە لە چەقی ئەم گەردوونەداین؟

بەڵێ ئەی مرۆڤ: تۆ لە چەقی گەردووندایت بەهۆی ئەرک پێسـپاردنی -تەکلیفی- خوداییەوە.

وئەم تەکلیفە : ئاینە.

ئاین ئەو سـپاردەیە کە مرۆڤ لەئەسـتۆی خۆی گرت، وگەورەترین تاقیکردنەوەیە کە داواکراوە پەیڕەوی بکەیت وداواکراوەکانی جێبەجێ بکەیت.

تۆی ئەی مرۆڤ داواکراوە کە بەندایەتی بکەیت بۆ الله -سبحانه وتعالی- وبەم شێوەیە دەبیتە چەقی گەردوون، تۆ چەقی ئەم گەردوونەیت نەک بە قەبارە وهێز وتوانات بەڵکو بەهۆی تەکلیفی خوداییەوە.

دەتوانیت خێر ئەنجامدەیت و واز لە شەڕ وخراپە بهێنیت، وتوانات هەیە باوەڕ بهێنیت یان کوفر بکەیت.

هەموو دەزانین کە تەکلیفی خودایی لێمان داواکراوە، ئەگەر بمانەوێت یان نەمانەوێت!

مولحید وئیماندار و(ئەوانەی دەڵێن نازانین ئایا خودا هەیە یان نا ؛ لائەدریەکان) ؛ هەمووی دەزانێت کە تەکلیفی خودایی لەسەرە وهەستی پێدەکات، ودەناڵێت بەدەست چزەچزی ویژدانی ڕەوشتەکانەوە، ولە ناخیەوە دەزانێت شتێک هەیە دەڵێت: ئەوە بکە وئەوە مەکە، کاری خێر بکە و واز لە خراپە بهێنە، هەموومان لەڕاسـتی و واقیعی نەفسمان ئەمە دەزانین کە دەبێت گوێڕایەڵ بین!

ئێمە لە چەقی ئەم گەردوونەین بەهۆی تەکلیفی خوداییەوە!

هەروەها لەچەقی ئەم گەردوونەین بەهۆی درک پێکردن وزانستمان، ئێمە لە شتەکان تێگەدەین وهەستیان پێدەکەین وڕاستی بوونمان دەزانین، وڕاستی گەردوون دەزانین لەدەوروپشتمان، وزۆر باش لەمانای بوون تێدەگەین.

بۆیە ئێمە داوالێکراوین وتەکلیفمان لەسەرە ولێپرسینەوەمان لەگەڵدا دەکرێت!

وئێمە ئەو بوونەوەرەین کە تێدەگەین لە جوانی و وردبینی لە دروســتکراوەکاندا، ئێمە ئەو بوونەوەرین کە دەتوانین تەکلیفەکان جێبەجێ بکەین یان کوفر بکەین وپشــتیان لێبکەین، ودەتوانین هەڵبژێرین، ودەتوانین باوەڕ بهێنین یان کوفر بکەین.

ئێمە چەقین لەم گەردوونەدا.

﴿إِنَّا عَرَضْـنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّــمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْـفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنسَـــانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ واتە: ﴿ئێمە ئەمانەتی (عەقیدە و بیروباوڕ، ئەمانتی سەرپشکیمان) نیشانی ئاسمانەکان و زەوی و کێوەکان دا، (یاخود پێشنیارمان کرد کە ئێوە هەڵگری ئەم ئەمانەتە بن)، بەڵام هەمووان دەستیان پێوەناو ترسان لێی (هەر پێیان چاك بوو ئاوا (مسـیر بن، سـەرپشـك نەبن) کەچی ئادەمیزاد هەڵیگرت و گرتیە ئەســتۆی، بەڕاســتی زۆر ســتەمکار و نەفام بوو (ئەگەر زۆرینە ڕەچاو بکەین))﴾ [الأحزاب: ٧٢].

١٥- هەندێک لە مولحیدەکان دەڵێن : زۆر ئەســتێرە هەیە بۆیە بەپێی بیرۆکەی ئەگەرەکان ئاسـاییە ئەسـتێرەیەک هەبێت گونجاو بێت بۆ ژیان لەسەری ..ئایا ئەم بەڵگەهێنانەوەیان دروستە؟

و: پەیوەندی چیە لەنێوان زۆری ئەســتێـــــرەکان و ڕەخنەگرتن لە بەڵگەی وردبینی لەدروستکردندا؟

مەسەلەکە سەبارەت بە مادده یەکەمیەکان نیە.

لەنێو دارستانێکی پڕ لە میوە وبەرهەم وئاژەڵ بم، مانای ئەوە نیە لەناکاو لەناوەڕاستی دارســتـانەکەدا قـازانێـک پڕ لە چێشــتی لێنراو دەربکەوێـت، مەســەلەکە مـادده سەرەتایەکان نیە!

وهەروەها بوونی لم لە بیابانەکانی جیهان، مانای ئەوە نیە کە چارەســەرکاری ژمارەیی وچیپی ئەلیکترۆنی بدۆزمەوە لە هەموو شـوێــــنێکی بیابانەکانی سـەر زەوی کە لە لم دروست دەکرێن !

مەسەلەکە پەیوەست نیە بە ماددەی سەرەتاییەوە؛ بەڵکو باسەکە لەسەر دروستکردن و وردبینیە Know how .

تەنها بوونی کۆمەڵێک ئەســتێرە بەس نیە بۆئەوەی ئەســتێرەیەک دەربکەوێت بەم وردیە وەک زەوی.

باسەکە لەسەر وردبینی وخوڵقاندن ودروستکردنە؛

﴿صُنْعَ اللَّـــهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ واتە: ﴿ئەمەیە دەستکردی ئەوخوایەی کە هـــەموو شتێکی بەئەوپەڕی ڕێکوپێکی دروستکردووە﴾[النمل: ٨٨].

بوونی ئەستێرەی زۆری تر هەرگیز پاساو نیە بۆ بوونی ژیان لەسەر زەوی.

بوونی ئەسـتێرەی تر پاسـاو نیە بۆ بوونی کۆدی بۆمـــــاوەیی لە نێو چوار ملیار پیت کە هەموو فەرمـانەکـانی ئەنـدامەکـان وهۆرمۆنەکـانـت ڕێکـدەخـات بەڕێکخســتنێکی سەرسوڕهێنەر پێش ئەوەی خۆت بوونت هەبێت!

ژیان زانیاریە، نەک مادده.

ئەگەر من ومولحیدێک بچینە سـەر یەکێک لە ئەسـتێرەکان وئامێرێکی ئاڵۆز بدۆزینەوە کە بە ڕێکخســـتنێکی زۆر ســـەیر ئیش دەکات، ئەگەر لە فەرمانەکانی تێنەگەین، ئایا دەکرێت نکۆڵی بکەین لەوەی ئەم ئامێرە دروســـتکارێکی هەیە ؛ تەنها بەهۆی ئەوەی ئێمە لەسەر ئەستێرەیەکی زۆر گەورەین؟

ئەقڵ وبیرکردنەوەی ســـەرەتایی وا لە من ومولحیـدەکە دەکات کاتێـک ئەم ئامێرە دەبینین بڵێین کە ئەم ئامێرە دروستکارێکی بەتوانای هەیە.

وئەوەی نکۆڵی دەکات لەم بیرکردنەوە سەرەتاییە ونکۆڵی دەکات لەبوونی دروستکارەکە ؛ ئەو داواکراوە بەڵگە بهێنێتەوە، نەک ئەوەی بەرامبەر!

مولحید لەم گەردوونە سەرسوڕهێنەرە داواکراوە بەڵگە بهێنێتەوە نەک ئیماندار!

جارێکیان مولحیدێکی لائەدری بەناوی کارل سـاغـــــان لە ڕۆمانێکی بەناوی (کۆنتاکنت Contact)، باســـی ئەوە دەکات چۆن زاناکان بەدوای زیرەکی دەگەڕێن لە دەرەوەی زەوی.

ولەو ڕۆمانە خەیاڵیەدا زاناکان زنجیرەیەکی درێژ لە ژمـــارەیان دۆزیەوە کە لە ئاسمانی دەرەوە هـاتبوو؛ وچونکە ئەم زنجیرە ســـەرەتـاییە ئـامـاژەیە بۆ بەهـایەکی بیرکـاری دیاریکراو، ونرخێک کە بەڵگەیە لەســـەر ڕێکخســـتن، بۆیە ئەمە بووە بەڵگەیەکی ئەقڵی پێویســـت بۆئەوەی بڕیار بدەن لەســـەر ئەوەی ئەم پەیامە لە شـارسـتانیەتێکی ترەوە هاتووە ودەیەوێت پەیوەندیمان پێوە بکات!

ئەوەی جێی پێکەنینە کە کارل ســـاغان کە لائەدریەکی بەناوبانگە، بەڵام ئەقڵی دان بەوەدا دەنێـت کە ئـاڵۆزی وڕێکخســـتن لە پەیـامێکی بچووکـدا بەڵگەیە لەســـەر دروستکردن و وردبینی!

تەنها زنجیرەیەک ژمارەی یەکەمی دەبێتە هۆی بڕیاردان لەسەر ئەوەی شارستانیەتێکی مەزن هەبووە؛ ئەی چی دەڵێیت سـەبارەت بە چوار ملیار پیت کە لەناو هەر خانەیەک لە خانەکانی لاشـەت هەیە، ئەگەر یەک پیتیان نەبێت لەوەیە کارەسـات ڕووبدات، ئایا چۆن ئەم هەموو وردبینیە دەگەڕێنیتەوە بۆ لێکدانەوەی نامەنتیقی ئیلحادی زۆر سەیر ونامۆ؟

ئەقڵ ومەنتیق نیە کە ئەم لێکدانەوە نامەنتیقیانە بکەیت بۆ ڕێگرتن لەڕاڤەکردنی دیاردەیەک لە چوارچێوەی خۆیدا ئاماژەیە بۆ خوڵقێنەر؛

﴿قُلِ انظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ﴾ واتە: ﴿پێیان بڵێ: تەماشا بکەن و سەرنج بدەن: خوا چی دروست کردووە لە ئاسمانەکان و زەویدا، کەچی بەڵگە و نیشانەو ئاگاداریەکان سوودیان نیە بۆ ئەو کەسانەی کە باوەڕ ناهێنن و (ڕێبازی ئیمان ناگرنەبەر)﴾ [یونس: ١٠١].

١٦- بۆچی ناکرێت زیاتر لە یەک خوڵقێنەری ئەزەلی هەبێت؟

و: خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾ واتە: ﴿ئەگەر لە هەردووکیاندا (لە ئاسمان و زەویدا) چەند خوایەکی تر هەبوایە غەیری (الله)، ئەوە کاول و وێران دەبوون و تێک دەچوون بەسەر یەکدا﴾ [الأنبياء: ٢٢].

بوونی خوایەکی تر لەگەڵ الله ؛ زۆری لەژمارەی خوایەکان واتە پێویستی.

وپێویستی بۆ پەروەردگار -سبحانه وتعالى- ئاماژەیە بۆئەوەی کە گەردوون لە ئاسایشدا نیە ولەوەیە لەناوبچێت.. ئەمەیش دەبێتە هۆی خراپە لەنێو گەردوون.

بۆیە هیچ زامنێک نیە بۆئەوەی گەردوون بمێنێت ئەگەر خودایەکی هەبێت کە پێویستی بە کەسانێکی تر بێت!

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ واتە: ﴿ئەگەر لە هەردووکیاندا (لە ئاسمان و زەویدا) چەند خوایەکی تر هەبوایە غەیری (الله)، ئەوە کاول و وێران دەبوون و تێک دەچوون بەسەر یەکدا، پاکی و بێگەردی بۆ خوا کە پەروەردگاری عەرشە، لەو باس و خواسانەدا (کە خوانەناسان) دەیڵێن (هاوەڵ بۆ ئەو زاتە بڕیار دەدەن)﴾ [الأنبياء: ٢٢].

پێویستی بەیەکێکی تر دوورە لە خوای گەورە ئەو زاتە دەوڵەمەندە وبێ نیازە لە بوونەوەرەکان وتەنها خۆی هەموو گەردوونی ڕاگرتووە -سبحانه وتعالى-.

سـەرەڕای ئەوەی باسـکرا: ئەگەر زیاتر لە یەک خوا هەبوایە ئەوا ئەگەری بەریەککەوتن زیاتر دەبوو لە ئەقڵەوە بەبەراورد لەگەڵ ڕێککەوتن، چونکە زیاتر لە خوایەک واتا زیاتر لە یەک ویست وخواست، وزۆری خواستەکان واتا هەریەکێکیان پێویستی بەئەوی ترە، وئەمیش دەبێتە هۆی خراپە لە ئاسمانەکان وزەوی.

وفیترەتی مرۆڤ دان بەوەدا دەنێـت کە اللّٰه تـاکە، ئەگەر کەســێکی فیزیـایی یـان نافیزیایی بڕوانێتە گـەردوون ئەوا بۆی دەردەکەوێت کە تەنها یەک خوا هەیە؛ ئەمیش فیترەتی مرۆڤە.

١٧- بۆچی ئاین؟

و: سەرسەختترین مولحید پێی وایە ڕاستگۆیی باشترە لە درۆ، ئایا وانیە؟

سەرسەختترین مولحید پێی وایە سپاردە پارێزی باشترە لە خیانەت، ئایا وانیە؟

ئەم دەستەواژانە لەم جیهانە ولە جیهانی مـــادیەوە نەهاتوون بۆئەوەی لێکدانەوە بۆ مانا وئاماژە ومەبەستەکانیان بکەن.

مانای ڕاستگۆیی چیە؟

مانای سپاردە پارێزی چیە؟

ئایا ئەگەر ناخی گەردیلەکان شی بکەینەوە ؛ هیچ مانایەک دەدۆزینەوە بۆ : ڕاستگۆیی یان درۆ؟

ئەگەر بەوردی ســەیری فیزیای گەلەئەســتێرەکان یان کیمیای هۆرمۆنەکان بکەین ئایا دەتوانین: ئەمانەت وخیانەت بدۆزینەوە؟

ئەم دەستەواژانە لەم ژیانە مادیەوە نیە.

بەڵکو دەستەواژەی هەقیقین.

بەڵکو لە گەورەترین بابەتەکانە.

بەهای مرۆڤ لەڕەوشتیدایە نەک بە قەبارەی مادیی ونە بە ژمارەی گەردیلەکانی ونە بە ئاستی وزە لە خانەکانیدا.

بەهای مرۆڤ لە پابەندبوونیەتی بە تەکلیفی خودایی لە ناخیدا.

وئەم بەهایە مرۆڤ بەهیچ شێوەیەک بەشدار نیە تێیدا لەگەڵ جیهانی ماددی.

پیاوی چاک وپیاوی خراپ هەیە.

بەڵام شاخی چاک وشاخی خراپ نیە.

وئەستێرەی ئەمانەت پارێز وئەستێرەی خیانەتکەر نیە.

تەنها مرۆڤ پەیوەندیدارە بە بەهاکان ومەبەست ومانای بوون.

تەنها مرۆڤ وجنۆکە درک بەوە دەکەن کە تەکلیفی خوداییان پێ سپێردراوە.

وهەستکردن بەمانای ڕەوشت تەنها بەشێکە لە فیترەتی تەکلیفی خودایی لەناخمان.

ئاین گرنگە بۆ تێگەیشتنی مرۆڤ.

تەنها ئاین مانای ڕەوشت شی دەکاتەوە وبۆچی هەیە وبۆچی گرنگە پابەند بین پێوەی.

تاکە شت کە تایبەتمەندی دیاریکراوی خۆی دەدات بە ڕەوشتەکان تەنها ئاینە.

ناتوانین لە ڕەوشت تێبگەین مەگەر لە چوارچێوەی تەکلیفی خودایی نەبێت.

وناکرێت بزانین بۆچی ڕەوشت فیترەیە لە مرۆڤدا تەنها لەڕێگەی ئاینەوە نەبێت.

لەڕێگای ئاینەوە دەزانین مەبەستی بوون چیە، ودەزانین ڕەوشتەکان بەشێکن لە تەکلیفی خودایی کە هەست دەکەین بە گرنگی پابەند بوون پێوەیان تەنانەت ئەگەر پابەندیش نەبین پێوەیان.

ئاین پێویست وگرنگە بۆ مرۆڤ.

لەڕێگای ئاینەوە دەزانین بۆچی لێرەین؟

دەزانین لەپاش مردن چی هەیە؟

ومانای بوون دەزانین.

دەزانین چی داواکراوە لەئێمە لەم بوونەدا؟

زانســـت بە ئاین واجبە بۆئەوەی مرۆڤ ئەو شـــتانە بزانێـــــت کە ســـەرقاڵی کردووە وبەردەوام بیری لێدەکاتەوە.

بۆیە بە بێ ئاین هەموو جیهان دەبێتە کوێری وهیچێکی تەواو.

ئیبن ئەلقەیم -ڕەحمەتی خوای لێبێـت- دەڵێـت: هیچ ڕێبـازێـک نیە بۆ بەختەوەری وســـەرفرازی مرۆڤ لە دونیا وقیامەت مەگەر لە ڕێبازی پێغەمبەرانەوە نەبێت، وهیچ ڕێگایەک نیە بۆ ناسینی پاک -باش- وپیس -خراپ- بە وردی مەگەر لەڕێگای ئەوانەوە، وتەنها لەڕێگای ئەوانەوە مرۆڤ دەگات بە ڕەزامەندی خوای گەورە.[٦]

دونیا تاریک ونەفرەت لێکراوە مەگەر ئەو شـوێنە نەبێت کە خۆری ئـــاین وپەیام پێی گەیشتووە، هەروەکو شێخی ئیسلام ئیبن تەیمە دەڵێت -ڕەحمەتی خوای لێبێت-.[٧]

بەبێ ئاین مەبەستی بوون نازانین ومانا وبەهای خێر نازانین چیە.

وبەبێ پەیامەکان جیهان دەبێتە شتێکی بێنرخی ترسناک.

کاتێک ئاین نـامێنێت ومرۆڤ نکۆڵی دەکات لە پێغەمبەرایەتی؛ ئەو کاتە مرۆڤ دەبێتە زبڵێکی ئەســـتێرەیی هەروەکو کارل ســـاغان ئاماژەی بۆ دەکات، ومرۆڤ دەبێت بە مێروویەک لەلای سارتەر لە ڕۆمانی (هێڵنج).[٨]

ومرۆڤ دەبێتە پاشـــەڕۆیەکی کیمیایی یان بەمانایەکی وردتر پیســـیەکی کیمایی Chemical Scum هەروەکو ستیفن هاوکینگ دەیڵێت.[٩]

پێغەمبەرایەتی تاکە ترپەی بوونە، بەبێ پێغەمبەرایەتی چاکترین داهێنان وخۆشـترین چێژ دەبنە شتی ترسناک!

---

[٦] [زاد المعاد: ١/ ٦٨].

[٧] [مجموع الفتاوى ١٩ / ٩٣،٩٤].

[٨] Video Source: The Shores of the Cosmic Ocean [Episode 1]Some part of our being knows this is where we came from. We long to return. And we can. Because the cosmos is also within us. We're made of star-stuff. We are a way for the cosmos to know itself. 06 min 04 sec

[٩] From an interview with Ken Campbell on Reality on the Rocks: Beyond Our Ken, 1995

بەبێ ئاین هەموو جیهان دەبێتە دێوی ترسێنەر.

ئەگەر پرســیارێکی بوون لە هەر مولحیدێک بکەیت : بۆچی ئێمە لێرەین لەم جیهانە یان لەپاش مردن چی هەیە؟

یان پرسیارەکەت بەهەڵەدا دەبات وچەواشەکاری دەکات یان تەواو بێدەنگ دەبێت.

بۆیە ئاین داواکراوێکی ســروشــتیە بۆ تێگەیشــتنی مرۆڤ وتێگەیشــتنی گرنگی بەها ڕەوشـتیەکان، وداواکراوە بۆ تێگەیشـتنی مانای بوون ومەبەسـت لە بوون وبەدیهێنانی بەندایەتی بۆ اللّٰه ئەو بەندایەتیەی دەبێتە هۆی ڕزگاربوونی مرۆڤ.

١٨- چی ڕێگرێک هەیە لەوەی ئەم ڕەوشتانە دەرەنجامی مێشک وکۆمەڵگا بێـت؟

و: مێشک پێکهاتووە لە هەمان ئەو پێکهاتە مادیانەی کە لە ژیانی مادیدا هەیە !

هەرچەندە مێشــک ئاڵۆز بێت یان هەرچەندە پێکهاتە مادیەکان ئاڵۆز بن ئەوا کۆمەڵە سفرێک هیچ شتێک زیاد ناکات مەگەر سفری تر نەبێت.

ئەگەر ماددە خێر وشەڕ نەناسێت ئەوا مێشکیش بەهەمان شێوەیە !

لێرەدا پرسـیار لە مولحید دەکەین: چۆن بیرۆکەی خێر وشـەڕ دەرکەوت ئەگەر جیهانی ماددی هەمووی لەڕوانگەی ڕەوشتەکانەوە بێلایەن بێت، وخێر وشەڕ نەناسێت؟

پرسـیاری دووەم: چی ڕێگرێکی مێشـکی هەیە کە بەربەسـت بێت لە پێش لەناوبردنی هەموو خەڵکی سەر زەوی؟

چی ڕێگرێکی مێشکی هەیە کە ببێتە ڕێگر لەوەی ئەو ڕەگەزانەی مرۆڤ کە (لە پلەیەکی خوارتردان) بخرێنە نێو قەفەزی ئاژەڵەکانەوە؟

چی ڕێگرێکی مێشکی هەیە لە لەناوبردنی نەخۆش وکەم ئەندام وپیر و (ئەو ڕەگەزانەی لە پلەیەکی خوارتردان) هەروەکو ڕوویدا لە سەردەمی نازیەکان لە پرۆژەی بژاردە کردنی سروشتی -پرۆژەی ئەکشن تی فۆ- ؟[١٠]

ئەم پرســیارانە مێشــکی مـاددی هیچ وەڵامێکی بۆیـان نیە بە بەهەڵەدانـان یـان بەڕاستدانان.

مێشــک بێلایەنە لە ڕوانگەی ڕەوشــتەکانەوە، چونکە لە هەمان پێکهاتەکانی زەوی پێکدێت.

بۆیە هیچ پەیوەندیەک نیە لەنێوان مێشک وڕەوشتەکان نە لە نزیک ونە لە دوورەوە.

بەڵام بیرۆکەی : کۆمەڵگە هۆکاری پەیدابوونی ڕەوشتەکانە ؛ ئەمە بیرۆکەیەکی نامۆیە، چونکە ڕەوشتەکان پەیوەندی بەمرۆڤەوە هەیە وەکو مرۆڤ نەک هەموو کۆمەڵگا.

پاشـــان کۆمەڵگا لە هەمان پێکهاتەی ماددەکان پێکهاتووە، بۆیە ســـفری زیاتر تەنها ســـفری تر بەرهەم دەهێنێت، ئیتر چۆن کۆمەڵگا ڕەوشـــتی بەرهەم هێنا، لەکاتێکدا ڕەوشتەکان هیچ پەیوەندیان بە ژیانی ماددیەوە نیە؟

پاشـان ئەگەر ئەم قسـەیە ڕاسـت بێت، وپێمان وابێت ڕەوشـتەکان کۆمەڵگا دایهێناوە، ئەوا لێرەدا نازیەکان ڕاســـت بوون لە لەناوبردنی خەڵکی چونکە کۆمەڵگا ئەمەی پێ باش بوو.

کاتێک جیهان بڕیـــاری دا دادگایی نازیەکان بکات ؛ ئەوا ئەم بڕیارە لەسەر ئەو بنەمایە بوو کە ڕەوشـــتەکان ڕەهان وکۆمەڵگا دایان ناهێنێت، ئەگەر نا نەیاندەتوانی دادگاییان بکەن ونەیاندەتوانی بزانن کە ئەمەی کردوویانە هەڵەیە هەر لە سەرەتاوە.

ڕەوشــتەکان جیاوازن لە کۆمەڵگا وســەربەخۆن، ڕاســت هەر ڕاســتە لەلای کۆمەڵگای باش وکۆمەڵگای خراپ.

وهەڵە هەر هەڵەیە لەلای کۆمەڵگای باش وکۆمەڵگای خراپ.

ڕەوشتەکان مانای تایبەتی خۆیان هەیە کە مێشک وکۆمەڵگا تێدەپەڕێنن.

---

[١٠] https://en.wikipedia.org/wiki/Aktion_T4

١٩- زیاتر لە خوایەک هەیە لە شارستانیەتەکانی سەر زەوی، بۆچی تەنها باوەڕهێنان بە الله بەتایبەتی؟

و: هیچ پەرستراوێک نیە لە هەموو ئاینەکانی سەر زەوی جگە لە الله.

بەپێچەوانەی ئەو ئاینانەی کە خوای تریان پەرستووە لە گەڵ الله وکردویانن بە خوا -پەرستراو- وەکو عیسا ورۆحی قودس لە نەسڕانیەت وفنشو وشیفا وبراهما لە هیندۆسیەت وهتد.

هەموو ئاینەکان باوەڕیان بە الله هەیە کە تاکە وباوەڕیان وایە ئەو خوڵقێنەری بوونە.

بەڵام ئەوان لەگەڵ الله ؛ پەرستراوی تر دەپەرستن نەک لەمە زیاتر.

تەنانەت موشریکەکان بتەکانیان بە پەرستراو -خوا- دانەنا لە خودی خۆیاندا، بەڵکو دانیان بەوە دەنا کە الله تەنها خۆی خوڵقێنەرە، بەڵام دەیانووت ئەمانە نێوەندن بۆ گەیشتن بە الله ؛

﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّـهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ واتە: ﴿ئەگەر پرسیار لە بێ باوەڕان بکەیت: کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە، ڕۆژو مانگی ڕام کردووە، بەدڵنیایی و بێ دوودڵی دەڵێن: (الله) دروستی کردوون، جا چۆن لادەدرێن لە یەکتاپەرستی و فریو دەخۆن؟!﴾ [العنكبوت: ٦١]

شێخی ئیسلام ئیبن تەیمیە -ڕەحمەتی خوای لێبێت- دەڵێت: (هەرکەسێک پێی وابێت سەبارەت بە بت پەرستەکان کە ئەوان پێیان وایە ئەو بتانە جیهان دروست دەکەن یان باران دەبارێنن یان ڕووەک دەڕوێنن یان ئاژەڵ دروست دەکەن یان هتد، ئەوا نەزانە بەڵکو مەبەستی بت پەرستەکان هەمان مەبەستی موشریکە گۆڕ پەرستەکانە)[١١].

ول دیورانت دان بەوەدا دەنێت کە بنچینەی هیندۆسیەت لەکۆتاییدا دەگەڕێتەوە بۆ باوەڕهێنان بە الله ی تاک وبێ هاوتا، سەبارەت بە خواکانی هیندۆس دەڵێت: (ئەم هەزارەها خوایانە هەمان شتە کە کەنیسەکان دەیکەن لە بەپیرۆزدانانی

[١١] [مجموع الفتاوى: ١ / ٣٥٩].

پیاوچاکەکانیان، تەنانەت بۆ یەک ساتیـــش نایەت بە بیری هیندیەک کە ئەم خوایە زۆرانە خاوەن هێز ودەسەڵاتی باڵا بن)[١٢].

لە ڕاپۆرتێک بۆ حکومەتی بەریتانی لە هیند لەکاتی داگیرکردنی بەریتانیا بۆ هیند هاتووە: (ئەنجامی گشـتی کە لیژنەی توێژینەوە بڕیاری لەسـەر داوە ئەوەیە زۆرینەی هیندیەکان باوەڕێکی پتەویان بە یەک خودا هەیە کە باڵاترین ودەسەڵاتدارترینە)[١٣].

اللّٰه تاکە لە هەموو ئاینەکانی سەر زەوی؛

﴿وَإِلَـٰهُنَا وَإِلَـٰهُكُمْ وَاحِدٌ﴾ واتە: ﴿خوای ئێمە و خوای ئێوە تەنها یەکێکە﴾ [العنكبوت: ٤٦].

بتەکان وئەو خوایانەی مرۆڤەکان دایان ناون؛ تەنها هۆکارێکی کوفرین بۆ گەیشـتن بە اللّٰه ؛

﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ﴾ واتە: ﴿ئەوانەش جگە لەو زاتە کەسانی ترو شتی تر دەکەنە پشتیوانی خۆیان دەڵێن: ئێمە ئەم بت و شتانە ناپەرستین تەنها لەبەر ئەوەی لە خوا نزیکمان بخەنەوە﴾ [الزمر: ٣].

[١٢] [قصة الحضارة، ول ديورانت، ٣ / ٢٠٩].

[١٣] [هەمان سەرچاوەی پێشوو].

٢٠- ئەگەر مرۆڤ شتێک بکات کە پێویستی پێ نیە ئەمە گاڵتەجاریە ! وخوای گەورە پێویستی بە ئێمە نیە ئیتر بۆچی ئێمەی دروست کردووە؟

و: بیرۆکەی پێویستی بەرامبەر گاڵتەجاڕیە ئەمە بیرۆکەیەکی بێ مانا وپوچە!

پێویستی بەرامبەر بە حیکمەتە نەک بەرامبەر بە گاڵتەجاڕی.

دکتۆرێکی دەوڵەمەند وخاوەن ناوبانگی باش لەوەیە هەندێک خەڵکی چارەسەر بکات بێ ئەوەی پێویستی پێیان هەبێت، بەڵکو لەوەیە تەنها بۆ بەرژەوەندی خۆیان چارەسەریان بکات، وئێمە لێرەدا کردەوەکەی بەوە وەسف ناکەین کە گاڵتەجاڕیە!

حیکمەت ومەبەستی مەزن بۆ کردنی کارێک لە بازنەی پێویستی/گاڵتەجاڕی ناسوڕێنەوە!

ولەوەیە یەکێک لە مەلەوانەکان منداڵێک ڕزگار بکات وەکو ڕەحمەتێک بۆی پاشان دەڕوات بێ ئەوەی چاوەڕێی ستایش بکات لە کەسوکاری منداڵەکە، ولێرەدا کردەوەکەی بە پێویستی وگاڵتەجاری پۆلێن ناکرێت بەڵکو ئەمە کارێکی بەخشندەیە ومەبەستێکی پیرۆزە وڕەوشتێکی جوانە!

بۆیە هیچ پەیوەندیەک نیە لەنێوان پێویستی وگاڵتەجاری ![١٤]

لە (صحيح مسلم) لە فەرموودەیەکی قودسیدا خوای گەورە دەفەرموێت: «ئەی بەندەکانم، ئەگەر لە یەکەم کەسەوە بۆ دواین کەس لە ئێوە بە مرۆڤ وجنۆکەوە لە سەر دڵی خراپەکارترین (گوناهبارترین) کەسی ئێوە بن، ئەوا ئەمە هیچ لە موڵکی من کەم ناکات، ئەی بەندەکانم، ئەگەر لە یەکەم کەسەوە بۆ دواین کەس لە ئێوە بە مرۆڤ وجنۆکەوە بە هەمووتانەوە لە یەك شوێن بووەستن و داوا لە من بکەن، ئەوا من داواکاری هەمووی جێبەجێ دەکەم ئەوەندە لە موڵکی من کەم دەکات هەروەکو چۆن دەزوویەك لە ئاوی دەریا کەم دەکاتەوە کاتێك دەخرێتە ناو دەریاکە ودەهێندرێتە دەرەوە، ئەی بەندەکانم، ئەوە تەنها کردەوەکانتانە من بۆتان دەبژێرم، وپاشان پاداشتتان دەدەمەوە (بە چاکە وخراپە)، جا بۆیە ئەوەی خێر وخۆشی بینی؛ ئەوا با

[١٤] [ظاهرة نقد الدين في الفلسفة الحديثة، د. سلطان العميري، رسالة دكتوراة].

ســوپاس وحەمدی خودا بکات، وئەوەش جگە لە ئەوەی بینی؛ ئەوا با تەنها لۆمەی نەفسی خۆی بکات».[15]

خوای گەورە بێ پێویستە لە هەموو جیهان.

وهەموو هەوڵدان وکۆششکردن وکردەوەیەکمان تەنها بۆ نەفسی خۆمانە،

﴿وَمَن جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ واتە: ﴿ئەوەش کە هەوڵ دەدات و کۆشــش دەکات لە پێناوی گەیاندی ئاینی خوادا; بێگومان قازانج و ســوودی هەوڵ و کۆشــشــەکەی هەر بۆ خۆیەتی، چونکە بەڕاســتی خوا بێ نیازە لە هەموو خڵکی. (بەڵام لە قیامەتدا ئەو زاتە زۆر سوپاسگوزاری ئەو کەسانەیە کە هەوڵ و کۆششیان داوە لە پێناوی ئاینەکەیدا)﴾[العنکبوت: ٦].

ئێمە دەزانین کە خوای گەورە حیکمەتی هەیە لە هەموو خوڵقێنراوەکانیدا ئەگەرچیش سـەبارەتیان نەزانین، ونەزانینی نەخۆش سـەبارەت بە حیکمەتی پزیشـک ئەمە مانانی ئەوە نیە کە بڕیارەکانی پزیشک بۆ گاڵتەجاڕیە.

زانســت بە حیکمەتەکانی خوای گەورە مانای ئەوە نیە هەموو لایەکانی حیکمەتەکە بزانین بەڵکو بەسە تەنها بەشێکی بزانین!

بەســە هێندە بزانین کە ئێمە ڕاسـپێردراوین -موکەلەفین- بۆ پەرســتنی الله ودەزانین کە حیکمەتی خودایی هەیە، ئەمە بەســە بەشــێوەیەکی گشــتی، ئەگەر نا وەکو ئەوە دەبین کە کافرە بەهەموو شتێک کە لێی تێناگات،

﴿بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ﴾ واتە: ﴿بەڵکو ســەرەڕای ئەو هەموو بەڵگانە ئەوانە بڕوایان بەقورئان نەکردووە کەهیچ شــتێکیان نەزانیووە دەربارەی، هێشتا بۆیان نەهاتووە سەرئەنجامی ئەو بەڵێنانەی کە بەڵێنی پێداون﴾ [یونس: ٣٩].

خوای گەورە حەکیمە -دانایە- وئێمەی بۆ حیکمەتێک دروستکردووە -سبحانە وتعالی.

وتەنها الله شایستەی ئەوەیە بپەرسترێت.

[15] [صحيح مسلم: ٢٥٧٧].

هیچ یەکێک شایستەی پەرستن نییە جگە لە الله، ئەو خوڵقێنەرەی کە ئێمەی لە نەبوونەوە دروستکردووە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واتە: ﴿ئەی خەڵکینە پەروەردگاری خۆتان بپەرستن، ئەو زاتەی کە ئێوە و پێشینانی ئێوەشی بەدی هێناوە، بۆ ئەوەی ڕێبازی خواناسی و تەقوا و پارێزکاری بگرنە بەر﴾ [البقرة: ٢١].

ئەو زاتە هیدایەتی ئێمەی داوە وشەریعەت وقەدەری داناوە وفەرمان ونەهی کردووە، ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ واتە: ﴿هەرچی دروستکردن و بڕیاردانە هەر بۆ ئەوە﴾ [الأعراف: ٥٤].

تەنها خوڵقاندن بەدەستی خوای گەورە نیە، بەڵکو هەموو قەدەر وفەرمان وبڕیارێکیش بەدەستی ئەوە وئێمە گوێڕایەڵی فەرمانەکانی ئەوین -سبحانە وتعالی-.

پەرستن مافی خوای گەورەیە لەسەر بەندەکانی، ئەو زاتە -سبحانە وتعالی- ئێمەی دروستکردووە وژیان وڕزق وڕۆزی پێبەخشیووین، وهیدایەتی داوین وپێغەمبەرانی بۆ ناردووین بۆ تاقیکردنەوە و هەڵسەنگاندن تا دەربکەوێت کاممان کردەوەمان باشترە، پەرستن مافی خوای گەورەیە لەسەر ئێمە؛

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ﴾ واتە: ﴿هەر ئەو خۆی مردن و ژیانی بەدیهێناوە، تا تاقیتان بکاتەوە، کێتان کردەوەی چاکترو پەسەندترە، هەر ئەویش زاتێکی باڵادەستە بەسەر بێ باوەڕاندا، وە لێخۆشبووە بەرانبەر ئیمانداران﴾ [الملک: ٢].

ژیان وقیامەتمان لەسەر ڕێرەوێکی ڕاست نابێت مەگەر بە پەرستن نەبێت، وڕەوشتەکانمان تەنها بە پەرستن ڕێک دەبێتەوە، پەرستن ڕێگرە لە خراپەکاری وگوناه وتاوانەکان و بەهۆیانەوە ژیانی خەڵکی چاک دەبێت، پەروەردگارمان -سبحانە وتعالی- دەفەرموێت:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ﴾ واتە: ﴿ونوێژیش بەچاکی ئەنجام بدە، چونکە بەڕاستی نوێژ بەرهەڵستە لە گوناهـ و تاوان و نادروستی دەکات﴾ [العنکبوت: ٤٥].

وتەنها بە پەرســتن بەهەشـــت دەبەینەوە ودەبێتە هۆی ڕزگـاربوون لە قیـامەتـدا وبەختەوەری لە ژیاندا.

پەرســتن بۆ ســوود وخێری ئێمەیە، و واجبە لەســەرمان بەرامبەر بە پەروەردگار -عز وجل- چونكە ئەو خوڵقێنەرمانە، وســوودی تەنها بۆ ئێمە دەگەڕێتەوە وكەمتەرخەمی تێیدا تەنها زیانی بۆ خۆمان دەبێت.

وبەهەشــت بەنرخە، هەركەسـێک بەهەشـتی بوێت كردەوەی بۆ بكات، وئێمە پێویسـتمان بە یارمەتی اللّٰه یە -سـبحانە وتعالی-، وپێویسـتمان بە پەرسـتنیەتی وئەو زاتە بێ پێویستە لە هەمووان وبێ پێویستە لە هەموو خوڵقێنراوەكان.

٢١- چۆن خوای گەورە بناسین؟

و: خوای گەورە دەناسین لە زۆر ڕێگاوە بەڵام لێرەدا چواریان باس دەكەین:

ڕێگای یەكەم: خوای گەورە دەناسین لەڕێگای سروشت وفیترەتی پاكمانەوە.

مرۆڤ بە فیترەتی پاكی خۆی دەزانێت كە خوڵقێنەرێک هەیە، تۆ بە فیترەت دەزانیت كە خوڵقێنەرێكت هەیە كە لەســەر ئەم شــێوە وئەندامە ورد وســەرســوڕهێنەرانە دروستی كردوویت.

وهەروەها مرۆڤ بە فیترەتی دەزانێت كە داواكراوە بپاڕێتەوە وداوای بەهاناوە هاتن بكات لە پەروەردگاری بە پەرســتن، وبە فیترەتی دەزانێت پێویســتی بە پەروەردگارێتی -ســبحانە وتعالی- وپێویســتی بە ئەو زاتەیە لە هەموو كاتێكدا، وئەم هەســتەی بەپێویستی زیاتر دەبێت لەكاتی ناڕەحەتیەكاندا.

فیترەتی ناسـینی اللّٰه هەموو مرۆڤەكانی لەسـەر دروسـتكراوە، خوای گەورە -سـبحانە وتعالی- دەفەرموێت:

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّـــهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّـــهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَـــكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ واتە: ﴿(ئەی ئینسان بەدڵێكی پاك و بێگەردەوە) ڕوو بكەرە بەرنامەو ئاینی خواو ئەملاولا مەكە، خەڵكینە ئێوەش پابەندی ئەو نەخشــەیە بن كە خوا ئێوەی لەســەر دروســت كردووە (واتە قورئان كەتەلۆك و

نەخشــەی ژیانی ئادەمیزادەكانە لێی لامەدەن)، هیچ جۆرە گۆڕانكاریەك لە نەخشــەو دروستكراوی خوادا ڕوونادات، ئا ئەوەیە دینی ڕاست و دروست، بەڵام زۆربەی خەڵكی ئەم ڕاستیانە نازانن﴾ [الروم: ٣٠].

هەروەها -سبحانە وتعالى- دەفەرموێت:

﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَــهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَـٰــــذَا غَافِلِينَ﴾ واتە: ﴿یادی ئەوكاتەش بكەرەوە كە پەروەردگارت پشتاو پشتی نەوەی ئادەمی كۆ كردەوە وپەیمانی لێ وەرگرتن و كردنی بە شــایەت بەســەر خۆیانەوە و (پێی فەرموون): ئایا من پەروەردگاری ئێوە نیم؟! هەموو وتیان: نابێت تۆ خوای ئێمە نەبیت، بەڵێ شــایەتیمان داوە (كە تۆ پەروەردگارمانیت)، ئەمەش بۆ ئەوەی نەوەكو لە ڕۆژی قیامەتدا بڵێن: بەڕاستی ئێمە لەمە بێئاگا بوین!!﴾ [الأعراف: ١٧٢].

پێش ئەوەی دروســت بكرێین خوڵقێنراوین لەســەر ئەوەی خوای گەورە بناســین وبەندایەتی بۆ بكەین،

﴿وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا﴾ واتە: ﴿پەیمانی لێ وەرگرتن و كردنی بە شایەت بەسەر خۆیانەوە و (پێی فەرموون): ئایا من پەروەردگاری ئێوە نیم؟! هـەموو وتیـان: نـابێـت تۆ خوای ئێمـە نـەبیـت، بـەڵێ شــــایـەتیمـان داوە (كـە تۆ پەروەردگارمانیت)﴾،

وپێغەمبەر -صلى الله علیه وسلم- دەفەرموێت:

«هەموو منداڵێک لەســەر فیترەت* لەدایک دەبێت» *(فیترەت واتە: ئەو ســروشــتە پـاكەی خوای گەورە مرۆڤی لەســـەر دروســـتكردووە لە بـاوەڕ بە تـاكبوونی الله -تەوحید- وهەروەها قبوڵكردنی شـــتە باش وپەســـەندەكان وڕەتكردنەوەی شـــتە خراپەكان)[١٦].

[١٦] [صحیح مسلم: ٢٦٥٨].

هەموومـان لەســـەر ئەم فیترەتە لەدایـک دەبین، وئەم فیترەتە بەســـە بۆ هەموو مرۆڤێـک هەق وڕاســـتی بویێت بۆئەوەی بگات بەهەق وڕاســـتی ودەبێت تەســـلیم وگوێڕایەڵ بێت بۆ ڕاستی هەرکاتێک دۆزیەوە.

ئەم فیترەتە نکۆڵی لێنـاکرێـت تەنـانەت لەلای ئەوانەیشـــی زۆر ڕۆچوون لە کوفردا بەتایبەت لەکاتی کارەســـات وناڕەحەتیەکاندا، خەڵکی هەموویان پەنا دەبەن بۆ الله لەکاتی ناڕەحەتیدا وشیرک وهاوبەش بڕیاردانیان لەبیر دەچێتەوە،

﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنسَـانُ كَفُورًا﴾ واتە: ﴿(خەڵکینە ئێوە) کاتێك لە دەریادا ناخۆشـی و تەنگانە تووشـتان دەبێت، ئەوە هەرچی پەرسـتراو هەیە لە بیرو هۆش و باوەڕتاندا نامێنێت و ون دەبێت جگە لەو زاتە (هاناو هاوار هەر بۆ زاتی خوا دەبەن تا ڕزگارتان بکات) بەڵام کاتێك (فریاتان دەکەوێت) و ڕزگارتان دەکات و دەتانخاتە وشـــکانیەوە، ئێوە پشـــت لە بەرنامەکەی دەکەن و ڕوو وەردەگێڕن و نایناسـن، بەڵکو زۆربەی ئینسـانەکان ناشـوکرو سپڵەن﴾ [الإسراء: ٦٧].

ئەگەر مرۆڤ لەکاتی تەنگانە وناڕەحەتی هەسـت بە تیاچوونی بکات، ئەوا تەنها لە الله دەپاڕێتەوە، وهەموو شـیرک بڕیاردانێکی لەبیر دەچێتەوە؛ وئەم دڵسـۆزیە لە داواکردن لە الله لەکاتی ناڕەحـەتی پاڵنەرەکەی بریتیە لە فیترەتی پاک کە لەنێو هەموو مرۆڤێکدا هەیە.

یەکێک لە سـەرۆکەکانی ئەمریکان بەناوی (ئیزنهاوەر) کەسـەرکردەی هێزەکانی ئەمریکا بوو ، پاش ئەوەی بینی کە چۆن هێز وســـەربازەکان دەگەڕێنەوە بۆ فیترەت لەکاتی مەترسیەکی سەخت، دەڵێت: (هیچ مولحیدێک نیە لە نێو خەندەقەکانی جەنگدا).[١٧]

لە خەنـدەقەکان لەکـاتی جەنـگ هیچ کەس نکۆڵی لە بوونی الله نـاکـات، هەموویان دەگەڕێنەوە بۆ لای الله، ئەمە هەقیقەتی فیترەتە کە هەموو مرۆڤێک دانی پێدا دەنێت لەکاتی تەنگانە.

ڕێگای دووەم بۆ ناسینی الله بریتیە لە ئەقڵ: ئێمە خوای گەورە دەناسین بە ئەقڵ.

[١٧] https://en.wikipedia.org/wiki/There_are_no_atheists_in_foxholes

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَـيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ واتە: ﴿ئایا ئەوانەبەبێ هیچ شـتێک، هیچ هۆیەک، هاتوونەتەکایەوە؟! یان هەر خۆیان دروستکارن؟!﴾ [الطور: ٣٥].

هەر بە ئەقڵ سێ ئەگەر هەیە چوارەمیان نیە:

یەکەم: ئەوەیە بەبێ خوڵقێنەر دروستکرابین،

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَــيْءٍ﴾ واتە: ﴿ئايـــــا ئەوانەبەبێ هیچ شــتێک، هیچ هۆیەک، هاتوونەتەکایەوە؟!﴾،

ئەمیش مەحاڵە، چۆن بەبێ خوڵقێنەر دروست دەبین؟

دووەم: خۆمان خۆمانمان دروستکردبێت،

﴿أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ واتە: ﴿یان هەر خۆیان دروستکارن؟!﴾،

وئەمیش مەحاڵە، چۆن دەتوانم خۆم دروست بکەم پێش ئەوەی خۆم بوونم هەبێت؟

بۆیە هەر بە ئەقـڵ تەنها ئەگەری ســێیەم دەمێنێتەوە، ئەویش ئـایەتەکە بـاســی نەکردووە چونکە زانراوە، ئەویش ئەوەیە پەروەردگارێک ئێمەی خوڵقاندووە.

ئێمە بە ئەقڵ خوای گەورە دەناسین.

ڕێگای سێیەم بۆ ناسینی الله بریتیە لە سەیرکردن وتێڕوانین بۆ خوڵقێنراوەکانی الله:

ســەیرکردن وتێڕوانین بۆ خوڵقێنراوەکانی الله دەمانگەیەنێت بە بیرکردنەوە لە مەزنی الله -عز وجل-،

﴿قُلِ انظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ واتە: ﴿پێیان بڵێ: تـــەماشا بکەن و سـەرنج بدەن: خوا چی دروست کردووە لە ئاسمانەکان و زەویدا﴾ [یونس: ١٠١].

هەتا زیاتر سەیر بکەین وبیر بکەینەوە لە وردی خوڵقێنراوەکانی الله کە سەرسوڕهێنەرە لە کامڵی و وردبینی دروستکردندا ئەوا زیاتر الله دەناسین.

ئەمە پێشـتر باسـمان کرد لە بەڵگەی بەدیهێنان وبەڵگەی بەڕێوەبردن -گرنگیپێدان- و وردبینی.

رێگای چوارەم بۆ ناسینی اللە لەڕێگای پێغەمبەرانەوەیە:

ئەمە گەورەترین ڕێگایە بۆ ناسـینی اللە -عز وجل-، ئەمیش بریتیە لەوەی خوای گەورە بناسـین لەڕێگای پێغەمبەرانیەوە، پێغەمـــــبەران سـەبارەت بە اللە قسـەیان کردووە وباسـی سـیفەت وزاتی اللە یان کردووە، لەڕێگای پێغەمبەرانەوە ناو وسـیفەتەکانی اللە مـان زانی، ودەزانین چۆن اللە بپەرســـتین وچۆن لێی نزیـک ببنەوە، ودەزانین چۆن لەڕۆژی قیامەت ڕزگارمان ببێت لە سزای خوای گەورە، پێغەمبەران بانگەوازی خەڵکیان کردووە بۆ پەرسـتنی اللە یان بەمانایەکی تر: بانگەوازی خەڵکیان کردووە بۆ گەڕانەوە بۆ ئەو فیترەتەی لەسـەری دروستکراون و بۆ ئەوەی خوای گەورە بپەرستن بەو شێوەیەی فەرمانی پێکردوون.

پێغەمبەران ڕێنموێنی خەڵکیان کردووە بۆ ڕێبازی هەق ورزگاربوون،

﴿رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّــهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّــهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ واتە: ﴿پێغـەمبـەرانمـان (ڕەوانـە کردووە) کـە مژدەدەرن (بـە ئیمـانـداران) و ترسێنەرن بۆ (یاخیەکان)، تا خەڵکی هیچ بەڵگەیەکیان بەدەسـتەوە نەمێنێت (لەسـەر بێ دینی و یاخی بوونیان) دوای ئەوەی خوا پێغەمبەرانـــی بۆ ڕەوانە کردوون، بێگومان هەمیشەو بەردەوام خوا باڵادەست و دانایە﴾ [النساء: ١٦٥].

باســکردنی خوای گەورە لەلایەن ئەو پێغەمبەرانەوە، وســەرخســتنی ئەو پێغەمبەرانە لەلایەن خوای گەورە بە موعیجزەکان، ئەمە دەبێـتە هۆی ئەوەی هیچ یەکێک بەڵگەی پێ نەبێت بەرامبەر خوای گەورە لەڕۆژی قیامەتدا.

خوای گەورە -عز وجل- فیترەتی پێبەخشیوویت کە بەهۆیەوە پەروەردگارت دەناسیت، وئەقـڵ وتێڕوانینی پێبەخشــیوویـت وپێغەمبەرانی بۆ ڕەوانە کردوویـت، بۆیە هیچ بەڵگەیەکت پێ نیە بەرامبەر خوای گەورە لە ڕۆژی قیامەتدا.

٢٢- ئاینی زۆر هەیە بۆچی تەنها شوێنی ئیسلام بکەوین؟

و: ئیسلام تەنها ئاینێک نیە لە نێو ئاینەکان.

ئیسـلام هاوشـێوەی بیروباوەڕی پێغەمبەرانە لە پێغەمبەرانی سـەردەمی کۆن (العهد القديم).

ئیسلام بریتیە لە ڕاسـتکردنەوەی ڕێبازی ئەو ئاینانەی لەسەر ڕێگای ڕاست لایان داوە، وگەڕاندنەوەی بیروباوەڕی تەوحیدی -یەک خوا پەرسـتی- پێغەمبەرانی سـەردەمانی پێشوو.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿شَـرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّـىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّـيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّـهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ﴾ واتە: ﴿ڕێبازی ئاین و بەرنامەی ژیانی بۆ داناون، ئـەوەی کەفەرمانی پێکردووە بە -نوح-، هەر بەوشێوەیە قورئانیشی بۆ تۆ ئەی موحەمەد -صلى الله عليه وسلم- وەحی و نیگا کردووە و بە ئیبراهیم و موساو عیساشـمان ڕاگەیاندووەکە ڕێبازی ئاین و یەکخواناسـی بەرنەدەن و لەسـەری پایەدار بن، ئەم بانگەوازە ڕاسـت و دروسـتە زۆر بەلای بت پەرسـت و خوانەناسـانەوە گران و زەحمەتە، بەڵام خوای دانا خۆی کەسانی شایستە هەڵدەبژێرێت بۆ گەیاندنی ئاینەکەی ڕێنموویی خەڵکانێك دەکـات کە بگەڕێنەوە بۆ لای بەرنامەکەی بەپەرسـتن و ئەنجامدانی کاروکردەوەی چاك﴾ [الشورى: ١٣].

ئیسلام ئاینێک نیە وەکو ئاینەکانی تر بەڵکو بنچینەی ئاینەکانە.

٢٣- ئیسلام چییە؟

و: ئیسلام واتە تەسلیم بوون و ملکەچی وگوێڕایەڵی بۆ خوای گەورە.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّـهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّـهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ واتە: ﴿کێ هەیە ئاینی چاکترە پەسەندترو جوانتر بێت لەو کەسەی ڕووی کردۆتە خوا و خۆی تەسلیمی ئەوزاتە کردووە لەکاتێکدا کارجوان و کار پەسەندەو شوێنی ئاینی ئیبراهیمی ملکەچ و فەرمانبەردار کەوتبێت، کە خوا ئیبراهیمی کردۆتە خۆشەویستی خۆی وڕێزداری کردووە﴾ [النساء: ١٢٥].

ومانای ﴿أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّـهِ: ڕووی کردۆتە خوا و خۆی تەسلیمی ئەوزاتە کردووە﴾ واتە: تەسلیم و ملکەچ بوون بۆ خوای گەورە وپیرۆز، ئەمە باشترین کەسە لە ڕوانگەی دیندارییەوە.

وخوای گەورە دەفەرموێت:

﴿فَإِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ﴾ واتە: ﴿خوای ئێوە خوایەکی تاك و تەنهایە، هەمووتان تەسلیم و ملکەچی ئەو بن، مژدەش بدە بەبەندە ملکەچ و فەرمانبەردارو دڵ ئاوەدانەکان﴾ [الحج: ٣٤].

مانای ﴿فَإِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ:هەمووتان تەسلیم و ملکەچی ئەو بن﴾ ؛ واتا: ملکەچ و تەسلیمی حوکمەکەی بن.

واتای ئەم ئایەتانە ئەوە دەخاتە ڕوو کە ئیسلام واتە تەسلیم بوونی ڕەها بۆ خوای گەورە، ملکەچبوون بۆ ئەو زاتە شکۆدارە و گوێڕایەڵیکردنی شەریعەت و مەنهەجەکەی بە ڕازی بوون و قبوڵ کردن ئەمە ناوەڕۆک و هەقیقەتی ئیسلامە.

ئیسلام واتە ملکەچبوون بۆ خوای گەورە لە قەزا و قەدەر و شەریعەتەکەی.

ئیسلام ئایینی خوای گەورەیە بۆ هەموو مرۆڤایەتی،

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّـهِ الْإِسْلَامُ﴾ واتە: ﴿بەڕاستی دین و ئاینی پەسەند لای خوا تەنها ئاینی ئیسلامە﴾ [آل عمران: ١٩].

ئیســلام ئه‌و ئاینه‌یه كه خوای گه‌وره هیچ ئاینێک قبوڵ ناكات جگه له‌م ئایینه نه‌بێت، ﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْـلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِـرِينَ﴾ واته: ﴿جا ئـه‌وه‌ی بێجگـه لـه ئـاینی ئیســـلام پـه‌یڕه‌وی هـه‌ر ئـاینێكی تر بكـات لێـی وه‌رناگیرێـت، له‌قیامه‌تیشدا له خه‌ساره‌تمه‌ند وزه‌ره‌رمه‌ندانه﴾ [آل عمران: ٨٥].

ئیسلام ئه‌و ئاینه‌یه كه خوای گه‌وره هه‌موو پێغه‌مبه‌رانی پێ ناردووه، ئاینی پێغه‌مبه‌ران یه‌كه ئه‌ویش ئیسلامه، و هه‌موو پێغه‌مبه‌ران ته‌وحید -یه‌ک خوا په‌رستی- یان هێناوه ئه‌گه‌ر چیش شه‌ریعه‌ته‌كانیان جیاواز بن.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَـــهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ واته: ﴿ئێمه پێش تۆ هیچ پێغه‌مبه‌رێكمان ڕه‌وانه نه‌كردووه، كه وه‌حیمان بۆ نه‌ناردبێت به‌وه‌ی كه: بێگـومان هیچ خوایه‌ک نیه جگه له من و ده‌بێت هه‌ر من بپه‌رستن﴾[الأنبياء: ٢٥].

وته‌نها ئاینی ئیسلام له‌سه‌ر ئه‌م ته‌وحیده ماوه‌ته‌وه.

ئیسلام تاكه ئاینی ته‌وحیده له‌سه‌ر زه‌وی.

له‌كاتێكدا ئه‌وانه‌ی خۆیان داوه‌ته پاڵ شــه‌ریعه‌ته‌كانی تر شـیرک وهاوبه‌ش بڕیاردانیان تێكه‌وتووه، كه‌م یان زۆر بێت، پاش مردنی پێغه‌مبه‌ر وپاش ئه‌وه‌ی خه‌ڵكی وازیان له ته‌وحید هێنا خه‌ڵكی له‌گه‌ڵ كاتـــــدا تووشـی شـیرک وهاوبه‌ش بڕیاردان بوون بۆ الله، وئه‌مڕۆ ته‌نها ئاینی ئیســـلام له‌ســـه‌ر ئه‌و ته‌وحیده پاكه ماوه‌ته‌وه كه پێغه‌مبه‌ران پێـی هاتوون.

٢٤- ئایا ئیسـلام دەتوانێت وەڵامی ئەو پرسـیارانە بداتەوە کە ئەقڵەکان نەیانتوانیوە وەڵامیان بدەنەوە، وەک : ئێمە لە کوێوە هاتووین؟ بۆچی ئێمە لێرەین لەم دونیایە؟ سەرەنجام وچارەنووسمان بەرەو کوێیە؟

و: ئیسـلام وەڵامی هەموو ئەم پرسـیارانەی داوەتەوە لە یەک ئایەتی قورئانی پیرۆزدا، خوای گەورە -سبحانە وتعالی- دەفەرموێت:

﴿وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واتە: ﴿جا ئـەوە بۆچی من ئـەو زاتـە نەپەرستم کە بەدی هێناوم، ئێوەش خەڵکینە هەر بۆ لای ئەو دەبرێنەوە﴾ [یس: ٢٢].

لەکوێوە هاتووم؟ خوای گەورە منی دروست کردووە ﴿الَّذِي فَطَرَنِي : کە بەدی هێناوم﴾.

وبۆ کوێ دەچم؟ دەگەڕێمەوە بۆ لای خوای گەورە بۆئەوەی لێپرسـینەوەم لێبکـات لەسەر کردەوەکانم ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ : ئێوەش خەڵکینە هەر بۆ لای ئەو دەبرێنەوە﴾.

بۆچی هاتووم بۆ ئەم جیهانە؟ بۆئەوەی الله بپەرستم وتاقی بکرێمەوە.

بۆچی الله بپەرستم؟ سروشتیە کە خوای گەورە بپەرستم لەکاتێکدا منی دروستکردووە، ئەمە سـروشـتی پەیوەندیە لەنێوان بەندە وپەروەردگاری... ئەویش ئەوەیە بەندە پەروەردگار وخولقێنەری بپەرسـتێت، ﴿وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي : جا ئەوە بۆچی من ئەو زاتە نەپەرستم کە بەدی هێناوم﴾.

تەنها ئەم ئایەتە وەڵامی سێ گرنگترین پرسـیاری تێدایە کە مرۆڤایەتی وەکو پێویسـت ناتوانێت وەڵامی بۆ بدۆزێتەوە.

﴿وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واتە: ﴿جا ئـەوە بۆچی من ئـەو زاتـە نەپەرستم کە بەدی هێناوم، ئێوەش خەڵکینە هەر بۆ لای ئەو دەبرێنەوە﴾ [یس: ٢٢].

٢٥- چۆن زانیت کە موحەمەد -صلى الله عليه وسلم- پێغەمبەرە لەلایەن خوداوە نێردراوە؟

و: زۆری موعجیزەکـان واتـایەکی موتەواتیر -زنجیرەی گێڕانەوەی یەك لەدوای یەك- ودڵنیایی تەواو دەبەخشن لە سەر پێغەمبەرایەتی موحەمەد -صلى الله عليه وسلم-.

ئەرســتۆ فەیلەســوفە بەکۆی کارەکانی نەک بەهۆی ڕســتەیەک کە وتوویەتی یان لێکدانەوەیەکی فەلسەفی.

وئەبوقرات بەکۆی پرۆژەکانی پزیشکە نەک بەهۆی نەشتەرگەریەک کە کردوویەتی.

هەروەها بەڵگە وموعجیزە باســکراوەکان لە پێغەمبەرەوە -صــلى الله عليه وســلم- ئاماژەن بۆ موتەواتیری ودڵنیایی تەواو سەبارەت بەوەی کە پێغەمبەرە.

ئەگەر ســەیری ژیاننامەی بکەیت -صـلى الله عليه وسـلم- دەبینیت ڕاســتگۆ بوو و بە ڕاســتگۆیی ناوبانگی دەرکردووە تەنانەت لەلایەن دوژمنە ســەرســەختەکانیشــیەوە، وهەرگیز تۆمەتی درۆ وتاوانی بۆ هەڵنەبەسـتراوە، پاشـان ئەو باسـی شـتە نەبینراوەکان -غەیب- دەکات وبەو شـێوەیە ڕوودەدات کە ئەو باسـی کردووە، وپێش ئەمانە هەر لە یەکەم ڕۆژەوە بیروباوەڕی وەکو بیروباوەڕی هەموو پێغەمبەرانە کە بانگەشــەیان بۆ کردووە، پاشان پێغەمبەرانی پێش خۆی موژدەی هاتنی ئەمیان داوە بە سەدەها ساڵ پێش ئەوەی ببێتە پێغەمبەر، ئەمانە هەمووی ئاماژەن بـۆ موتەواتیری ودڵنیایی تەواو سەبارەت بە دروستێتی پەیامەکەی.

پاشــان چی دەڵێی ســەبارەت بە گەورەترین نیشــانە وئایەت کە پێی هاتووە ئەویش قورئانی پیرۆزە؟

خوای گەورە بە قورئـان تەحەدای ڕەوانبێژ وقســەزانەکـانی کردووە کە ئەگەر دەتوانن شتێک بهێنن وەکو قورئان یان تەنانەت سورەتێک وەکو سورەتەکانی، بەڵام نەیانتوانی.

خوای گەورە دەفەرموێـت: ﴿لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَن تَفْعَلُوا﴾ واتە: ﴿خۆ ئـەگـەر نـەتـانتوانی و هەرگیز نایشتوانن﴾ [البقرة: ٢٤].

بۆیە نەیانکرد وناشتوانن ئەوە بکەن.

بەردەوام قورئانی پیرۆز تەحەدای ڕەوانبێژ وقسـەزانەکانی موشـریکەکان دەکات، ئەوان لەگەڵ ئەم هەموو توانایەشـــدا ناتوانن لەم تەحەدایە ســـەر بکەون، وناتوانن هیچ شتێک بهێنن وەکو قورئان تەنانەت سورەتێکیش.

د. عبـدالله دراز -ڕەحمەتی خوای لێبێـت- دەڵێـت: (ئـایا پێغەمبەر -صـــلى الله علیە وســـلم- بەم تەحەدایە نەترســـا لەوەی ببێتە هۆی هەڵگیرســـانـدنی گەرموگوڕ وحەماسەتی ئەدەبی؟

بۆیە هەموویـان هەڵـدەســـتـان بە کێبڕکێ کردنی بەئـاگـاداریەوە ؛ چی بکـات ئەگەر کۆمەڵێک لە ڕەوانبێژ وقســـەزانەکانیان ڕێککەوتبان لەســـەر ئەوەی قســـەیەک بهێنن وەکو قورئان بێت ئەگەرچیش لەهەندێک لایەنیەوە بێت!

پـاشـــان ئەگەر قەنـاعەتی بە خۆی کردبێـت کە ئەم حوکمە بـدات بەســـەر خەڵکی سەردەمی خۆی ؛ ئەی چۆن حوکم دەدات بەسەر نەوەکانی داهاتوو؟

بەڕاســـتی ئەم شـــتە پیاوێک ناوێرێت بیکات کە نرخی خۆی بزانێت مەگەر ئەوە نەبێت بەتەواوی متمانەی هەیە بە هەواڵی ئاسمانی و بەو ڕێگایـەی بڕیاری ئاسمانی بابەتەکە بەڕێوە دەبات، بەم شێوەیە تەحەداکەی خستە پێش جیهان، بۆیە بڕیارێکی یەکلاییانە بوو، هەرکەســـێک پێچەوانەی بێتەوە ئەوا تووشـــی لاوازی وبێ تواناییەکی ئاشـــکرا، وشکستی ڕوون بووە بەدرێژی سەردەم وکاتەکان).[١٨]

موشـریکەکان پێیان وابوو کۆکرنەوەی سـوپاکان وگردبوونەوەی کۆمەڵەکان بۆ جەنگان دژی پێغەمبەری خودا -صـلى الله علیە وسـلم- ئاسـانترە لە لاسـایی کردنەوەی قورئان وقبوڵکردنی تەحەدیەکە؛ چونکە ئەمە ئەوپەڕی هەوڵدانیانی دەویست،

﴿وَقَالَ الَّـــذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَـٰـــذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ﴾ واتە: ﴿بێ باوەڕان دەیانوت: گوێ مەگرن بۆ ئەم قورئانە و بیکەن بەگاڵە و هەرا و هـــــوریا (لەم سـەردەمەدا ئەو ڕاگەیاندنەی بەدەسـت ناحەزانەوەیە ئەو ڕۆڵە دەبینێت) بـــۆ ئەوەی ئێوە زاڵ ببن و بیبەنەوە﴾ [فصلت: ٢٦].

[١٨] [النبأ العظیم، د. عبد الله دراز رحمه الله، ص٤٤-٤٥].

هەموو عەرەب وئەو ئومەتانەیشی ئەم تەحەدایەیان پێگەیشتووە ؛ نەیانتوانی شتێک بکەن کە مولحیدەکان وئەوانی تر لە بێباوەڕان بتوانن پشتی پێ ببەستن.

ئالوســی -ڕەحمەتی خوای لێبێت- دەڵێت: (هیچ یەکێکیان هەتاوەکو ئەمڕۆیش هیچ وشـەیەکی نەووت وباسـی هیچ وەسـف و وەسـفکراوێکی نەکرد) ؛ مەبەسـتی ئەوەیە نەیانتوانی بەهیچ شـێوەیەک ڕەد و وەڵامی قورئان بدەنەوە ونەیانتوانی سـورەتێکیش هاوشێوەی قورئان بهێنن.

لە جوبەیری کوڕی موتعیمەوە -ڕەزای خوای لێبێت- (کاتێک هێشـتا مسـوڵمان نەبوو) دەڵێت: «گوێم لە پێغەمبەری خودا بوو -صــلی الله علیه وســلم- لە نوێژی مەغریبدا -سورەتی الطور-ی دەخوێند، کاتێک گەیشت بە ئەم ئایەتە:

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَـالِقُونَ * ئایا ئەوان (بێ خوڵقێنەرێک) لە خۆیانەوە دروست بوون یان خۆیان (خوڵقێنەر) ودروستکاری خۆیانن؟ (٣٥) أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَل لَّا يُوقِنُونَ * ئەی ئایا ئەوان ئاسـمانەکان وزەوییان دروسـت کردووە (نەخێر وا نیە) بەڵکو دڵنیـا نین وگومـانمـان هەیە (٣٦) أَمْ عِنـدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّـكَ أَمْ هُمُ الْمُصَــيْطِرُونَ * ئەی ئایا گەنجینەکانی پەروەردگاری تۆ لای ئەوانە؟ یان ئایا هەر ئەوان دەسەڵاتدار وزاڵن (٣٧)﴾ [الطور]، دەڵێت: دڵم خەریک بوو بفڕێت».[١٩]

قورئان نهێنی سەیر وعەجیبی تێدایە کە دەگاتە نەفسی مرۆڤ.

تێڕامان بکە چۆن ئافرەتانی موشریکەکان کۆدەبوونەوە لە دەوری ماڵی ئەبوبەکر کاتێک قورئانی دەخوێند چونکە زۆر ســەرنجی ڕادەکێشــان وکاریگەربوون پێی، ئەمەش بووە هۆی ناڕەحەتی لای پیاوانی قوڕەیش.[٢٠]

وبۆیە شاندەکانی عەرەب ڕێککەوتن لەسەر ئەوەی گوێ لە قورئان نەگرن وڕێگا نەدەن کەس گوێی بۆ بگرێت لە کەسوکاریان، ئەمە تاکە ڕێگایە بۆ مانەوە لەسەر کوفر.

لە ســەرســوڕهێنەرەکانی قورئانی پیرۆز کە نەبڕاوەن ویەکێک لەوانەی د. عبدالله دراز -ڕەحمەتی خوای لێبێت- باســی کردووە لە مەســەلەی دابەزینی ئایەتەکانی قورئان لە

[١٩] [صحيح البخاري: ٤٨٥٤].

[٢٠] [صحيح البخاري : ٣٩٠٥].

ماوەی جیاوازدا، پاشـان پێغەمبەر -صـلى الله عليه وسـلم- ئاماژەی کــــرد بۆ دانانی ئایەتەکان لە شـــوێنی دیاریکراو لە نێوان ســـورەتەکان وئایەتی تر لە نێو ســـورەتی تر، پاشـان هەر سـورەتێک وەکو پێکهاتەیەکی سـەربەخۆ دەردەکەوێت، -ڕەحمەتی خوای لێبێت- دەڵێت: (لەکاتی دابەزینی قورئان هەندێک بابەت لەقورئاندا جیاواز بوون لە ئەوانی تر، بۆیە پلەبەپلە دەبوونە یەکەیەکی سەربەخۆ پاش ئەوەی ئایەتی تر دادەبەزی -لەســـەر هەمان بابەت-، هەندێکیان لێرە وئەوانی تر لەشـــوێنی تر لەگەڵ ئەوانی تر دادەنران، بەپێی فەرمانی پێغەمبەر -صـــلى الله عليه وســـلم- کە ئەویش لە ڕۆحی پیرۆزەوە -جبريلەوە- پێی دەگەیشت.

ئەگەر سـەیری مێژووی دابەزینی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز بکەین، تێبینی دەکەین ئەم وەحیە بەشـێوەیەکی گشـتی بەسـترابووەوە بە حاڵەت وبۆنە ورووداوی تایبەت، وئەمە وامان لێدەکات پرسیار بکەین سـەبارەت بە ئەو کاتەی کە ڕێکخسـتنی هەر سـورەتێکی تێدا تەواو بوو وەکو یەکەیەکی سەربەخۆ.

وەکو ئەوە وابێت قـــــورئان پارچەپارچەی جیاواز وژمارەدار بێت لەسـەر بینایەکی کۆن، ودووبارە بنیات نرایەوە لە شـوێنێکی تر لەسـەر هەمان شـێوازی پێشوو، ئەگەر نا چۆن دەکرێت لێکدانەوە بکرێت بۆ ئەم ڕێکخستنە خێرا ومەنهەجیانەی زۆرێک لەسورەتەکان لەهەمان کاتدا؟

بەڵام چی زامنێکی مێژووی مرۆڤ دەتوانێت بەدەســـتی بهێنێت لەکـاتی دانـانی ئەم پیلانە سـەبــــارەت بە ڕووداوەکانی داهاتوو وداواکراوەکانی شـەریعەت، وچارەسـەرە ویســتراوەکان، چ جای شـێوازی زمانەوانی کە دەبێت ئەم چارەســەرانەی تێدا پیشـان بدرێـت، وهەروەها گونجاوی شێوازی لەگەڵ ئەم سورەتە جیا لە ئەوانی تر؟

ئایا ناگەینە ســـەرەنجامی ئەوەی ئەم پیلانە وجێبەجێبوونی بەو شـــێوەیەی هیوامان دەخواســـت، دەبێت لەلایەن خوڵقێنەرێکی مەزنەوە پیلانی بۆ دانرا بێت، کە توانـای هەیە ئەم گونجاندنە داواکراوە دامەزراو بکات؟).[٢١]

قورئان موعجیزەیەکی سـەربەخۆیە لەسـەر ڕاسـتگۆیی پەیامبەرایەتی -صـلى الله عليه وسلم-.

[٢١] [كتاب مدخل إلى القرآن الكريم، د. عبد الله دراز].

ئەو موعجیزانەی لەسـەر دەسـتی ڕوویداوە -صـلی الله علیه وسـلم- زۆرن وزیاترن لە هەزار، وڕووداني مـاوەکەی دوور نیە وئەوانەی گـێڕاویـانەتەوە لە ڕاســتگۆترین وچاکەکارترین خوڵقێنراون.

وئەو گێڕەرەوانە کە ئەم موعجیزانەیان بۆ ئێمە باسـکردووە لە شـتی زۆر ورددا درۆ ناکەن ئەی چۆن درۆ بەناوی ئەوەوە دەکەن، لەکاتێکدا دەزانن ئەوەی درۆ بەناوی ئەوەوە بکات ئەوا با شـوێنێک بۆ خۆی دابنێت لە دۆزەخ، هەروەکو پێغەمبەر -صـلی الله علیه وسلم- هەڕەشەی کردووە.

هەندێک لە موعجیزەکانی پێغەمبەر -صـلی الله علیه وسـلم- هەزارەها لە هاوەڵان بینیویانە وهەندێکیان دەیـەها هاوەڵ گێڕاویانەتەوە، ئیتر چۆن ڕێک دەکەون لەسەر درۆ کردن لە هەموویاندا؟

ونمونە لەسـەر موعجیزەکانی کە ژمارەیەکی زۆر لە خەڵکی بینیان: فەرموودەی گریان ونـاڵەی قەدی دارەکە ئەمـیش فەرموودەیەکی بەنـاوبـانگە ومتەواتیـرە -زۆرێـک گێڕاویانەتەوە- ؛ پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- وتاری دەدا لەسەر ئەو قەدی دارە، کاتێک مینبەرێکی بۆ دروسـتکرا و بەسـەریدا سـەرکەوت و وتاری دا، قەدی دارەکە دەسـتی کرد بە گریان وناڵە وەکو گریان وناڵەی منداڵ، بەردەوام بوو لەسـەر ئەمە هەتاوەکو پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- باوەشی پێدا کرد وبێدەنگ بوویەوە.

ئەم فەرموودەیە ئەم هـاوەڵانە گێڕاویـانەتەوە: (أنس بن مـالـك، وجـابر بن عبـد الله، وعبد الله بن عباس، وعبد الله بن عمر، وأُبي بن كعب، وأبي سـعيد، وسـهل بن سـعد، وعائشة بنت أبي بكر، وأم سلمة).

ئـایا ئەم ژمـارەیە لە هـاوەڵان ؛ دەکرێـت یەکـدەنـگ بن لە درۆکردن لە گێڕانەوەیەکی هەواڵی وەکو ئەمە؟

بەڵکو هەندێک لە موعجیزەکانی هەزارەها لە هاوەڵان ئامادەی بوون وەکو دەرچوونی کـانیـاوی ئـاو لەنێو پەنجە پیرۆزەکـانیەوە هەتـاوەکو هەزار وپێنج سـەد هـاوەڵ دەسـتنوێژیان لێگرت ولێـیان خواردەوە، وفەرموودەکە متەواتیرە ولە گێڕانەوەی (بخاري) و (مسلم)ە.

وزۆربوونی خواردنێکی کەم بۆئەوەی ســـوپـایەکی مەزن لـێـی بخوات، وئەمیش گێڕانەوەیەکی متەواتیرە لە هاوەڵانەوە، وئیمامی بوخاری بەتەنها موعجیزەی زۆربوونی خواردن لەســەر دەســتی پێغەمبەر -صـلی الله علیه وسـلم- لە زیاتر لە پێنج شـوێن باسکردووە لە سەحیحەکەیدا.[٢٢]

ئەگەر بەڵگەکانی ڕاســـتگۆیی دامەزراو بن وموعجیزەکان زۆر بن لەســـەر ڕاســـتگۆیی پێغەمبەرایەتی -صـــلی الله علیه وســـلم-، ئیتر چۆن ئـاقڵێـک هەموو ئەمانە بەدرۆ دەخاتەوە؟

ئەمیش هەندێک موعجیزەی ترە لە موعجیزەکانی پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- :

پێغەمبەر -صـــلی الله علیه وســـلم- شـــەوێکیـان هەواڵیـدا بەوەی بـایەکی تونـد هەڵدەکات، ونەهی کرد لەخەڵکی بەپێوە بوەسـتن، پیاوێک هەسـتا وبایەکە هەڵیگرت ولە شوێنێکی دوور فڕێی دا.[٢٣]

هەواڵیدا -صلی الله علیه وسلم- سـەبارەت بە مردنی نەجاشـی لەو ڕۆژەی تێیدا مرد، ونوێژی لەسەر کرد وچوار تەکبیرەی کرد.[٢٤]

پێغەمبەر -صـــلی الله علیه وســـلم- باســـی ئەوەی کرد کە عومەر وعوســـمان وعەلی وتەڵحە وزوبەیر شـــەهید دەبن -ڕەزای خوایان لێبێت-، وئەوان وەکو خەڵکی ئاســـایی لەسەر جێگاکانیان نامرن.

پێغەمبەری خودا -صـلی الله علیه وسـلم- لەگەڵ ئەبوبەکر وعومەر وعوسـمان وعەلی وتەڵحە وزوبەیر چووە سەر شاخێک، ئەو بەردەی لەسەری بوون جوڵایەوە، پێغەمبەری خودا -صـلی الله علیه وسـلم- بەشـاخەکە فەرمووی: (هێمن بە، کەس لەسـەرت نیە جگە لە پێغەمبەرێک یان ڕاستگۆیەک یان شەهیدێک نەبێت).[٢٥]

[٢٢] [البخاري (١٢١٧)، البخاري (٢٦١٨)، البخاري (٣٥٧٨)، البخاري (٤١٠١)، البخاري (٦٤٥٢). وهەموویان ڕووداوی جیاواز بوون وئەمانە تەنها لە بوخاریدا هاتوون!].

[٢٣] [صحيح مسلم: ٣٣١٩].

[٢٤] [صحيح البخاري: ١٣٣٣].

[٢٥] [صحيح مسلم: ٢٤١٧].

جەختی کردەوە لەسـەر پێغەمبەرایەتی بۆ خۆی وڕاسـتگۆیی بۆ ئەبوبەکر وبۆ ئەوانی تر شەهید بوون، وئەوەی باسیکرد ڕوویدا.

و ١٥٠ فەرمووده هەیە کە پێغەمبەر -صـلی الله علیه وسـلم- لە پەروەردگاری پاڕایەوە ودەستبەجێ وەڵامی دراوەتەوە وخەڵکیش شاهێدی لەسەر ئەمە دەدەن ![٢٦]

وخەڵکی مەککە داوایان لە پێغەمبەری خودا -صلی الله علیه وسلم- کرد کە موعجیزە ونیشـانەیەکیان پێ نیشـان بدات، ئەویش نیشـانی دان کە مانگ بووە بە دوو لەتەوە، وکێوی حیرا لەنێوانیان بوو، وئەم فەرموودەیە متەواتیرە واتا؛ لەئەوپەڕی بەرزی پلەی سەحیحی دایە.

پێغەمبەر -صلی الله علیه وسلم- سورەتی (القمر)ی دەخوێند کە موعجیزەی لەتبوونی مـانگی تێدا باســـکراوە ؛ لەکاتی کۆبوونەوە گەورەکان وەکو جومعەکان وجەژنەکان، بۆئەوەی خەڵکی ئەو موعجیزەیـــــە ببیســـتن وئەم موعجیزەیەی بەکاردەهێنا وەکو بەڵگەیەک لەسەر ڕاستگۆیی پێغەمبەرایەتی ئەو.

پاشـان پێغەمبەر -صـلی الله علیه وسـلم- هەواڵیدا سـەبارەت بەوەی کە ئادەم کۆتا خوڵقێنراوی زیندووە، دەفەرموێت: (وئادەم دروستکراوە لەپاش عەسر لەڕۆژی جومعە؛ کۆتا خوڵقێنراو بوو).[٢٧]

ئەمیش هەقیقەتێکی زانسـتیە وئێسـتا سـەلمێنراوە، چۆن پێغەمبەر -صـلی الله علیه وسلم- زانستی هەبوو سەبارەت بەوەی ئادەم -علیه السلام- کۆتا بوونەوەری زیندووە کە لەسەر زەوی دەردەکەوێت پاش دەرکەوتنی ڕووەک وئاژەڵەکان؟

سەیری ئەم ئایەتە بکە، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِـــرَةً﴾ واته: ﴿ئێمە دیاردەی شەو و ڕۆژمان کردووە بە دوو بەڵگە و نیشانە (لەسەر دەســـەڵاتی خۆمان و بۆ حەسـانەوە و ئەنجامدانی کاروبارتان و ڕاگرتنی پلەیەکی گەرمای لەبـــار بۆ ژیانتان)،

[٢٦] [ئەم فەرموودانە کۆکراوەتەوە لەلایەن : سعید بن عبد القادر باشنفر، لەکتێبی (دلائل النبوة)، لەچاپی (دار ابن حزم)]

[٢٧] [صحيح الجامع: ٨١٨٨].

ئینجا ئێمە تاریکیمان بەسەر دیاردەی شەودا هێناوە و دیاردەی ڕۆژیشمان بە ئاشکرا و دیار و بینراو سازاندووە﴾ [الإسراء: ١٢].

﴿فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ * ئینجا ئێمە تاریکیمان بەسەر دیاردەی شەودا هێناوە﴾ : واتا مانگ کە دیاردەی شەوە ؛ ڕۆشنا بووە پاشان ڕۆشناییەکەی لابراوە.

وئەمە لێکدانەوەی هاوەڵانە بۆ ئەم ئایەتە پیرۆزە، ئیمام ئیبن کەسـیر -ابن الكثير- لە تەفسـیرەکەیدا دەیگێڕێتەوە لە عبداللە کوڕی عەباسـەوە -ڕەزای خوایان لێبێت- کە دەڵێت: (مانگ ڕۆشـنا بوو هەروەکو ڕۆشـنایی خۆر، بووە نیشـانەی شـەو، بۆیە ڕۆشناییەکەی لابرا).

وسـەیر ئەوەیە کە زانسـتی ئەمڕۆ پێی گەیشـتووە، ناسـا بڵاوی کردەوە لەسـەر ماڵپەڕ وکەناڵە فەرمیەکانی: یەکەم ماوەی تەمەنی مانگ وتێیدا ڕۆشنا ودرەوشاوە بوو -وەکو خۆر-.[٢٨]

وبە متەواتیر سـەلێمنراوە کە ئەو نیشـانە وئایەتە ڕوویداوە وهەروەها هەواڵدانیش سـەبارەت بە نەبینراوەکان -غەیب- و وردەیە بێ سـنوورەکانی نهێنیەکانی ئاسـمانەکان وزەوی لەسـەر دەسـتی یەک پیاو -صـلى الله عليه وسـلم-، ودابەزینی قورئانی بۆی، ولەسـەر هەمان پەیامی پێغەمـبەرانی پێشـووە، ولەلایەن خوای گەورە سـەرخراوە وکۆچی دوایی نەکرد هەتاوەکو شەریعەتەکەی کامڵ بوو.

بۆیە؛ دانپێدانان بە یەقین ودڵنیاییەوە لەسەر ئەوەی پێغەمبەرە ئەمە ژیری وئاقڵێتیە!

نیشانە غەیبیەکانی پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- زیاترە لە هەزار.

گێڕەرەوەی موعجیزەکانی ؛ هاوەڵانی بوون کە ڕاستگۆترین وچاکەکارترین خوڵقێنراون.

وسـەیر ئەوەیە گەورەکانی نێو هاوەڵان مسـوڵمان بوون پێش ئەوەی ئەو موعجیزانە ببینن، وئەوان مسولمان بوون چـونکە زانیان پێغەمبەر موحەمەد -صلى الله عليه وسلم- ڕاستگۆیە، وهەرگیز درۆی نەکردووە.

---

[٢٨] http://www.nasa.gov/mission_pages/LRO/news/vid-tour.html
https://www.youtube.com/watch?v=UIKmSQqp٨wY

ئەم هەڵوێســـتەی گەورەکانی نێو هاوەڵان هەڵوێســـتێکی ئەقڵی دانایە، ڕاســـتگۆیی پێغەمبەر -صـــلی الله علیه وســـلم- بەڵگەیە وبەســـە بۆ ســـەلماندنی ڕاســـتگۆیی پێغەمبەرایەتی، .. چونکە : ئەو کەسەی بانگەشەی پێغەمبەرایەتی دەکات یان ئەوەتا: ڕاستگۆترینی نێو خەڵکیە، چونکە پێغەمبەرە.. وپێغەمبەر ڕاستگۆترینی نێو خەڵکیە.

یان ئەوەتا: درۆزنترینی نێو خەڵکیە، چونکە درۆ دەکات سەبارەت بە گەورەترین بابەت.

تەنها نەزانەکان جیاوازی ناکەن لەنێوان ڕاستگۆترین ودرۆزنترینی نێو خەڵکی.[٢٩]

زۆر ئاسانە کە ئاقڵ بتوانێت جیاکاری بکات لەنێوان ڕاستگۆترین ودرۆزنترینی خەڵکی.

وموشـریکەکان لە یەکەم ڕۆژی پەیامبەرایەتیەوە دانیان بەوەدا نا کە پێغەمبەر -صـلی الله علیه وسـلم- هەرگیز درۆی نەکـــــردووە، پێیان ووت: (هەرگیز نەمانبینیوە درۆت کردبێت).[٣٠]

وکاتێک هەرقل پرسـیاری کرد لە ئەبو سـوفیان پێش ئەوەی مسـوڵمان بێت: (ئایا ئێوە تۆمەتی درۆکردنتان دەداتەوە پاڵی پێش ئەوەی ئەم قسانە بڵێت؟).

ئەبو سوفیان ووتی: نەخێر.

هەرقل ووتی: (ناکرێت درۆ لەگەڵ خەڵکی نەکات ودرۆ بەناوی خوای گەورە بکات).

پـاشـــــان هەرقـل وتە بەنـاوبـانگەکەی ووت: (ئەگەر لەلای بوومـایە ئەوا پێیەکـانیم دەشۆرد).[٣١]

کافرەکان نەیانتوانی یەک درۆکردنی بســـەلمێنن لە هەموو ژیانیدا -صـــلی الله علیه وســـلم-، بۆیە قورئان نکۆڵی کرد لە کوفریان هەرچەندە دەیانزانی حاڵی بەم شـــێوەیە پێش ئەوەی ببێت بە پەیامبەر ، خوای گەورە -سبحانه وتعالی- دەفەرموێت:

---

[٢٩] [ثبوت النبوات عقلًا ونقلًا، ابن تيمية، دار ابن الجوزي، ل / ٥٧٣ ، وبمعناه في نفس المصدر ص٣١٨]

[٣٠] [صحيح البخاري : ٤٩٧١].

[٣١] [صحيح البخاري : ٧].

﴿أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُـــولَهُمْ فَهُمْ لَـهُ مُنكِرُونَ﴾ واتە: ﴿یـان ئـەوەیـە پێغـەمبـەرەکـەیـان نەناســـیووەو ئەوە بۆتە هۆی ئەوەی بڕوا بە پەیامەکەی نەکەن و دژی بوەســـتن!!﴾ [المؤمنون: ٦٩].

حاڵ وژیاننامەی پێغەمبەر -صـلى الله علیە وسـلم- بەڵگەیەکی سـەربەخۆیە لەسـەر ئەوەی پێغەمبەرە -صلى الله علیە وسلم-.

ئەگەر هۆکارەکانی ڕاســتگۆیی بەشــێوەیەکی گشــتی پاڵپشــت بن بۆ پێغەمبەرایەتی -صلى الله علیە وسلم-، ئیتر چۆن ئاقڵێک هەموو ئەمانە بەدرۆ دەخاتەوە؟

٢٦- چۆن بزانم کە داواکراوە لێم باوەڕ بە الله بهێنم؟

و: سەیری نەفسی خۆت بکە دەزانیت کە تۆ لەتاقیکردنەوەدایت، ئایا هەستێک نیە لە ناخت ؛ کاری چاک بکە وکاری هەڵە مەکە؟

ئەگەر لەپێشت هەندێک پارە هەبێت وخاوەنەکەی لێی دوور بێت، ئەوا هەستێکت بۆ دێت دەڵێت: ئەم پارانە ببە وسوودی لێوەرگرە، وهەستێک لە بەرامبەردا دەڵێت: ئەمە مەکە ؛ حەرام وتاوانە.

تۆ لە هەموو ساتێکی ژیانت لە تاقیکردنەوەدایت.

ئەم هەسـتە -هەسـتی ئەوە بکە وئەوە مەکە- لەناختدا هەیە، چونکە تۆ لەڕاسـتیدا لەتاقیکردنەوە دایت وهەر تەنها بۆ بەسـەربردنی ژیان دروست نەکراویت.. شتێک نیت بەهات نەبێت.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّـبِيلَ إِمَّا شَـاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾ واتە: ﴿بەڕاسـتی ئێمە ڕێنموویيمان کرد بۆ ڕێگەی ڕاست، بـە ئازادی دەتوانێت ببێتە کەسایەتیەکی ئیماندارو سوپاسگوزار، یان بێ باوەڕو خوانەناس﴾ [الإنسان: ٣]

مرۆڤ لەناخیدا هەسـتی (ئەوە بکە وئەوە مەکە) هەیە: یان ئەوەتا سـوپاسـگوزارە لە هەموو ساتێکی ژیانی.

بەڵکو لە هەموو قۆناغێک لە قۆناغەکانی ژیانی مرۆڤ لەوەیە خێر یان شــەڕ بکات، ئایا دەچێت بۆ مزگەوت تەنها بۆ کات بەسەر بردن.

بۆیە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَمَـا خَلَقْـتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُـدُونِ﴾ واتە: ﴿من جن و مرۆڤـایەتیم دروســـت نەکردووە تەنها بۆ پەرستنی من نەبێت﴾[الذاريات: ٥٦].

لەهەر هەنگاوێک جۆرێک لە بەندایەتی بۆ الله یان سەرپێچی فەرمانەکانی ئەوی تێدایە -سبحانه وتعالى-.

هەرکەســێک ڕێنموێنی کرابێت بۆ ئەوەی خوا فەرمـانی پێکردووە ئەوا ڕزگـاری بووە، وئەوەی سەرپێچی فەرمانەکانی خوا بکات ئەوا بەهەڵەدا چووە.

وئەم توانای بژاردنە ئەوەی بەدوادا دێت کە لێپرسینەوە لەگەڵ مرۆڤ دەکرێـت لەسەر هەموو شتێک کە کردوویەتی.

مەبەســتی خوڵقاندنمان بۆئەوەیە تاقی بکرێینەوە، وئەمە ئەو مەبەســتەیە کە خوای گەورە پێغەمبەرانی بۆ ناردووە وکتێبەکانی دابەزاندووە،

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّـهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ واتە: ﴿سوێند بە خوا بێگومان ئێمە لەناو هەر گەل و نەتەوەیەکدا پێغەمبەرێکمان ڕەوانەکردووەو پێمان ڕاگەیاندووە کە پێیان بڵێت: تەنها خوا بپەرســتن، خۆتان دوورە پەرێز بگرن لە هەموو پەرستراوێکی تر﴾ [النحل: ٣٦].

ودوای ئەوەی تـاقیکردنەوەکە کۆتـایی دێت بە مردن، ئەوا دەگەڕێینەوە بۆ لای خوای گەورە،

﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ واتە: ﴿وتەنها بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە﴾ [يس: ٢٢].

﴿وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنتَهَىٰ﴾ واتە: ﴿وگەڕانەوەی کۆتا بۆ لای پەروەردگارتە﴾ [النجم: ٤٢].

﴿إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ﴾ واتە: ﴿بەدڵنیاییەوە، گەڕانەوە بۆ لای پەروەردگارتە﴾ [العلق: ٨].

دەگەڕێینەوە بۆ لای خوای گەورە بۆئەوەی لێپرســینەوەمان لەگەڵدا بکات لەســەر ئەوەی کردوومانە،

﴿وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ * بێگومان هەوڵ و کۆششەکەی دەبینرێتەوە لەقیامەتدا (٤٠) ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ * پاشان پاداشت دەدرێتەوە بەتێرو تەسەلی (٤١)﴾ [النجم].

دەبینرێت ئەوەی کردووتە لە کردەوە لێپرســینەوەت لێ دەکرێت لەســەر هەموویان، ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * ئینجا هەرکەسێك بە ئەندازەی گەردیلەیەک چاکەی کردبێت دەیبینێتەوە (٧) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ * وە هەر کەسێك بە ئەندازەی گەردیلەیەک خراپەی کردبێت دەیبینێتەوە (٨)﴾[الزلزلة].

٢٧- ئایا دەبێت ئیمان هێنان بە اللّٰە بەس بێـــــت وکوفر بکرێت بە پێغەمبەران؟

و: نـابێت، ئیمان بە بوونی اللّٰە لەگەڵ باوەڕ نەبوون بە پێغەمبەران بەس نیە بۆئەوەی مرۆڤ مـــسوڵمان بێت، مانای چیە کە باوەڕت وابێت خوای گەورە خوڵقێنەر وڕۆزیدەر وبەڕێوەبـــــەری گەردوونە، پاشـــان کوفر بکەیت بە وەحیەکەی ونکۆڵی بکەیت لە پێغەمبەرانی؟

ئەمە کوفری گەورەیە.

ئایا کێ تاوانێکی گەورەتری کردووە لەوەی کە نکۆڵی لە وەحی پەروەردگار دەکات، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّـــهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّـــهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَٰلِكَ سَـبِيلًا * بێگومان ئەوانەی باوەڕ بە خواو پێغەمبەران ناهێنن و دەیانەوێت جیاوازی بکەن لە نێوان خواو پێغەمبەرەکانیدا (گوایە باوەڕیان بەخوا هەیە بەڵام باوەڕیان بەپێغەمبەران نیە)، (یاخود) دەڵێن: بـاوەڕ دەهێنین بەهەندێک لە پێغەمبەران و باوەڕ بەهەندێکیان ناهێنین و دەیانەوێت لەو نێوانەدا ڕێـــگە و بەرنامەیەک بۆ خۆیان بەدەست بهێنن (١٥٠) أُولَـــئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا * ئا ئەو کەســانە بەڕاســتی هەر بێ باوەڕن و بۆ بێ باوەڕان سزایەکی سەر شۆڕکەرمان ئامادەکردوە (١٥١)﴾ [النساء].

هەرکەسێک باوەڕی بە اللّٰە هەبێت وکافر بێت بە بەپێغەمبەران ئەوا لەڕاستیدا کافرە.

هەركەســـێک کوفر بکات بە پێغەمبەرێک لە پێغەمبەرەکان ئەوا کافرە بە اللّٰه چونكە نكۆڵی كردووه له وەحی، بۆیە ئەهلی کتێب کوفریان کرد بەهۆی باوەڕ نەبوونیان بە پێغەمبەرایەتی موحەمەد -صلی الله علیه وسلم-.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَـٰـــئِكَ هُمْ شَـرُّ الْبَرِيَّةِ﴾ واته: ﴿بەڕاسـتی ئەوانەی بێ باوەڕ بوون لە خاوەن کتێبەکان و موشـریك و هاوەڵگەران دەخرێنە ناو ئاگری دۆزەخەوەو بە نەمری تیایدا بۆ هەمیشـــە دەمێننەوە، هەر ئەوانەن تاوانبارترین و خراپترینی خەڵكانی سەرزەوی﴾[البينة: ٦]

وهەڕەشەی خوای گەورە بەوەی دەچنە دۆزەخەوە؛ هەق وڕاستیە،

﴿فَحَقَّ وَعِيدِ﴾ واته: ﴿بۆیە هەڕەشەی (من لەدژیان) هاتەدی﴾ [ق : ١٤].

ئیســـلامەتی مرۆڤ دامەزراو نابێت وڕزگاری نابێت تەنها بەهۆی دانپێدانانی مرۆڤ لەسەر ئەوەی خوای گەورە خوڵقێنەر -الخالق- وڕۆزیدەر -الرزاق- وژیینەرە -المحيي- ودەمرێنێت -المميت-ە، بەڵكو دەبێت مرۆڤ باوەڕی بە پێغەمبەران هەبێت.

بۆیە ئیمان هێنان بە بوونی اللّٰه وكوفر كردن بە پێغەمبەران تەنها بەس نیە وســوودی بۆ بەنـدە نیە لە قیامەتدا، چونكە دەبێت بەنـدە خوای گەورە بپەرســتێت وباوەڕی بەهەموو پێغەمبەران هەبێت.

ئەگەر ئیمـان هێنـان بە اللّٰه بەس بوایە ئەوا خوای گەورە پێغەمبەرانی نەدەنـارد وكتێبەكانی دانەئەبەزاند، چونكە هەمــــــوو مرۆڤایەتی خوای گەورە دەناســـن لە فیترەتەوە.

خوای گەورە کە تۆی خوڵقاندووه وهیدایەت وڕۆزی داویت تەنها ئەو شـــایســـتەی پەرستنە بەپێی شەریعەتەكەی كە پێغەمبەران هێناویانە.

٢٨- ئایا کافر پاداشت دەدرێتەوە لەسەر کردەوە چاکەکانی لەلایەن خوای گەورەوە؟

و: کردەوەی چاک فیترەتە کە خوای گەورە خەڵکی لەسەر کردنیان دروستکردووە، بۆیە دەبینیت هەموو مرۆڤێک ئەگەر کافر وموشـــریکیش بێت کاری چاک دەکات، هەموو خەڵکی کردەوەی چاک دەکەن بەهۆی فیترەتەوە کە خوای گەورە لەسەری دروستیانی کردووە.

بەڵام مەرجی قبوڵ بوونی کردەوەی چاک بریتیە لەوەی : مرۆڤ مەبەســتی لەکردنی ڕەزامەندی خوای گەورە بێـــت، واتا؛ مەبەستی بەدەستهێنانی پاداشت بێت لەلایەن خوای گەورەوە.

بۆیە ئەو کەسەی کوفری کردووە بە خوای گەورە وپەرستراوی تر دەپەرستێت لەگەڵ خوای گەورە ؛ پێی دەڵێین: بڕۆ بۆ لای ئەوانەی کردووتن بە شـــەریکی خوای گەورە لە کردەوە چاکەکاندا وداوای پاداشت لە ئەوان بکە، تۆ بە کردەوە چاکەکانت مەبەستت ڕەزامەندی خوای گەورە نەبووە بەتەنها.

بیهێنەوە بە بیری خۆت مرۆڤێک کەسوکاری پەروەردەیان کرد وخەرجیان لەســەر کرد هەتاوەکو بووە گەنج وبەهێز بوو، پاشـــان چوو بۆ لای خەڵکی تر بۆئەوەی خزمەتیان بکات، ئایا مافی هەیە بگەڕێتەوە بۆ لای کەسوکاری وبڵێت پێیان: کرێی خزمەتی کردنی ئەو خەڵکانەم بدەنێ؟

با بچێت بۆ لای ئەوانەی کە خزمەتیانی کردووە وبا پاداشـــتی لای ئەوان دەســـت بکەوێت.

وبەرزترین سیفەتەکانی کەماڵ وبێ پێویستی بە بوونەوەرەکان تەنها بۆ خوای گەورەیە.

ئەو خوایەی کە تۆی خوڵقاندووە وڕۆزی داویت ونیعمەتی زۆری پێبەخشیوویت پاشان واز لە پەرســـتنی دەهێنیت ودەتەوێت پاداشـــتی کردەوەکانت لەلای ئەو دەســـت بکەوێت؟ ئەمە چۆن دەبێت؟

بۆیە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَـا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنثُورًا﴾ واتە: ﴿کاتێک هاتین و تەماشای ئەوەمان کـــــرد کە کردوویانە بەرباماندا‌و کردمانە تەپوتۆزێکی پەرش و بڵاو﴾[الفرقان: ٢٣].

وخوای گەورە -سبحانه وتعالی- دەفەرموێت:

﴿وَالَّـــــذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَـرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَـبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَــيْئًا﴾ واتە: ﴿ئەوانەی کە ڕێبازی کوفریان گرتۆتە بەر کردەوەکانیان وەك تراویلکەو سـەرابێك وایە لە بیابانێکدا بریسـکە بداتەوە کەسـێکی تینوو وا بزانێت ئاوە هـــــەتا کاتێك گەیشتە لای دەبینێت هیچ نیە﴾ [النور: ٣٩].

ئەوانەی کافرن شـایسـتەی پاداشـت نین لەسـەر کردەوەکانیان ئەگەرچیش کردەوەی چاک بن، چونکە ئەوان کافرن ومەبەستیان لە کردەوەی چاک بەدەستهێنانی پاداشتی پەروەردگاریان نیە، ومەبەستیان لە کردنیان ڕەزامەندی پەروەردگاریان نیە.

مەسەلەکە تەنها کردەوەی چاک نیە هەمووومان لەسەر فیترەتی کردنی زۆرێک لە کاری چاکە دروسـت کراوین، بەڵکو بابەتەکە لەسـەر ئەوەیە بۆچی کردەوەی چاکە دەکەیت وبۆ ڕەزامەندی کێ دەیکەیت؟ وئایا بـــۆ بەرژەوەندی تاکە کەسی خۆت دەیکەیت یان بۆ ڕیا دەیکەیت یان بۆ ڕەزامەندی جگە لە الله دەیکەیت؟

هەموو ئەمانە لەپێناو خوای گەورە نین بۆیە پاداشت نادرێتەوە لەسەر کردنی ئەم کارە چاکانە لەلایەن خوای گەورە لە قیامەتدا.

٢٩- ئەگەر ئیسلام ئاینی هەق وڕاستی بێت بۆچی گومان هەیە سەبارەت بە ئیسلام؟

و: گـــومان -شـوبهە- بابەتێکە کە مسـوڵمان لەناو ئایندا لێی تێ ناگات، ولێی تێکەڵ بووە وناڕوونە لەلای هەتاوەکو سەبارەتی وەڵامێکی دەست دەکەوێت.

وخوای گەورە -سبحانە وتعالی- ویستی وابووە کە هەندێک مەسەلەی ناڕوون هەبێت لە هەنـدێـک لە لقەکـانی بـابەتە ئـاینیەکـان، بۆئەوەی شـــوێنکەوتووانی پوچەڵ و نـاڕاســـتـیـیەکـان بەهـۆیـانەوە دوور بـکەونەوە لە گـوێـڕایەڵـی پەروەردگـاریـان. خوای گـەورە -عز وجل- دەفەرموێت:

﴿هُوَ الَّذِي أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَـابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَـــابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّـــهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ واتە: ﴿ئەو خوایە زاتێکە کە قورئانی بۆ ســـەر تۆ (ئەی پێغەمبەر -صـــلی اللە علیە وســـلم-) ناردە خوارەوە، بەشـــێک لە ئایەتەکانی دامەزراو و پایەدارو ڕوون و ئاشـــکران، ئەوانە بنچینەو بناغەی قورئانەکەن و هەندێکی تریشـــی واتای جۆراوجۆر هەڵدەگرن و بە ئاسـانی واتای مەبەسـت بەدی ناکرێت، جا ئەوانەی کە لە دڵیاندا لاری و لادان هەیە، حەز لە حەق و ڕاســتی ناکەن، ئەوانە شــوێنی ئەو ئایەتانە دەکەون کە مانای جۆراو جۆر و فراوانیان هەیە، بۆ ئەوەی فیتنە و ئاشـــوب و ناکۆکی و دووبەرەکی دروســـت بکەن، یان بۆ ئەوەی لێکدانەوەی هەڵەی بۆ هەڵبەســـتن، لە حاڵێکدا کە لێکدانەوەی ئەو جۆرە ئایەتانە خوا خۆی بە تەواوی دەیزانێت، جا ئەو کەســـانەی کەلە زانســـتدا ڕۆچوون دەڵێن: ئێمە باوەڕی دامەزراومان بەهەر هەموو (ئەو ئایەتانە)هەیە کە لەلایەن پەروەردگارمانەوەیە و فەرمایشـتی ئەوە، (لەڕاسـتیدا) بێجگە لە خاوەن بیر و ژیرەکان یاداوەری وەرناگرن و بیرناکەنەوە (لەم قورئانە)﴾[آل عمران: ٧].

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَـابَهَ مِنْهُ * جا ئەوانەی کە لە دڵیاندا لاری و لادان هەیە، حەز لـــــە حەق و ڕاسـتی ناکەن، ئەوانە شـوێنی ئەو ئایەتانە دەکەون کە مانای جۆراو جۆر و فراوانیان هەیە﴾ : ئەوەی لادان لەدڵی هەیە شـــوێنی گومانەکان دەکەوێــت بەمەبەستی هەڵگیرساندنی فیتنە وناکۆکی و بەمەبەستی دوورخستنەوەی خەڵکی لە خوای گەورە وئاینەکەی.

خوای گەورە بەحیکمەتی خۆی ویســـتی وابوو کە ئیمان وکوفر هەبێت، ﴿فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ﴾ واتە: ﴿جا هەتانە بێ باوەڕەو هەتانە باوەڕدار﴾ [التغابن: ٢].

ئەوانەی حەزیان لە کوفرە پەیوەست دەبن بەو گومانانە وخۆیانی پێوە سەرقاڵ دەکەن ودوور دەکەونەوە لە ئاین ونوێژ وئیمانەکەیان.

بەڵام ئیماندار شـــوێنی بەڵگەی جێگیر دەکەوێت کە (أُمُّ الْكِتَابِ:بنچینە وبناغەت)ن سەبارەت بە دروستێتی ئاین و پەیامەکە، وئەگەر پرسیاری سەبارەت بە شتێک هەبێت کە لێی تێناگات؛ پرسـیار سـەبارەتی دەکات، بەڵام ئەو شـتانەی لێی تێناگات سـەرقاڵی ناکات لە ئاین ونوێژەکەی.

تەنها ئەوانەی کە نەخۆشـی لەدڵیاندا هەیە ئەم گومانانە سـەرقاڵیان دەکات ودووریان دەخاتەوە لە ئاینەکەیان، ﴿وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّـــــهُ بِهَـٰــــذَا مَثَلًا كَذَٰلِكَ يُضِـلُّ اللَّـــــهُ مَن يَشَـاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَـاءُ﴾ واتە: ﴿با ئەوانەی دڵ و دەروونیان نەخۆشـــە لە دووڕووەکان و بێ باوەڕان هەر بۆ خۆیان قســـە بکەن و بڵێن: نیازی خوا چی یە بەم ژمارەیە؟ بەو شـێوەیە باسـکرا خوا هەر کەسـێکی بوێت گومڕای دەکات، هەر کەسێکیشی بوێت ڕێنموویی دەکات﴾ [المدثر: ٣١].

ولە حیکمەتی بوونی گومـانەکـان ئەوەیە کە ئەم گومـانـانە بەهۆیـانەوە زانـایـان دەناســـرێنەوە لەئاینی خودا، دەبینیت زانا وەڵامی گومانەکان دەزانێت وبەمە جیاوازی ئەو دەردەکەوێـت بەبەراورد لەگەڵ خەڵکی ئـاســـایی کە قوڵ نەبووەتەوە لە ئـاین ونەیخوێندووە، بۆیە خوای گەورە پلەی ئەوانە بەرز دەکاتەوە کە زانستیان هەیە.

هەق وڕاسـتی ڕوون وئاشـکرایە، بەڵام دەبێت شـتی گوماناوی وناڕوون هەبێت چونکە بەهۆیەوە جیاوازی وبژاردن دێتە دی.

ڕێبازی خوای گەورە لە خوڵقێنراوەکانی بریتیە لە تەکلیف (ئەرک پێ سـپاردن)، وڕێبازی تەکلیف هەندێک حیکمەتی لەپشـــتەوەیە، وبراوە ئەو کەســـەیە کە ئەوەی دەیزانێت دەیکاتە بەڵگە لەسەر ئەوەی شاراوە و وردە، ودۆڕاو ئەو کەسەیە ئەو شتەی سەبارەتی نـازانێـت کردوویەتی بە پەردەیەک وڕێگر دەبێـت لە بەڵگە هێنـانەوە بەو شـــتـانەی سەبارەتی دەزانێت.

٣٠- بۆچی خوای گەورە شەڕ وخراپەی دروستکردووە؟ یان بەمانایەکی تر : چۆن مسوڵمان وەڵامی (دژبێژی-پارادۆکس)ی شەڕ وخراپە بداتەوە؟

و: فیتنەی شەڕ وخراپە ؛ لەوەیە گەورەترین هۆکاری ئیلحاد بێت لەمێژوودا.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّـــهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ واته: ﴿هەندێك له خەڵکی هەیە تـــەنها له یەك حاڵەتدا خواپەرستی دەکات (ئەویش ئەو حاڵەتەیە کە دنیا بەدڵی ئەو بێت)، ئەگەر تووشـــی خێرو خۆشـــی بوو دڵی پێی خۆشـــە، خۆ ئەگەر تووشی تاقیکردنەوەیەك هات، سواری سەری خۆی دەبێت و هەڵدەگەڕێتەوە، ئا بەو حاڵەتەی دنیا و قـــیامەت له دەست خۆی دەدات و زەرەرمەندی هەردوو لایە و هەر ئەوەشە خەسارەتمەند و زەرەرمەندی ڕوون و ئاشکرا﴾[الحج: ١١]

کەسی وا هەیە کوفر دەکات بە خوای گەورە بەهۆی فیتنە یان بەڵا یان کارەساتێک کە تووشی بووە.

ولێرەدا مولحید لەوەیە پرسیار بکات: بۆچی شەڕ وخراپە هەیە له بنچینەدا؟

وەڵامەکە بەسـادەیی: چونکە ئێمە موکەلەفین -جێبەجێکردنی ئەرکە شـەرعیەکانمان لەسەرە-.

ئێمە لەم ژیانەدا له تاقیکردنەوەداین.

خوای گەورە -سبحانە وتعالی- دەفەرموێت:

﴿وَنَبْلُوكُم بِالشَّـــرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ واته: ﴿بێگومان ئێمە ئێوە تاقی دەکەینەوە بەشـــەڕ و ناخۆشی و بەڵاو بەخێرو خۆشی و دارایی و توانایی﴾ [الأنبياء: ٣٥].

خێر وشەڕ هەیە چونکە تۆ موکەلەفیت، وتەکلیف مەبەستە له بوونت.

وپەروەردگار دەفەرموێت:

﴿الَّـــذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ﴾ واته: ﴿هەر ئـەو خۆی مردن و ژیانی بـەدیهێناوە، تـا تـاقیتـان بکـاتـەوە، کێتـان کردەوەی چاکترو پەسـەندترە، هەر ئەویش زاتێکی باڵادەسـتە بەسـەر بێ باوەڕاندا، وە لێخۆشـبووە له ئیمانداران﴾ [الملك: ٢]

بوونی شـــەڕ وخراپە وبەڵا وفیتنەکان، لە خودی خۆیدا گەورەترین بەڵگەیە لەســـەر دروستێتی بابەتی ئاین وهەڵەیی ئیلحاد.

ئەگەر نەوەی جیهانی ماددی بین ئەوا ناتوانین لە خێر وشەڕ تێبگەین.

ئەگەر گەردوون هەمووی بێ مانا بوایە ئەوا تێنەدەگەیشتین لەوەی بێ مانایە،[٣٢]چونکە بەپێی تێڕوانینی ئیلحادی ئێمە بەپێی فەرمانی ماددی توند هەڵســـوکەوت دەکەین، ویاساکانی سروشت بەسەرماندا جێبەجێ دەبێت، وبۆیە لەم چوارچێوەیەدا لە مانای شەڕ تێناگەین ومانای شەڕ نازانین چیە.

ئایا ئاڵۆزترین ئاژەڵ دەزانێت دژبێژی شەڕ مانای چیە؟

تێگەیشـــتن لە مانای شـــەڕ ئەوەیە کە ئێمە نەوەی ئەم جیهانە نین، وئێمە لە شـــەڕ تێدەگەین لە بنەمای ترەوە جگە لە بنەما مادیە داروینیە بونگەراییەکان.

ئێمە شوێنکەوتووی بنەما ئاسمانیەکانین، نەک شوێنکەوتەی شێوازی ئیلحادی ماددی زەوی بین، وئەمە تاکە ڕاڤەیە بۆ تێگەیشتن لە شەڕ وخراپە.

ئەگەر ئێمە موکەلەف بین کەواتە ســـروشـــتیە فیتنە وتاقیکردنەوە وبەڵا هەبێت ؛ وسروشتیە کە لە شەڕ تێبگەین.

شـــەڕ وخراپە وهەندێک ئازار وتوانای کردنی تاوان ئەمە داواکراوی ســـروشـــتی وسەرەنجامی سەرەتاییە بۆ ئازادی خواست -ئیرادە- وتەکلیفی خودایی.

بوونی شەڕ وخراپە وبەڵا وکارەسات وشەهوەت ئەمانە باشترین دەردەهێنن لە ناخی مرۆڤی چاک وخراپترین دەردەهێنن لەناخی مرۆڤی خراپ.

وحاڵی مولحیدەکان سەیرە نکۆڵی لە بوونی خوڵقێنەر دەکەن بەهۆی بوونی شەڕەوە، ئەوان ئەم لێکدانەوەیە دەکەن:

١- ئەگەر باوکێک خێـــرخواز بێت وخێری بۆ کوڕەکەی بوێت، بۆچی دەیەوێت دەرزیەکی ئازاردەری لێبدرێت دژی میکرۆبەکان؟

٢- ئازارێک هەبوو تووشی کوڕەکە بوو لەکاتی دەرزی لێدانەکەدا؟

---

[٣٢] C. S. Lewis

٣- کەواتە باوکەکە بوونی نیە.[٣٣]

ئایا ئەمە شیکردنەوەیەکی ژیربێژیە -مەنتیقیە- ؟

پاشــان ســروشــتیە کە ئێمە ســەبارەت بە هەموو وردەکاریەکی حیکمەتی خودایی نەزانین لە خێر وشەڕدا.

وخوای گەورە هەندێک لە کردەوەکانی خیزری -خضر- باسکردووە لەگەڵ موسا -علیە الســلام-، ئەگەرچیش ئەو کردەوانە قبوڵ نـاکرێن وڕەت دەکرێنەوە بەشــێوەیەکی گشتی، بەڵام خێری زۆریان تێدا بوو، وچیرۆکی موسا وخیزر لە قورئاندا نەهاتووە تەنها وەکو چیرۆک وگێڕانەوە، بەڵکو بۆ تێڕامـان وبیرکردنەوەیە وهەروەها بۆ دەرخســتنی کەمی زانستی مرۆڤە وبڕیاردانی بەپەلەیەتی.

ئەوەی جێی سەرسوڕمانە لە بابەتی شەڕدا ئەوەیە: ئەگەر شەڕ نەبوایە ئەوا لەو شوێنە دەرنەئەچوویت کە تێیدا لەدایک بوویت!

وشــارســتانیەت بوونی نەدەبوو وشــار وکارگە وماڵەکان دروســت نەدەکران وخەڵکی پێویســتیان بەوە نەبوو کە کار بکەن وخەڵکی بیریان نەدەکردەوە لە ڕووبەڕبونەوەی نەخۆشـی یان چارەسـەرکردنی کێشـەکان یان داهێنانی بیرۆکەیەک ببێتە هۆی هێنانی ئاسانکاری بۆ مرۆڤەکان!

وکەس پێویستی بەوە نەبوو لە شوێنی لەدایکبوونیەوە بڕوات بۆ شوێنێکی تر.

چونکە نە شەڕ ونە کێشە ونە نارەحەتی ونە فیتنە ونە خەفەت هەیە بۆئەوەی بەدوای چارەسەرکردنیان بگەڕێت!

بۆچی خۆی تووشی ماندوویێتی وشەونخونی وبیرکردنەوە وکارکردن بکات؟

شەڕ پێویستیەکە کە بوونی هەیە لەم دونیایەدا !

بۆیە بیر بکەرەوە !

وتەقوای خوای گەورە بکە ؛ چونکە تۆ موکەلەفیت.

[٣٣] [کتێبی: أسس غائبة، م. أحمد حسن، مرکز دلائل. بتصرف].

وزۆرێک له خەڵکی کاتێک تووشــی نارەحەتی وفیتنه وشــەڕ دەبن ؛ دەگەڕێنەوە بۆ لای خوای گەورە، ودەبن بە یەکێک لە پیاوچاکان -سبحان الله العظیم وبحمده-.

هەموو قەدەرەکانی خوای گەورە حیکمەت وخێری تێدایە.

دەبێت مســـوڵمان باوەڕی بە هەموو قەدەرەکانی خوای گەورە هەبێت، پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: «ئەگەر هێندەی شاخی ئوحود ئاڵتونت هەبێت وله پێناو خوای گەورە ببیەخشــیت ئەوا خوای گەورە لێتی قبوڵ ناکات هەتاوەکو باوەڕ بە قەدەر دەهێنیت، وبزانیت ئەوەی تووشــت بووە نەدەبوو تووشــت نەبێت، وئەوەی تووشـــت نەبووە نەدەبوو تووشـــت ببێت، وئەوەی لەســـەر جگە لە ئەم -بیروباوەڕە- بمرێت دەچێـته دۆزەخەوە».[٣٤]

قەدەرکانی خوای گەورە لە خێر وشەڕ واجبە لەسەر مسوڵمان پێی ڕازی بێت.

وهەموو قەدەرەکانی خوای گەورە خێرە، ئەگەرچیش هەندێکی وا دیار بێت کە شـــەڕ وخراپە وتەنگـانە وئـازارە لەڕووکەشـــدا، بەڵام لەکۆتـاییـدا خێری گەورە وحیکمەتی خودایی مەزنی تێدایە.

---

[٣٤] [صحيح سنن أبي داود : ٤٦٩٩].

٣١- ئایا ئاین بووە هۆکاری جەنگە ئاینیەکان کە ڕوویدا لەســەر زەوی لەسەردەمێک لە سەردەمەکان؟

وەڵام: مرۆڤایەتی هەزاران ســاڵە لەگەڵ یاســا وشــەریعەتەکانی تەوحید -یەک خوا پەرســتی- ژیاون، و چوار هەزار ســاڵە لەگەڵ ســێ شــەریعەتە ئیبراهیمیە گەورەکان دەژین، وئایین نوێنەری هەڕەشەیەکی ڕاستەوخۆ نەبووە لەسەر ڕەگەزی مرۆڤ، بەڵکو بەها ڕەوشــتەییە باڵاکانی پێشــکەش بە مرۆڤایەتی کردووە کە باوەڕدار و بێدین لەســەری کۆکن، وشــارســتانیەتی ڕەســەنی دامەزراندووە، بەڵکو جەخت دەکەینەوە لەســەر ئەوەی هەموو چاکەیەک کە لەســەر زەوی هەیە بەهۆی کـاریگەری ئەو پێغەمبەرانەیە کە نێردراون بۆ گەلەکان !

ئایین دادگاکانی لە هەزاران دۆسیە ڕزگار کردووە، ولە سەرووی هەمووشیانەوە ئایین بناغەی زانســت و ڕەفتار و بەهاکانی داناوە بەمەبەســتی بوونی مرۆڤ ! ئەو وڵاتانەی یاســا وشــەریعەتە تەوحیدیەکانیان لە باوەش گرتووە ؛ هێشــتا هەمەچەشــنی کلتوورییان هەیە کە نەیارەکانیان هێشــتەوە و بنمیچی پاراســتنی بۆیان دابینکرد لەچوارچێوەی یــاسا وشەریعەتەکانی ئاینە تەوحیدیەکە، کەچی لە لایەکی ترەوە تەنها لەمـاوەی یەک ســەدەدا کـاتێـك هەنـدێـک وڵات نزیکبوونەوە لە ئیلحـاد ؛ هەموو مرۆڤایەتی لە لێواری تیـاچوون بوو لەم سەدەیەدا ! پاشان ئەو مولحیدانە دێن وباسی مەترسی ئاین دەکەن لەسەر مرۆڤایەتی !

مێژووی مرۆڤایەتی هەرگیز هیچ مەنهەنجێکی نەدیووە وەکو ئیلحاد مەترسیدار بێت، کۆمەڵکوژییەکانی گولاگ لە یەکێتی سۆڤیەتی پێشوو لەسەر دەستی لینینی مولحید بوو، وقڕکردنی کەمینە نەتەوەییەکان لە ئەڵمانیای نازی، و لەناوبردنی چارەکێک لە دانیشــتوانی کەمبۆدیا لەلایەن مولحید پۆل پۆت بوو، کوشــتنی ٥٢ ملیۆن چینی لە شۆڕشی ڕۆشنبیری گەورەدا لەسەر دەستی مولحید ماو زیدۆنگ بوو، وسەرهەڵدانی کۆمەڵەی میلیشــیا مولحیدەکان لە ئەوروپا کە بە فەرمی ٤٢ هەزار دامەزراوەی ئایینی -کڵێسا ومزگەوت- یان داخســت، ودەیان هەزار کەســی دینداریان کوشــت، هەموو ئەمانە سەرئەنجام و دەرئەنجامە سروشتیەکانی سەرهەڵدانی ئیلحاد بوو.[٣٥]

---

٣٥ https://en.wikipedia.org/wiki/League_of_Militant_Atheists

بەڵکو جەنگی جیهـانی یەکەم و دووەم شـــەڕی مولحیـدەکـان بوو، کە بەتێڕوانینە ئیلحادیەکان بڕیاریان دەدا لەســـەر ڕەگەزی مرۆڤایەتی و بە بیرۆکەکانی هەوڵدان بۆ پـاکتـاوی ڕەگەزی بەڕێوەدەبرا، دەرئەنجـامەکەی قڕکردنی نزیکەی ٥٪ی دانیشـــتوانی جیهان بوو، جەنگە جیهانیەکان بوونە هۆی ئەوەی سەرکەوتوو و دۆڕاو سی ساڵ بەرەو پـاشـــەوە بـگەڕێـنەوە -بەهـۆی وێـرانـبوونـی ژێـرخـانـی وڵات ودامەزراوەکـانـیـان-، وفەیلەســوفەکان شــوێنێکی میزکردنیان دانا لەناوەڕاســتی پاریس وەک ئاماژەیەک بۆ کۆتاییهاتنی شــارســتانیەت، شــەڕە ئیلحادیەکانن هێندە جبەخانەی چەکی ئەتۆمیان هێشـــتەوە کە بەســـە بۆ قڕکردنی تەواوی ڕەگەزی مرۆڤ چەندەها جار، لەڕاســـتیدا خوێندنەوەیەکی ســـادە بۆ جەنگەکانی ســـەدەی بیســـتەم ئەوەمان بۆ دەردەخات کە ئیلحـاد هۆکـارە بۆ نـاڕەحەتی و وێرانی وقـات وقڕی ولەنـاوبردنی ڕەگەزی مرۆڤـایەتی، ئیلحـاد لەدوای خۆی ئەوەی بەجێهێشـــــت کە لەنـاوچوونی ڕەگەزی مرۆڤ لە هەر جەنـگـێـکـی داهـاتـوودا ئەگەرێـکـی دامەزراوە، وئەمە بەرهەمـی چـاوەڕوانـکـراوە لە ئیلحادەوە.

٣٢- بۆچی مسوڵمانان دواکەوتن سەرەڕای ئەوەی ئاینەکەیان تەوحیدیە لەکاتێکدا ڕۆژئاوا زۆر پێشکەوتووە؟

و: ئەمە پرسیاری شارستانیەتە!

چەندێک پێغەمبەران ناڵاندیان لە ڕووبەڕبونەوەی ئەم پرسیارە.

وچەندێک لە شوێنکەوتووان وازیان لە ڕێبازی ڕاست هێنا بەهۆی ئەم بابەتەوە.

پرسیاری شارستانیەت بنچینەی کوفری ئومەتەکانە بەدرێژایی مێژوو.

خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا﴾ واتە: ﴿کاتێک ئایەتەکانی ئێمە بەسەر بێ باوەڕاندا بە ڕوون و ئاشکرا بخوێنرێتەوە، ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون بەوانە دەڵێن کە باوەڕیان هێناوە: باشە کام لەو دوو دەستەیە، جێگەو ڕێگەی خۆش و ژیانی پڕ عەیش و نۆشی بۆ لواوە!! (نەفامان پێوەریان ژیانی دنیای تەمەن کۆتایە)﴾ [مريم: ٧٣].

ئەگەر ئەو ئایەتانە بخوێندرێتەوە کە بەڵگەن لەسەر دروستێتی ئاین، کافرەکان پێشکەوتنی وڵاتە کافرەکان وەکو بەڵگە دەهێننەوە،

﴿أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا * کام لەو دوو دەستەیە، جێگەو ڕێگەی خۆش و ژیانی پڕ عەیش و نۆشی بۆ لواوە!! (نەفامان پێوەریان ژیانی دنیای تەمەن کۆتایە)﴾.

توێژەر ئیبراهیم سەکران -خوای گەورە بیپارێزێت- دەڵێت: (ئەمە یاسایەکی مێژووییە وڕێبازێکی گەردوونی دووبارەیە کە سەرسوڕمان پێی کۆتا نایەت ئەگەر کەسێک تێڕامان بکات بۆ مێژووە درێژەکەی، زۆرینەی ئەوانەی کە پەیامی پێغەمبەرایەتیان پێبووە لەلایەن خوای گەورەوە هەتاوەکو بانگەوازی ئیسلامی لەم سەردەمەدا بەردەوام ڕووبەڕووی (هێزی ماددی) بوونەتەوە کە بەسەریاندا سەرکەوتووە وخەڵکی تووشی فیتنە کردووە لە شوێنکەوتنی ئەو وەحیەی هێناویانە.

وسەیری ئەزموونی پێغەمبەران بکە، نزیک لەوەیە هەمووی چیرۆکێکی قسەکەر بێت بۆ گێڕانەوەی ڕووبەڕووبونەوە لەنێوان بانگەوازی -وەحی خودایی- و فیتنەی -هێزی ماددی-، وەدەبینیت خەڵکی تووشبوون بە فیتنە وهەڵخەڵەتاندن بە هێزی ماددی،

ودڵیـانی گرتووە ودووریـانی خســتووەتەوە لە ملکەچی وتەســلیم بوون بە وەحی، دەبینیت ئەوانەی بـانگەوازی دەکەن بۆ ئـاین دەنـاڵێنن بەدەســـت هەردوویـان لە تووشـــبونی خەڵکی بە فیتنە وهەڵخەتاندنی دیمەنە مادديەکان، پێغەمبەر نوح -علیە السلام- گەلەکەی پێیان ووت بەڕاشکاوی ماددیانە:

﴿وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا﴾ واتە: ﴿ئێمە تۆ تەنها وەك یەكێك لە خۆمان دەبینین و نـابینین ئـەوانـەی شــوێنی تۆ کـەوتوون جگـە لـەوانـەی کـە هـەژارو داماوەکانمانن﴾ [هود: ٢٧].

کاتێک پێغەمبەر موســا -علیە الســلام- دەرکەوت زنجیرەی ســەرکێشــی ولووتبەرزی وســـنوور تـێـپەڕانـدنـی هـێـزی مـاددی دووبـارە بـوویەوە بەرامـبەر وەحـی. ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَن سَبِيلِكَ﴾ واتە: ﴿(جا کاتێک ســتەمی فیرعەون لە ســنوور دەرچوو) موســا نزای کردوو وتی: پەروەردگارا، بەڕاسـتی تۆ لە ژیانی دنیادا ناز و نیعمـــەت و ماڵ و حاڵ و جێگە و ڕێگەی خۆش و ڕازاوەت بەخشــیووە بەفیرعەون و دارودەســتەکەی، پەروەردگارا، ئەو شتانە بووەتە هۆی ئەوەی کە (خەڵکی) لە ڕێبازو بەرنامەی تۆ وێڵ و گومڕابن﴾ [یونس: ٨٨].

حاڵەتەکە نوێ نەبوو ســەبارەت بە پێغەمبەرمان موحەمەد -صـلی الله علیە وسـلم- ئەوانەی نکۆڵییان لە وەحی وپێغەمبەرایەتیەکەی دەکرد کـە هێناویەتی، لاوازی ماددی ئەویان وەکو بیانوو دەهێنایەوە بۆ ڕەتکردنەوەی،

﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَـٰذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾ واتە: ﴿هەروەها بیانوویان گرت وتیان: ئەوە بۆ ئەم قورئانە دانەبەزێنرا بۆ سـەر پیاوێکی گەورە لە پیاوە گەورەکانی دوو شارەکە؟! (مەبەستیان مەککە و طائف بووە)﴾ [الزخرف: ٣١]).

کۆتایی قسەکانی ئیبراهیم سەکران.

مرۆڤەکان لە هەموو ســەردەمەکان و بەدرێژایی مێژووی پێغەمبەرایەتی تووشــی بەڵا وفیتنەیەک نەبوون وەک تووشـــبوون بە فیتنە وهەڵخـــــەڵەتاندنی هێزی مـاددی کافرەکان.

ئەگەرچیش لەبنچینەدا هیچ پەیوەندیەک نیە لەنێوان پێشکەوتن وهەق.

پێشـکەوتنی ماددی ودواکەوتن هیچ پەیوەندیەکی نیە بەئەوانەی هەق یان پوچەڵیان پێیە.

مەرج نیە بۆئەوەی مرۆڤ کەســێک چاک بێت دەبێت لەڕوانگەی شـــارســـتانیەتەوە پێشکەوتوو بێت.

لەوەیە کەسێک دەستگرتوو بێت بە ڕێنماییەکانی ئیسلام بەڵام کەسێکی سادە وهەژار بێت، وبە پێچەوانەیشەوە.

چەندەها ئومەت هەن کە لەڕوانگەی شـارسـتانیەتەوە پێشـکەوتوون بەڵام دوورترین کەسن لەشەریعەتی خوای گەورە وئاین و وەحیەکەی،

﴿أَوَلَمْ يَسِـــيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَـــدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا﴾ واتە: ﴿ئایا بەســـەر زەویدا نەگەڕاون، تا تەماشـــا بکەن و ســـەرنج بدەن چیمان بەســـەر ئەو نەتەوانەی پێش ئەماندا هێناوە، لەمان زۆر بەهێزترو بە دەســـەڵات تر بوون، زەویان ژێرەو ژوور دەکرد (واتە دەیان کێڵا بۆ کشتوکاڵ و کانزایان لێ دەردەهێنا)و ئاوەدانیان کردبووەوە زیاتر لەمان﴾ [الروم: ٩].

پێشکەوتنی ماددی ودەوڵەمەندی سامان پێوەر نین بۆ ئاماژەکردن بۆ شوێنکەوتووانی هەق وڕاستی،

﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُـــلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِندَهُم مِّنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْـتَهْزِئُونَ﴾ واتە: ﴿جاکاتێک کە پێغەمبەرەکانیان بەبەڵگە و نیشـانەی تەواوەوە بۆیان ڕەوانە کرا، لە جیاتی ئەوەی باوەڕیان پێ بهێنن خۆیان دڵخۆش کرد بەو ڕادە کەمەی کە لە زانست و زانیاری هەیانبوو سەرئـەنجام هەڕەشەی خوا لەسەرزاری پێغەمبەراندا یـەخـەی پێگرتن و ئـەوەی کـە ئـەوان گـاڵتـەیـان پێـدەکرد دەســـتـەو یـەخـەیـان بوو، وفەوتاندنی﴾ [غافر: ٨٣]

پێشکەوتنی ماددی لە خودی خۆیدا جێی ستایش نیە وهەروەها جێی سەرزەنشتیش نیە، بەڵکو ســـتـایش دەکرێت هێنـدەی پەســـەندکردنی لەلایەن وەحی خوداییەوە، وهێندەی پەیڕەوکردنی ئاین تێیدا، وهێندەی ســـوود وەرگرتن لێی لە ئایندا، وهێندەی بەکاریدەهێنیت لە ســـوود گەیاندن بە خەڵکی وچاککردنی حاڵ وکاروبار وگوزەرانیان لەپێناو خوای گەورە.

ئەمە پێشکەوتنی داواکراوە.

پێوەری هەقیقی چاکترین لەنێوان مرۆڤەکـان لەپێشـــکەوتنی مـاددیـان نیە بەڵکو چاکترین مرۆڤەکـان ئەوانەن کە تەقوادارن وکردەوەی چـاک دەکەن، وپێشـــکەوتنی ماددی وەکو ئامرازێک بەکاردێت نەک وەکو مەبەســـتێک، وەکو ئامرازێک بەکاردێت بۆ خزمەت وسوود گەیاندن بە خەڵکی لەپێناو خوای گەورە.

بۆیە دەبێـــــتە پێشـــکەوتنێکی ماددی کە پەســـەندکراوە لەلایەن وەحی خوداییەوە وئەمیش تاکە پێشکەوتنە کە قبوڵکراوە.

ئەمە جێنشـین بوونی ڕاسـتەقینەیە لەسـەر زەوی: جێنشـین بوون بۆ بەندایەتی الله، وجێنشین بوون بۆ پاککردنەوەی ئیمانی بۆ هەموو لایەنەکانی ژیان،

﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّـــلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَلِلَّـــهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ واتە: ﴿ئەوانەی کە ئەگەر پایەدارمان کردن لە زەویدا نوێژ و دروشـــمەکانی بەچاکی ڕادەگرن، زەکاتیش بەتەواوی دەدەن، فەرمان بەچاکە دەکەن، قـەدەغـە لـە خراپـە دەکـەن، ســـەرئـەنجـامی هـەموو کـارێکیش هـەر بۆ لای خوا دەگـەڕێتەوە﴾ [الحج: ٤١]

وبزانە ئەگەر مســـوڵمـان ئەو کـارە بکـات کە لەســـەریەتی ئەوا خوای گەورە هەموو هۆکارەکانی خێر وئاسـوودەیی وپێشـکەوتنی پێدەبەخشـێت لەدونیادا، ورزگاری دەبێت وپلەی بەرز دەبێتەوە لە قیامەتدا،

﴿وَعَدَ اللَّـــهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا﴾ واتە: ﴿خوا بەڵێنی دڵنیابەخش و تەواوی داوە بەوانەی باوەڕیان هێناوە لە ئێوەو کارو کردەوە چاکەکانیان ئەنجامداوە بە ڕاستی لە ئایندەیەکی نزیکدا جێنشـین و پایەداریان دەکات لە وڵاتدا هەروەك چۆن ئیمانداارانی پێش ئەمانی جێنشین کردووەو ئەو دین و ئاینەیان بۆ دەچەسپێنێت خوا خۆی پێی ڕازیە، هەروەها ترس و بیمیـان بۆ دەگۆڕێت بـە ئـارامی و هێمنی، ئـەو کـاتـە ئیتر بـە تـەواوی هـەر من دەپەرســـتن و هەرگیز هیچ جۆرە هاوەڵ و شـــەریکێکم بۆ بڕیار نادەن، ئەوســـا ئەوەی

دوای ئەو پایەداریە بێباوەڕ بێت، ئا ئەو جۆرە کەســانە تاوانبارو لە ســنوور دەرچوون﴾ [النور: ٥٥]

وکاتێک مسوڵمانان ئاینەکەیان پەیڕەو کرد ؛ پێشەوا بوون لە ئاین ودونیادا.

لەسـەر دەسـتی ئەوان ئیسـلام شـارسـتانیەتێکی پێشـکەش کرد بەدرێژایی ١٢٠٠ سـاڵ بەردەوام بوون وئەمیش درێژترین شـارسـتانیەتە کە بەردەوام بوو بەبێ وەسـتان یان پچڕان لەم ماوەیەدا.

بەهۆی ئیسلامەوە شارستانیەتی ئیسلامی هاتەدی.

وتەنها ئەم ئاینە شارستانیەتی دامەزراندووە.

ئاینەکانی تر شارستانیەتەکان باوەشیان بۆ کردەوە.

شارستانیەتی ڕۆژئاوایی مەسیحیەتی لەخۆگرت، وشارستانیەتی هیندی هیندۆسیەتی لەخۆگرت.

تاکە ئاین کە شارستانیەتی دامەزراند: ئاینی ئیسلامە.

کاتێک مسـولْمانان زانیان چی شـتێکیان لەسـەرە بۆئەوەی پابەندی بن لە ئاینەکەیان ؛ ئەو کات بوون بە پێشەوای جیهان لەڕوانگەی ماددی وڕۆحیەوە.

وکاتێک ئیسلام چووە نێو قوستەنتینیە لەساڵی ١٤٥٣ ز، سەدە تاریکەکانی ناوەڕاست لەئەوروپا کۆتایی هات.

مێژووی کۆتایی هاتنی ســەدە تاریکەکان ســاڵی ١٤٥٣ بوو، هەمان ســاڵە کە تێیدا ئیسلام چووە نێو ئەوروپا.

هەر کە ئیسلام چووە نێو ئەوروپا نور وڕۆشنایی زانست تێیدا درەوشایەوە.

ولە کتێبخانەی کۆنگرێس لە بنمچی هۆڵی ســەرەکی چەند بازنەیەک نەخشـێنراون کە ئاماژەن بۆ سەرچاوەکانی پێشکەوتنی شارستانیەتی ڕۆژئاوایی، وئیسلام تاکە ئاینە کە لەو حەوت بازنەیەدا ناوی هێنراوە.

ئیسلام تاکە ئاینە کە ناوی هێنراوە، لەباسکردنی سەرچاوەکانی زانستە سروشتیەکان.

ئیسلام:فیزیا ISLAM: PHYSICS

بازنـــەكانی تر ناوی وڵاتەكانی تێدایه و ئەوەی پێشـكەشـیان كردووە له پێشـكەوتنی ئەدەبی و هونەری و زمانەوانی!

ئیسـلام زانسـتی پێشـكەش كردووە، و بەدرێژایی ٧٠٠ سـاڵ زمانی نێودەوڵەتی بۆ زانستەكان ؛ زمانی عەرەبی بووە.[٣٦]

ئەگەر موسڵمانان چاك بن لەدینداریدا ئەوا ژیانی دونیایشیان چاك دەبێت.

٣٣- بەرهەمەكانی پەرستنی الله -سبحانه وتعالى- چین؟

مرۆڤ به فیترەتی خۆی نـاناسێت ورۆحی ئارام نابێت وناڕەحەتی دڵی لاناچێت مەگەر به پەرستنی الله نەبێت،

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّـهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّـهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ واته: ﴿ئەوانەی باوەڕیان هیناوەو دڵ و دەروونیان ئارام دەبێت به قورئان و پەیامەكەی خوای پەروەردگار، ئاگاداربن دڵەكان: هەر به قورئان و یادی خواو (پاپەندبوون به ئاینەكەیەوە خۆش دەبن و دەحەوێنەوە﴾ [الرعد: ٢٨]

پەرستن دەبێتە هۆی ئارامی سینه ودڵ،

﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ * سوێند به خوا ئێمه چاك دەزانین كه بەڕاستی دڵی تۆ تەنگ دەبێت بەو گوفتارە نابەجێیەی كه خوانەناسان دەیڵێن (٩٧) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُن مِّنَ السَّاجِدِينَ * (جا له هەموو كاتێكدا، به تایبەت له كاتی دڵ تەنگیدا) تەسبیحات و سوپاس و ستایشی پەروەردگارت بكەو له ڕیزی سوژدە بەراندابه (٩٨) وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ * بەردەوامیش پەروەردگارت بپەرستە هەتا مردن یەخەت پێدەگرێت (ئەو كاتە ئیتر بەیەك جاریی ڕزگارت دەبێت له هەموو ناخۆشیەكان) (٩٩)﴾[الحجر].

پەروەردگارت بپەرستە؛ بۆئەوەی دڵ وسینەت ئارام بێت.

[٣٦] https://www.telegraph.co.uk/news/science/science-news/3323462/Science-Islams-forgotten-geniuses.html

بۆیە دوو ڕکات بە خشـوع و بیرکردنەوە کاریگەریان هەیە لەسـەر نەفسـی مرۆڤ کە چەندەها کاتژمێر دانیشتن بۆ ئارامی دەروونی ئەم کاریگەریەی نابێت.

پەرسـتن هۆکارە بۆ ئارامی دەروونی مرۆڤ، و هەموو یەکێک کە دوورە لە یادی الله ؛ دڵ وسینەی تەنگ وناڕەحەتە، دەبینیت بەردەوام هەڵپەیەتی بۆ دونیا نە تێر دەبێت و نە ئارام دەبێتەوە،

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ﴾ واتە: ﴿ئەوەیش ڕوو وەربگێرێت لە بەرنامە و یادی من و پشـتی تێ بکات، بێگومان بۆ ئەو جۆرە کەسانە ژیانێکی ترش و تاڵ و ناخۆش پێش دێت، لە ڕۆژی قیامەتیشدا بەکوێری حەشری دەکەین..﴾ [طه].

هەرچەندە مرۆڤ ڕزقی فراوان بێت بەبێ باوەڕ دڵ وسینەی تەنگ ونائارام دەبێت، ولە کێبڕکێیەکی تونددایە کە کۆتایی نایـەت بەرامبەر نەزانراو بۆیە بەردەوام شـڵەژاو ونائارامە.

پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- دەفەرموێت: (هەرکەسێک سەرقاڵی تەنها دونیا بێت؛ ئەوا خوای گەورە تووشی سەرلێشێواوی دەکات لەکاروبارەکانی، وهەژاری دەخاتە نێو چاوانیەوە، وهێندە لەدونیای دەستدەکەوێت کە بۆی نووسراوە، وئەوەی قیامەت نیەتی بێت ؛ ئەوا خوای گەورە کاروباری دامەرزاو دەکات، ودەوڵەمەندی دەخاتە نێو دڵیەوە، ودنیا بە ملکەچی بۆی دێت).[٣٧]

پەرستن وا لە مسوڵمان دەکات کە ملکەچی دونیا نەبێت، وئازاد دەبێت.

وبۆیە ئەو مسوڵمانەی کە خوای گەورە دەپەرستێت بەهەق وڕاستی ئەوە مرۆڤێکە کە لە مانای ژیان تێگەیشتووە، ولە بەهای ژیان تێگەیشتووە، وتێگەیشتووە مەبەستی بوونی چیە لەم جیهانەدا، وتێدەگات ئەو لەم ژیانەدایە بۆئەوەی تاقی بکرێتەوە وپەروەردگاری بپەرستێت بەهەق وڕاستی نەک بۆئەوەی لە دڵەڕاوکێ وشڵەژان بژێت بێ ئەوەی هیچ سوودێک هەبێت لەژیانی، خوای گەورە -سبحانە وتعالى- دەفەرموێت:

---

[٣٧] [صحيح سنن الترمذي : ٢٤٦٥].

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ واته: ﴿هەر ئەو خوێ مردن و ژیانی بەدیهێناوه، تا تاقیتان بكاتەوه، كێتان كردەوەی چاكترو پەسەندترە﴾ [الملك: ٢].

٣٤- ئایا ئاماژەكانی تەسلیم وملكەچبوون بۆ الله -سبحانه وتعالى- چیه؟ یان بەشێوازێكی تر :چۆن دەزانیت تۆ تەسلیم وملكەچیت بۆ الله بەشێوەیەكی تەواو وكامڵ؟

و: نیشانەكانی ملكەچی وتەسلیم بوون بۆ خوای گەورە چوارن، ئەوانیش بریتین لە:

یەكەم: بەندایەتی بۆ خوای گەورە لە هەموو بچووك وگەورەیەک لە ژیانتدا، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ بێگومان نوێژ و (بەندایەتی) و قوربانی و ژیان و مردنم هەر بۆ خوای پەروەردگاری هەموو جیهانیانە (١٦٢) لا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ * ئەو زاتە هیچ هاوەڵ و هاوبەش و شەریكێكی نیە و من بەوە فەرمانم پێدراوە و من یەكەم كەسی موسوڵمانانم (١٦٣) ﴾[الأنعام].

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * (ئەی پێغەمبەر ﷺ) بڵێ بێگومان نوێژ و (بەندایەتی) و قوربانی و ژیان و مردنم هەر بۆ خوای پەروەردگاری هەموو جیهانیانە﴾ : هەموو كردەوەیەک بۆ خوای گەورە دەكەم، نوێژ دەكەم بۆ الله، وگوێڕایەڵی دایک وباوكم دەبم لەپێناو خوای گەورە، وفێر دەبم بۆئەوەی سوود بەخەڵكی بگەیەنم لەپێناو خوای گەورە، ودەخەوم بۆئەوەی بەهێز بم لە بەیانی وئەو كردەوانە ئەنجام بدەم كە خوای گەورە فەرمانی پێمكردووه.

ئەمە بەندایەتیە بۆ خوای گەورە لە هەموو كارێكدا، ویەكەم ئاماژە ونیشانەی ملكەچی وتەسلیم بوونە بۆ الله.

نیشانەی دووەم: بۆئەوەی تەسلیم وملكەچی خوای گەورە بیت بەتەواوی وكامڵی ؛ دەبێت شوێنی فەرمانەكانی خوای گەورە بكەویت وپەیڕەویان بكەیت ودوور بكەویتەوە

لەو شـــتانەی خوای گەورە نەهی لێیان کردووە، خوای گەورە -ســبحانە وتعالی- دەفەرموێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّــــهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە، فەرمانبەرداری خواو پێغەمبەرەکەی بن و لە بەرنامەی ئەوزاتە پشت هەڵمەکەن، لەکاتێکدا ئێوە تێدەگەن و دەبیسن﴾ [الأنفال: ٢٠].

وخوای گەورە -عز وجل- دەفەرموێت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّــلْمِ كَافَّةً﴾ واتە: ﴿ئەی ئەوانەی ئیمان و باوەڕتان هێناوە هەر هەمووتان خۆتان بخەنە ژێر ســایەی ئیســلامەوە و بە تەواوی پەیڕەوی بکەن﴾ [البقرة: ٢٠٨].

﴿فِي السِّلْمِ﴾ واتە: بێنە نێو ئاینی ئیسلامەوە.

﴿ فِي السِّلْمِ كَافَّةً : هەر هەمووتان خۆتان بخەنە ژێر سایەی ئیسلامەوە و بە تەواوی پەیڕەوی بکەن﴾ بەمانای ئەوە دێت: پابەندی هەموو فەرمـــــانێک بن کە خوای گەورە فەرمانی پێکردووە ودوور بکەونەوە لە هەموو شـــتێک کە ئەو زاتە مەزنە نەهی لێکردووە.

خوای گەورە فەرمانی کردووە بەشـــتێک ؛ پەیڕەو وجێبەجێی دەکەم، وئەگەر نەهیم لێبکات لەشـتێک ئەوا لێی دوور دەکەومەوە، ئەمە تەواوی تەسلیم وملکەچبوونە بۆ الله -سبحانە وتعالی-.

نیشــانەی سـێیەم: کە ئاماژەیە بۆ ملکەچبوون بۆ الله بریتیە لە حوکم وفەرمانڕەوایی کردن بە شەریعەتەکەی، ڕازین بە شەریعەتەکەی وقبوڵی دەکەین.

شـــەریعەتەکەی خودا هەمووی قبوڵ دەکەین، ونکۆڵی لە هیچ شـــتێکی ناکەین بۆ نمونە نکۆڵی کردن لە سزاکانی شەریعەت، دەبێت ڕازی بین بە شەریعەتی الله، چونکە خوای گەورە دەزانێت چی باشــە بۆ خوڵقێنراوەکانی، ودەزانێت بەهۆی ئەم ســزایانەوە کۆمەڵگا پاک دەبێتەوە،

﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ واتە: ﴿مەگەر خوا نازانێت کێی دروست کردووەو چۆنی دروست کردووە، لەکاتێکدا ئەو زاتە وردکارو بە سۆزو ئاگایە﴾ [الملك: ١٤].

وخوای گەورە -سبحانە وتعالى- دەفەرموێت:

﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴾ واتە: ﴿ئایا ئەوانە حوکم و فەرمانڕەوایی جاهیلیەت و نەفامیان دەوێت و ئەویان لاپەسەندە؟! (ئاخر بۆ بیرناکەنەوە) کێ هەیە بەقەدەر خوا حوکمی جوان و چاک و بەجێ بێت، (بەتایبەت) لای ئەو کەسانەی کە بەوردیی سەرنج دەدەن و ویژدان و هەستی زیندوویان هەیە﴾ [المائدة: ٥٠].

تەنها خوای گەورە دەزانێت چی باشترینە بۆ خەڵکی بۆ دونیا وقیامەتیان.

پەیرەو وجێبەجێکردنی شەریعەتی الله دەبێتە هۆی پاکبوونەوەی خەڵکی ولە هێمنی وئاسایش دەژین.

پیاوێک کە بانگەشەی ئەوەی دەکرد باوەڕی بە الله هەیە وباوەڕی بە ئەوە هەیە کە دابەزیووە بۆ پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- ڕۆیشت بۆ لای کەعبی کوڕی ئەشرەفی جولەکە بۆئەوەی حوکمی بۆ بکات لە مەسەلەیەک، لەجیاتی ئەوەی بچێت بۆ لای پێغەمبەری خودا -صلى الله عليه وسلم- لەترسی ئەوەی نەوەک پێغەمبەر -صلى الله عليه وسلم- حوکمێک بکات کە پێی خۆش نەبێت، بۆیە چوو بۆ لای جولەکەکە ؛ بەڵکو حوکمێکی بۆ بدات پێی خۆش بێت، و لەمبارەیەوە خوای گەورە -سبحانە وتعالى- ئەم ئایەتەی دابەزاند:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ واتە: ﴿ئایا نەتڕوانیووەتە ئەو (دووڕووانەی) لافی ئەوە لێ دەدەن گوایە بەڕاستی باوەڕیان هێناوە بەوەی کە بۆ تۆ ڕەوانەکراوە و بەوەش کە پێش تۆ ڕەوانەکراوە (بۆ پێغەمبەران)! کەچی دەیانەوێت ڕووبکەنە زۆردارو جادووگەرو خوانەناسان تا دادوەریان لە نێواندا بکەن و چارەسەری کێشەکانیان بکەن، لەکاتێکدا بە ڕاستی

فەرمانیان پێدراوە کە باوەڕیان بە (تاغوت) نەبێت، شـــەیتانیش دەیەوێت گومڕایان بکات بەگومڕاییەکی دوورو بێ سنوور﴾ [النساء: ٦٠]

ئەگەر مســـوڵمانێکی ملکچ بیت بۆ خوای گەورە ئەوا دەبێت پابەندی شـــەریعەتەکەی بیت وپەیڕەوی بکەیت، وملکەچ بیت بۆ حوکمی الله ئەگەرچیش پێچەوانەی ئارەزووت بێـت، نەک واز لە شـــەریعەتی الله بهێنیـت وبچیـت بۆ لای جولەکەیەک بۆئەوەی حوکمێکت بۆ بدات لە مەسەلەیەک بۆئەوی ڕازیت بکات.

وخوای گەورە -عز وجل- لەم ئایەتانەدا دەفەرموێت:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّـــهِ﴾ واتە: ﴿هیچ پەیامبەرێکمان نـــەناردوە مەگەر تەنها بۆ ئەوەی گوێڕایەڵی بکرێت بەفەرمانی خوا﴾ [سورة النساء: ٦٤]

خوای گەورە پێغەمبەرانی نەناردووە بۆئەوەی وازیان لێبهێنین وشـــوێنیان نەکەوین وحوکم بە شەریعەتی تر بکەین.

پاشـــان خوای گەورە -عز وجل- کۆتایی دەهێنێت بە وانە وپەند وەرگرتن لەم ڕووداوە وهاوشـــێوەکانی ؛ بەئایەتێک کە گرنگی ملکەچبوون بۆ شـــەریعەتی خوای گەورە ڕوون دەکاتەوە، پەروەردگار -عز وجل- دەفەرموێت:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَـجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِـهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَـيْتَ وَيُسَـلِّمُوا تَسْـلِيمًا﴾ واتە: ﴿نەخێر (وانیە کە خۆیان بە باوەڕدار نیشـــیان دەدەن) ســـوێند بەپەروەردگارت بڕوادار نین هەتاوەکو تۆ نەکەنە دادوەر لە هەر ئاژاوە و دووبەرەکیەکی نێوانیان دا لە پاشـان هەست نەکەن لە دەرونیاندا بەهیچ بێزارییەک لەو بڕیارەی تۆ داوتە و ملکەچ نەبن بەملکەچیەکی تەواو﴾ [النساء: ٦٥].

دەبێت مسوڵمان بەتەواوی ملکەچی شەریعەتی الله بێت، ملکەچبوون بۆ شەریعەتی الله لە نیشانەکانی پەیڕەوکردنی ئاینی ئیسلامە !

نیشـــانەی چوارەم: کە ئاماژەیە بۆ تەســـلیم وملکەچبوون بۆ قەدەرەکانی خوای گەورە، هەموو شـــتێـک خوای گەورە لە قەدەردا نووســـیویەتی بۆیە مســـوڵمـان ملکەچی فەرمانەکانی خوای گەورە دەبێت لە هەموو قەدەرەکانیدا، لە خێر وشەڕدا.

ئەگەر مسوڵمان خێرێک بێـــتە ڕێگای ؛ شوکر وسوپاسی الله دەكات، وئەگەر تووشی زیانێک بێت ؛ ئارام دەگرێت.

ئەگەر خوای گەورە خۆراکی چاک یان ماڵی جوان یان سـەرکەوتن لەخوێندن یان لەش ساغی یان کەسوکاری چاکی پێبەخشیت ؛ ئەوا دەبێت شوکر وسوپاسی خوای گەورە بکەیت.

وئەگەر مسـوڵمان تووشـی زیانێک بێت لە نەخۆشـی یان هەژاری یان بەڵا وکارەسـات یان خەم وخەفەت ؛ دەبێت لەســـەر ئەم زیانە ئارام بگرێت وداوای یارمەتی لە خوای گەورە بکات، ئەمە حاڵی مســـوڵمانە تەســـلیم وملکەچی پەروەردگاریەتی -ســـبحانە وتعالی-.

هەموو شـــتێـک بە قەدەری خوای گەورە -عز وجـل- : لەش ســـاغی ونەخۆشـــی ودەوڵەمەندی وهەژاری وهتد هەموو شـتێـــک بە قەدەر وحیکمەتی خوای گەورەیە، ومســـوڵمـان دەبێـت ڕازی بێـت بە قـــــەدەری خوای گەورە چونکە ئەو لەســـەری نوسیوویەتی.

پەروەردگار -سبحانە وتعالی- دەفەرموێت:

﴿إِنَّا كُلَّ شَـــيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ واتە: ﴿بێگومان ئێمە هەموو شـــتێکمان بەئەندازەو نەخشەی دیاریکراو دروست کردووە﴾ [القمر: ٤٩].

وخوای گەورە دەفەرموێت:

﴿قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّـــــهُ لَنَا﴾ واتە: ﴿(ئەی پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) تۆش بڵێ: هەرگیز لەوە زیاترمان بۆ پێش نایەت جگەلەوەی کە خوا بۆی نوســـیووین (هەرچیش بۆمان پێش دێت هەر خێرە بۆمان)﴾ [التوبة: ٥١].

تەنها ئەوە دێتە ڕێمان کە خوای گەورە لە قەدەردا بۆ ئێمە دایناوە.

وپەروەردگار دەفەرموێـت:

﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّــــــهِ﴾ واتە: ﴿هیچ کەســـێکیش نامرێت مەگەر بەویستی خوا نەبێت﴾ [آل عمران: ١٤٥].

ئەجەلەکان خوای گەورە لەقەدەردا نووسیویەتی.

وهەموو شـــتێـک لەگەردوونـدا ڕوودەدات وهەموو گەردیلەیەک دێـت ودەڕوات لە جیهاندا وهەموو ڕووداوێک، بە زانســـت و ویســـت وقەدەر وحیکمەتی خوای گەورە ڕوودەدات.

پەروەردگارمان -سبحانه وتعالى- دەفەرموێت:

﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَـــيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا﴾ واتە: ﴿هەموو شـــتێکی دروســـتکردووە بە ئەندازە و قەبارە و شـــێوە و تام و بۆن و ڕەنگ و جیاوازی هەمە جۆر... هتد، نەخشـــەی ڕێک و پێکی بۆ هەموو شتێک داناوە (بە شێوەیەک کە پێویستیەکانی ئادەمیزاد دابین بکەن و لە خزمەتیدا بن)﴾ [الفرقان: ٢]، خوای گەورە -ســـبحانه وتعالى- هەموو شـــتێکی خوڵقاندووە ولە قەدەردا نووســـیویەتی، وئەوەی خوای گەورە ویســـتی لەســـەر بێت ؛ ڕوودەدات، وئەوەی ویستی لەسەر نەبێت ؛ ڕوونادات.

من وەکو مسـوڵمانێک داواکراوە لێم کە تەسـلیم وملکەچی هەموو قەدەرەکانی خوای گەورە بم -عز وجل-.

بەم شێوەیە مرۆڤ مسوڵمان دەبێت وملکەچ دەبێـت بۆ اللّٰه.

ولە کۆتاییدا ! چۆن ببم بە مسوڵمان وبێمە نێو ئاینی ئیسلامەوە؟

ئیسلام ئاینی الله یە بۆ هەموو مرۆڤایەتی، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْــلَامُ﴾ واتە: ﴿ئاینی ڕاســت لای خوای گەورە ئیســلامە﴾ [آل عمران].

ئیســلام تاکە ئاینە کە خوای گەورە قبوڵی دەکات و لەلای ئەو زاتە پەســەندە، وهیچ ئاینێکی تر قبوڵ ناکات،

﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْــلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِــرِينَ﴾ واتە: ﴿و هەرکەســێک ئاینێکی تر پەیڕەو بکات جگە لە ئیســلام هەرگیز لێی قبوڵ ناکرێت لە قیامەتیشدا لە دۆڕاوەکان دەبێت﴾ [آل عمران: ٨٥].

بۆیە دەبێت هەموو مرۆڤێک مسوڵمان بوون وئیسلامەتی خۆی ڕابگەیەنێت.

چونکە ئیســلام هۆکاری ڕزگاربوونە لە دۆزەخ وهۆکارە بۆ بەدەســتهێنانی ڕەزامەندی خوای گەورە وبەهەشت.

هاتنە نێو ئیســلام نیعمەتێکە لە گەورەترین نیعمەتەکان، بەڵکو گەورەترین نیعمەتە وگرنگترین شتە لە بووونتدا.

وئیسلامەتی لەڕاستیدا گەڕانەوەیە بۆ فیترەت وئەقڵ.

هاتنە نێو ئیسـلام زۆر ئاسـانە وپێویسـتی بە ڕێوڕەسـم وشـتی فەرمی نیە، بەڵکو تەنها لەسەر مرۆڤە کە شایەتمان بڵێت:

(أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمدًا رسول الله).

وبەم شێوەیە دەبێتە مسوڵمان.

پاشان ئەوەی داواکراوە لە ئاینی ئیسلامدا پەیڕەوی دەکات.

وڕێنموێنی دەکەم بە سـەیرکردنی ماڵپەڕی ئیسـلام هاوس (دار الإسـلام)، وهەریەکێک بەپێی زمانەکەی، بۆئەوەی مسوڵمانی نویێ بزانێت چۆن ئاینی ئیسلام پەیڕەو بکات.

بەستەری ماڵپەرەکە: https://islamhouse.com/ar

پێڕست

(کلیك بکە لەسەر سەرە بابەتەکان بۆ چوونە سەر بابەتەکە لە لاپەڕەکەی خۆیدا)

پێشەکی ٤

١- مانای ئیلحاد چیە؟ ١٠

٢- چی عەیب وڕەخنەیەك دەگرن لە ئیلحاد؟ ١٠

٣- ئایا بەڵگە چیە لەسەر بوونی پەروەردگار؟ ١١

٤- مانای بەڵگەی هێنانە بوون چیە؟ ١١

٥- مانای بەڵگەی بەڕێوەبردن -گرنگیپێدان- و وردی -کامڵی- لەدروستکردندا چییە؟ ١٣

٦- بۆچی ناکرێت مرۆڤ وزیندەوەرەکانی تر سەرچاوەیان لە بوونەوەری بچووکی سادە وسەرەتایی پێکهاتبێت ودروست بووبن؟ ١٦

٧- ئایا نمونەکان چین لەسەر بەڵگەی بەڕێوەبردن و وردی -کامڵی- لەدروستکردندا؟..............١٨

٨- هەندێک لە مولحیدەکان ڕەخنە دەگرن لە بەڵگەی بەڕێوەبردن -گرنگیپێدان-، دەڵێن: هەندێک کەموکورتی هەیە وەکو نەخۆشیەکان وبومەلەرزەکان؟ ٢٤

٩- ئایا چی ڕێگرێک هەیە لەوەی هۆکارێکی ماددی هەبێت کە گەردوونی دروستکردبێت؛ بۆ نمونە : شارستانیەتێکی تر یان شتێکی تر؟ بۆچی تەنها دەبێت خودای ئەزەلی دروستی کردبێت بەدیاریکراوی؟.. ٢٦

١٠- ئێمە یاساکان دەزانین کە ڕکێف بە گەردوون دەکەن وهۆکارەکانی بومەلەرزە دەزانین، ئیتر چ پێویستیەکمان بە خوڵقێنەر هەیە ؛ چونکە ئێمە هەموو یاساکان دەزانین؟ ٢٧

١١- ئایا چی ڕێگرێک هەیە لەوەی سەرچاوەی گەردوون ؛ ڕێکەوت -سودفە- بێت؟................... ٢٩

١٢- چۆن ڕەدی مولحید بدەینەوە کە دەڵێت :گەردوون لە ئەزەلەوە -لە ڕابردووی بێ سەرەتا- بوونی هەبووە؟ ٣٠

١٣- بۆچی یاسای هۆکارگەرایی لەسەر خوڵقێنەر جێبەجێ نابێت؟ یان بەشێوازێکی تر : ئایا کێ خوڵقێنەری دروست کردووە؟ ٣١

١٤- گەردوون مەزنە؛ ئەی چۆن ئێمە بەم قەبارە بچووکەوە دەبینە چەقی ئەم گەردوونە؟ ٣٢

١٥- هەندێک لە مولحیدەکان دەڵێن : زۆر ئەستێرە هەیە بۆیە بەپێی بیرۆکەی ئەگەرەکان ئاساییە ئەستێرەیەک هەبێت گونجاو بێت بۆ ژیان لەسەری ..ئایا ئەم بەڵگەهێنانەوەیان دروستە؟........٣٥

١٦- بۆچی ناکرێت زیاتر لە یەک خوڵقێنەری ئەزەلی هەبێت؟ ٣٧

١٧- بۆچی ئاین؟...٣٨

١٨- چی ڕێگرێک هەیە لەوەی ئەم ڕەوشتانە دەرەنجامی مێشک وکۆمەڵگا بێـت؟ ٤١

١٩- زیاتر لە خوایەک هەیە لە شـارسـتانیەتەکانی سـەر زەوی، بۆچی تەنها باوەڕهێنان بە الله بەتایبەتی؟ ٤٣

٢٠- ئەگەر مرۆڤ شتێک بکات کە پێویستی پێ نیە ئەمە گاڵتەجاریە !وخوای گەورە پێویستی بە ئێمە نیە ئیتر بۆچی ئێمەی دروست کردووە؟ ٤٥

٢١- چۆن خوای گەورە بناسین؟ ٤٨

٢٢- ئاینی زۆر هەیە بۆچی تەنها شوێنی ئیسلام بکەوین؟...٥٣

٢٣- ئیسلام چییە؟ ٥٤

٢٤- ئایا ئیسـلام دەتوانێت وەڵامی ئەو پرسـیارانە بداتەوە کە ئەقڵەکان نەیانتوانیوە وەڵامیان بـدەنەوە، وەک : ئێمە لە کوێوە هـاتووین؟ بۆچی ئێمە لێرەین لەم دونیـایە؟ سـەرەنجـام وچارەنووسمان بەرەو کوێیە؟ ٥٦

٢٥- چۆن زانیت کە موحەمەد -صلی الله علیه وسلم- پێغەمبەرە لەلایەن خوداوە نێردراوە؟ ٥٧

٢٦- چۆن بزانم کە داواکراوە لێم باوەڕ بە الله بهێنم؟..٦٦

٢٧- ئایا دەبێت ئیمان هێنان بە الله بەس بێـت وکوفر بکرێت بە پێغەمبەران؟ ٦٨

٢٨- ئایا کافر پاداشت دەدرێتەوە لەسەر کردەوە چاکەکانی لەلایەن خوای گەورەوە؟.................٧٠

٢٩- ئەگەر ئیسلام ئاینی هەق وڕاستی بێت بۆچی گومان هەیە سەبارەت بە ئیسلام؟ ٧٢

٣٠- بۆچی خوای گەورە شەڕ وخراپەی دروستکردووە؟ یان بەمانایەکی تر :چۆن مسوڵمان وەڵامی (دژبێژی-پارادۆکس)ی شەڕ وخراپە بداتەوە؟ ٧٤

٣١- ئایا ئاین بووە هۆکاری جەنگە ئاینیەکان کە ڕوویدا لەسەر زەوی لە سەردەمەکانی ڕابردوو؟ ..٧٨

٣٢- بۆچی مسـوڵمانان دواکەوتن سـەرەڕای ئەوەی ئاینەکەیان تەوحیدیە لەکاتێکدا ڕۆژئاوا زۆر پێشکەوتووە؟...٨٠

٣٣- بەرهەمەکانی پەرستنی الله -سبحانه وتعالی- چین؟...٨٥

٣٤- ئایا ئاماژەکانی تەسـلیم وملکەچبوون بۆ الله -سـبحانه وتعالی- چیە؟ یان بەشـێوازاێکی تر : چۆن دەزانیت تۆ تەسلیم وملکەچیت بۆ الله بەشێوەیەکی تەواو وکامڵ؟..............................٨٧

وله کۆتاییدا ! چۆن ببم بە مسوڵمان وبێمە نێو ئاینی ئیسلامەوە؟.......................................٩٣

ننشر الإسلام بأكثر من 100 لغة

IslamHouse.com

مرجعية مجانية إلكترونية
موثوقة للتعريف بالإسلام

موسوعة القرآن الكريم
QuranEnc.com

موسوعة تضم تفاسير وتراجم
موثوقة لمعاني القرآن الكريم

موسوعة الأحاديث النبوية
HadeethEnc.com

موسوعة تضم ترجمات للأحاديث
النبوية وشروحها بعدة لغات

موسوعة المصطلحات الإسلامية
TerminologyEnc.com

موسوعة تضم ترجمات المصطلحات
الإسلامية وشروحها بعدة لغات

منتقى
المحتوى الإسلامي

موسوعة تضم المنتقى من
المحتوى الإسلامي باللغات

جمعية الدعوة
وتوعية الجاليات بالربوة

جمعية خدمة المحتوى
الإسلامي باللغات